

Padixahlar «2»

Iliyas pəyoğəmbər Aħaziyağa tənbiḥ beridu

² Aħaziya Samariyədə turoqanda *ordisidiki* bali-hanining pənjirisidin yikilip qüxüp, kesəl bolup qaldı. U həwərqilərnı əwətip ularoq: — Əkron xəhiridiki ilah Baal-Zəbubdin mening toqramda, kesilidin saqiyamdu, dəp soranglar, dedi.

³ Lekin Pərwərdigarning Pərixtsisi bolsa Tixbilik Iliyaska: — Ornungdin tur, Samariyə padixahning əlqilirining aldiqə berip, ularoq: — Israilda Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriqili mangdinglarmu? ⁴ Xuning üqün Pərwərdigar həzir mundak dediki: «Sən qıkkən kariwattin qüxəlməysən; sən qoqum əlisən» degin, — dedi.

Xuning bilən Iliyas yoləqə qıkti.

⁵ Həwərqilər padixahning yenioqə qaytip kəldi; u ulardin: Nemixka yenip kədinglar, dəp soridi.

⁶ Ular uningəqə: — Bir adəm bizgə uqrap bizgə: — Silərnı əwətkən padixahning yenioqə qaytip berip uningəqə: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Israilda Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriqili adəmlərnı əwətingmu? Xuning üqün sən qıkkən kariwattin qüxəlməysən; sən qoqum əlisən!» dənglar, — dedi.

⁷ Padixah ulardin: Silərgə uqrap bu səzlərnı qiloqan adəm kəndak adəm ikən? — dəp soridi.

8 Ular uningõa: U tüklük, beligə tasma baqliõan adəm ikən, dedi. Padixah: U Tixbilik Iliyas ikən, dedi.

9 Andin padixah bir əllikbexini qol astidiki əllik adimi bilən Iliyasning qexioqa mangdurdi; bu kixi Iliyasning qexioqa barõanda, mana u bir dengenning üstidə olturatti. U uningõa: I Hudaning adimi, padixah seni quxüp kəlsun! dəydu, dedi.

10 Lekin Iliyas əllikbexioqa: Əgər mən Hudaning adimi bolsam, asmandin ot quxüp sən bilən əllik adimingni keydürsun, dəp jawab bərdi. Xuan asmandin ot quxüp, uning əzi bilən əllik adimini keydürüwətti.

11 Xuning bilən padixah yənə bir əllikbexini uning qol astidiki əllik adimi bilən uning qexioqa mangdurdi. U uningõa: I Hudaning adimi, padixah eytti: Seni dərhal quxüp kəlsun! — dedi.

12 Lekin Iliyas əllikbexioqa: Əgər mən Hudaning adimi bolsam, asmandin ot quxüp sən bilən əllik adimingni keydürsun, dəp jawab bərdi. Xuan Hudaning oti asmandin quxüp uning əzi bilən əllik adimini keydürüwətti.

13 Padixah əmdi üqinqi bir əllikbexini qol astidiki əllik adimi bilən uning qexioqa mangdurdi; əllikbexi berip Iliyasning aldiõa qikip, tizlinip uningõa yalwurup: I Hudaning adimi, mening jenim bilən sening bu əllik qulungning janliri nəziringdə əziz bolsun! ¹⁴ Dərwəkə, asmandin ot quxüp, ilgiriki ikki əllikbexini ularning qol astidiki əllik adimi bilən keydürüwətti. Lekin hazır mening jenim sening nəziringdə əziz bol-

sun, dedi.

¹⁵ Pərwərdigarning Pərixlisi Iliyaska: Sən qūxūp uning bilən barəqin; uningdin kərkmiəqin, dedi. U ornidin turup uning bilən qūxūp padixahning kəxiəqə berip ¹⁶ padixahqa: Pərwərdigar səz kilip: «Israilda wəhiy soriəqili bolidiəqan Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriəqili əlqilərnə əwəttinqə? Xuning üqün sən qikқан kariwəttin qūxəlməysən; sən qəqum əlisən!» dəydu, — dedi.

¹⁷ Xuning bilən Iliyas degəndək, Pərwərdigarning səzi boyiqə Aħaziya əldi. Uning oəqli bolmiəqəqə, Yəhəoram uning ornida padixah boldi. Bu Yəhəoxafatning oəqli, Yəhuda padixahə Yəhəoramning ikkinqi yili idi. □

¹⁸ Əmdi Aħaziyaning bəxqə ixliri, uning kiləqan əməlliri bolsa, ular «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? □

2

□ **1:17 «...Yəhəoram uning ornida padixah boldi»** — bu «Yəhəoram» bəlkim Aħaziyaning inisi. U Yəhəudaning padixahə Yəhəoram degən adəm əməs. **«Bu Yəhəoxafatning oəqli, Yəhuda padixahə Yəhəoramning ikkinqi yili...»** — muxu ayəttə ikki Yəhəoram bar; birinqiəsi Israil, yəni ximaliy padixahlıqning padixahə, ikkinqiəsi Yəhəudaning padixahə.

□ **1:18 «...ular «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?»** — bu kitab Təwrattiki «Tarix-təzkirə» əməs, birəq xūbhəsizki, Təwrattiki «Tarix-təzkirə» bu kitabtin kəp uqurlarni ələqan.

Iliyas asmanoqa ketürüldü

¹ Pärwərdigar Iliyasni qara quyunda asmanoqa ketürməkqi bolıqan waqıtta Iliyas bilən Elix Gilgaldin qıqıp ketiwatatti.

² Iliyas Elixaoqa: — Səndin ətünimən, bu yərdə qalqın; qünki Pärwərdigar meni Bəyt-Əlgə mangozdi. Elix: Pärwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm qilimənki, seningdin hərgiz ayrilmaymən! dedi. Xuning bilən ular Bəyt-Əlgə qüxüp kəldi.

³ U waqıtta Bəyt-Əldiki pəyoqəmbər xagirtliri Elixaning qexioqa kelip uningqa: Biləmsən, Pärwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu? — dedi. U: Bilimən; xük turunglar, dedi.□

⁴ Iliyas Elixaoqa: — Səndin ətünimənki, bu yərdə qalqın; qünki Pärwərdigar meni Yerihooqa mangozdi. Elix: Pärwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm qilimənki, seningdin hərgiz ayrilmaymən, dedi. Xuning bilən ular ikkisi Yerihooqa bardı.

⁵ U waqıtta Yerihodiki pəyoqəmbər xagirtliri Elixaning qexioqa kelip uningqa: Biləmsən, Pärwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu? — dedi. U: Bilimən; xük turunglar,

□ **2:3 «pəyoqəmbər xagirtliri»** — ibraniy tilida «pəyoqəmbərnıng oqulliri». Bular bəlkim öz yurtini taxlap, məlum bir pəyoqəmbərgə əgixip uningdin təlim-tərbiyə alıdıqan wə xundakla Hudadin pəyoqəmbərlik iltıpat-qabiliyətni tiləydıqan adəmlər idi. **«Pärwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu»** — «səndin» ibraniy tilida «bexingdin» dəp ipadilınıdu. Demək, keyin Iliyas Elixaning bexi bolmaydu.

dedi.□

⁶ Iliyas Elixaoqa: — Səndin ətünimənki, bu yərdə qaloqin; qünki Pərwərdigar meni Iordan dəryasioqa mangozdi, dedi. Elix: Pərwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm kilimənki, seningdin hərgiz ayrılmaymən, dedi, xuning bilən ular ikkisi mengiwərđi.

⁷ Əmdi pəyoqəmbər xagirtliridin əllik kixi berip, ularning udulida yiraktin qarap turatti. Əmma u ikkiylən Iordan dəryasining boyida tohtap turdi. ⁸ Iliyas yepinqisini katlap, uning bilən suni uriwidi, su ikkigə bəlünüp turdi; ular ikkisi quruk yoldin ətđi. ⁹ Ətöp boləqandin keyin Iliyas Elixaoqa: Mən səndin ayrılmasta, sening özüng üqün məndin nemə tiliking bolsa, dəwərgin, dedi. Elix: Sening üstüngdə turoqan Rohning ikki həssisi üstümgə kənsun, — dedi.

¹⁰ U: Bu tilikinggə erixmək kiyindur; mən səndin elip ketilgən waqtimda, meni kərup tursang, sanga xundak berilidu; bolmisa, berilməydu, — dedi.

¹¹ Wə xundak boldiki, ular səzlixip mangoqanda, mana, otluq bir jəng hərwisi bilən otluq atlar namayan boldi; ular ikkisini ayriwətti wə Iliyas qara quyunda asmanəqa kətürülüp kətti.

¹² Elix buni kərup: I atam, i atam, Israilning jəng hərwisi wə atlik əskərliri! — dəp warkiridi. Andin u uni yənə kəəlmidi. U öz kiyimini tutup,

□ 2:5 «Pərwərdigar bəgün oqjangni səndin elip ketidu?» — «səndin» ibraniy tilida «bexingdin» dəp ipadilididu.

ularni yirtip ikki parqə kiliwətti. □ ■

13 Andin u Iliyasning uqisidin qūxūp qaloqan yepinqisini yərdin elip, Iordan dəryasining kıroqıqıqə qaytip kəldi. 14 U Iliyasning üstidin qūxūp qaloqan yepinqisi bilən suni urup: «Iliyasning Hudasi Pərwərdigar nədidur?», dedi. Elixə suni xundəq urıqanda su ikkigə bəlündi; Elixə sudin ətūp kətti.

15 Yerihodiki pəyoqəmbər Xəgirtliri kərxi kıroqəqta turup unı kərđi wə: «Iliyasning rohi Elixaning üstididur» dəp uning aldiqə berip, bax urup təzim kildi. 16 Ular uningqə: Mana sening kəminiliring arisida əllik əzimət bar; ətünimiz, bular oqjangni izdigili barsun. Pərwərdigarning Rohi bəlkim unı kətürüp taoqlarning bir yeridə yaki jiloqilarning bir tərpidə taxlap qoydimiki, dedi. Lekin u: Silər həq adəmnı əwətmənglar, dedi.

17 Əmma ularning unı kıstawerixi bilən u hi-jalət bolup: Adəm əwətinglar, dedi. Xunga ular əllik kixini əwətti; bular üq kün unı izdidi, lekin həq tapalmidi. 18 Ular Elixaning yeniqə qaytip kəlgəndə (u Yerihoda turuwatatti) u ularqə: Mən dər wəkə silərgə «Izdəp bar-manglar!» demidimmi? — dedi.

□ **2:12 «Israilning jəng hər wisi wə atlik əskərliri!»** — bəlkim Elixə həzir kərgən jəng hər wisi wə atlirini kərsitidu. Iliyas pəyoqəmbər Israil arisida turıqan waqtida Hudaning samawiy küqliri uning wasitisi bilən Israilqə yardəmdə bolatti. Xu nuqtidin pəyoqəmbərnıng əzi Israilqə nisbətən «jəng hər wisi wə atlik əskərliri» bolatti. Lekin u asmanqə kətürülgəndin keyin kəndəq bolar? ■ **2:12** 2Pad. 13:14

Elixa pəyoʻambərninḡ pəyoʻambərlik hōqūki namayan bolidu

¹⁹ Xəhərdiki adəmlər Elixaōa: Oʻojam kərgəndək, xəhər əzi obdan jaydidur, lekin su naqar wə tupraq tuōmastur, dedi.

²⁰ U: Yengi bir koza elip kelip, iqiḡə tuz qoyup, manga beringlar, dedi. Ular uni elip kelip uningōa bərdi.

²¹ U bulaqning bexioa berip uningōa tuzni təkti wə: Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Mən bu sularni saqayttim; əmdi ulardin qayta əlüm bolmaydu wə yərning tuōmasliki bolmaydu» — dedi.□

²² Huddi Elixaning eytkan bu səzidək, u su taki būgūngə kədər pak bolup kəldi.

²³ Elixa Yerihodin qikip Bəyt-Əlgə bardi. U yolda ketip barōanda, bəzi balilar xəhərdin qikip uni zanglik qilip: Qikip kət, i takir bax! Qikip kət, i takir bax! — dəp warkiraxti.

²⁴ U burulup ularōa qarap Pərwərdigarning nami bilən ularōa lənət oqudi; xuning bilən ormanliktin ikki qixi eyik qikip, balilardin kirik ikkini yirtiwətti. ²⁵ U u yərdin ketip, Karməl teōioa berip, u yərdin Samariyəgə yenip bardi.

3

Moab Israil bilən jəng qilidu

¹ Yəhuda padixahi Yəhoxafatning səltənitining on səkkizinqi yili, Ahabning oqli Yəhoram

□ **2:21 «Mən bu sularni saqayttim»** — yaki «Mən bu sularni tazilidim».

Samariyədə Israiloqa padixah bolup, on ikki yil sältənət kildi. ² U əzi Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qılatti, lekin atisi bilən anisi qılqan dərijidə əməs idi. U atisi yasatqan «Baal tüwrüki»ni elip taxlıdi. ■ ³ Lekin u Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahlırida qing turup, ulardin heq yanmidi.

⁴ Moabning padixahi Mexa nahayiti qong koyqi idi; u Israilning padixahioqa yüz ming qoza həm yüz ming qoqkarning yungini olpan qılatti. □

⁵ Əmdi xundak boldiki, Ahab ölöp kətkəndin keyin Moabning padixahi Israilning padixahioqa yüz erüdi. ■

⁶ U wakitta Yəhoram padixah Samariyədin qikip həmmə Israilni *jəng üqün* editlidi. ⁷ U yənə adəm əwitip Yəhudaning padixahi Yəhoxafatqa həwər berip: Moabning padixahi məndin yüz eridi; Moab bilən soquxkili qikamsən? — dedi. U: Qikimən; bizdə mening-sening dəydiqan gəp yoxtur, mening həlkim sening həlqingdur, mening atlirim sening atliringdur, dedi. □ ■

⁸ U yənə: Qaysi yol bilən qikayli, dəp soridi. Yəhoram: Biz Edom qəlining yoli bilən qikayli, dəp jawab bərdi.

⁹ Andin Israilning padixahi bilən Yəhudaning padixahi Edomning padixahioqa koxulup

■ **3:2** 1Pad. 16:32 □ **3:4** «**yüz ming qoza həm yüz ming qoqkarning yungini olpan qılatti**» — yaki «yüz ming qozining wə yüz ming qoqkarning yungini olpan əwətətti».

■ **3:5** 2Pad. 1:1 □ **3:7** «**bizdə mening-sening dəydiqan gəp yoxtur**» — ibraniy tilida «mən özüm sanga ohxax bolimən» degən söz bilən ipadilini. ■ **3:7** 1Pad. 22:4

mangdi. Ular yettə kün aylinip yürüş qiloqandin keyin, qoxun wə ular elip kəlgən at-ulaqlarğa su qalmidi. ¹⁰ Israilning padixahı: Apla! Pərwərdigar biz üq padixahni Moabning qoliqta qüxsun dəp, bir yərgə jəm qiloqan ohxaydu, dedi.

¹¹ Lekin Yəhoxafat: Pərwərdigardin yol soriximiz üqün bu yərdə Pərwərdigarning bir pəyoqəmbiri yokmu? — dedi. Israilning padixahining qakarliridin biri: Iliyasning qoliqta su quyup bərgən Xafatning oqli Elix bu yərdə bar, dedi.■

¹² Yəhoxafat: Pərwərdigarning səz-kalami uningda bar, dedi. Xuning bilən Israilning padixahı bilən Yəhoxafat wə Edomning padixahı uning kexioqta qüxüp bardı.

¹³ Elix Israilning padixahioqta: — Mening sening bilən nemə karim! Öz atangning pəyoqəmbərliri bilən anangning pəyoqəmbərlirining kexioqta barqin, dedi.

Israilning padixahı: Undaq demigin; qünki Pərwərdigar bu üq padixahni Moabning qoliqta tapxurux üqün jəm qiloqan ohxaydu, — dedi.■

¹⁴ Elix: Mən hizmitidə turuwatqan Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm kilimənki, əgər Yəhudaning padixahı Yəhoxafatning hərmitini kilmioqan bolsam, seni kəzgə ilmioqan yaki sanga qarimioqan bolattim. □ ■ ¹⁵ Lekin

■ **3:11** 1Pad. 22:7 ■ **3:13** 1Pad. 18:19 □ **3:14** «**Mən hizmitidə turuwatqan**» — ibraniy tilida «Mən Uning (Hudaning) aldida turuwatqan» degən səz bilən ipadilidu. Elix özini padixahning ordisida daim oqojisining aldida turuwatqan hizmətkaroqta ohxitidu. ■ **3:14** 1Pad. 17:1

əmdi berip bir sazqini manga elip kelinglar, — dedi.

Sazqi saz qaloqanda, Pərwərdigarning qoli uning üstigə qüxti. □ 16 U: Pərwərdigar səz kəlip: «Bu wadining həmmə yerigə ora kolanglar» dedi, — dedi andin yənə:

17 — Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: «Silər ya xamal ya yamoqur kərmisənglarmu, bu wadi suqə tolup, əzünglar bilən atulaqliringlar həmmisi su iqisilər». 18 Ləkin bu Pərwərdigarning nəziridə kiqik ix bolup, u Moabnimu silərninq kolliringlarqə tapxuridu.

19 Silər barlik mustəhkəm xəhərlərnə wə barlik esil xəhərlərnə bəsüp ətöp, barlik yahxi dərəhlərnə kesip taxlap, həmmə bulaklarnə tindurup, həmmə munbət ekinzarlikni taxlar bilən kaplap harab kəlisilər» — dedi.

20 Wə ətisi ətigənlik kurbənləq sunuloqan waktida, mana, su Edom zemini tərəptin ekəp kəlip, həmmə yərnə suqə toxkuzdi. 21 Əmma Moablarning həmmisi: Padixahlar biz bilən jəng kəloqili qikiptu, dəp angliqan bolup, sawutqalkan kətürəligüdək qong-kəqik həmmisi qegrada tizilip səptə turdi. 22 Ular ətisi səhərdə qopup qarisa, kün nuri ularning udulidiki su üstigə qüxkənidi; künning xolisida su ularqə kəndək kəründi. Ular: —

23 Bu qan ikən! Padixahlar uruxup bir-birini kəroqan ohxaydu. I Moablar! Dərhal oljining üstigə qüxüp bəlixiwəlayli! dedi.

□ 3:15 «Sazqi saz qaloqanda, Pərwərdigarning qoli uning üstigə qüxti» — yaki «Sazqi qalsa, Pərwərdigarning qoli... qüxətti».

24 Lekin ular Israilning ləxkərgahioqa yətkəndə, Israillar ornidin qorup Moablaroqa hujum kilixi bilən ular bədər qaçti. Israillar ularni sürüp-toqay kiliwətti. 25 Ular xəhərlərnı wəyran kilip, hər bir adəm tax elip, həmmə munbət ekinzarlikni tolduruwətküqə tax tax-lidi. Ular həmmə bulak-kuduklarnı tindurup, həmmə yaxı dərəhlərnı kesiwətti. Ular Kir-Ĥarəsət xəhiridiki taxlardin baxka heq nemini qaldurmidi. Xu xəhərgə bolsa, saloqa atquqilar uningə qərgiləp hujum kildi.□

26 Moabning padixahı jəngning əzigə ziyadə kattıq kəlgini kərüp əzi bilən yəttə yüz kiliqwazni elip Edomning padixahioqa hujum kilip bəsüp ətüxkə atlandi; lekin ular bəsüp ətəlmidi.

27 Xuning bilən təhtigə warislik kiləuqı tunji oqlını elip, sepilning təpisi də uni kəydürmə qurbanlik kildi. U waqıtta Israil Pərwərdigarning kattıq kəhri gə uqriqanidi. Xuning bilən bu üç padixah Moab padixahtin

□ 3:25 «Ular Kir-Ĥarəsət xəhiridiki taxlardin baxka heq nemini qaldurmidi» — buning mənisi bəlkim «Ular Kir-Ĥarəsət xəhirining əzini wəyran qilmidi» degəndək bolsa kerək.

ayrilip, hərkaysisi öz yurtioğa ketixti.□

4

Elixa pəyoqəmbər tul hotun wə uning oşullirioğa yardəm beridu

¹ Pəyoqəmbər xagirtliridin birining tul qaloğan hotuni Elixaoğa pəryad qilip: Sening kulumng bolğan mening erim ölüptü. Bilisənki, sening kulumng Pərwərdigardin kərkəğan adəm idi. Əmdi kərz igisi mening ikki oşlumni kullukğa aləyli kəldi.■

² Elixa uningdin: Sening üqün nemə qilay? Deginə, öyüngdə neməng bar? — dəp soridi. U:

□ **3:27 «Pərwərdigarning kəttik kəhri...»** — ibraniy tilida «uning kəttik kəhri...». **«Pərwərdigarning kəttik kəhriyə uqriqanidi»** — Israilning xu qaoqda nemixka Pərwərdigarning kəhriyə uqraq səwəbi muxu yərdə eytilmaydu. Birnəqgə alim muxu «kəhr»ni Pərwərdigardin əməs, bəlki Edom tərpidin kəlgən, dəp qarap, təwəndikidək tərjimə bilən xərh berip qüxəndüridu: «(26) Moabning padixahi ... Edomning padixahiyoğa hujum qilip bəsüxkə atlandi; lekin ular bəsüp ətəlmidi. (27) Xuning bilən uning (Edomning) təhtigə warislik qiloquci tunji oşlini elip kelip, sepilning üstidə uni köydürmə kurbanlik kildi. U waqıtta Israil kəttik kəhriyə uqriqanidi (Edomlar: «Biz Israillar bilən ittipaqdax boləqqa, biz ularning kasapitigə uqriduk» dəp Israiloğa kəttik qəzəpləngənidi». Demək, xu alimlar xu «kəhr» Edomlar tərpidin kəldi, dəp qaraydu). Biraq bizningqə bundak tərjimədə ikki muhım nuqtini pəreziy tərjimə qiloğan boləqqa, uningə qayil bolmiduk. Xunga biz yənila ayəttiki «kəhr»ni Huda tərpidin bolğan, dəp qaraymiz. ■ **4:1** Law. 25:39

Dedikingning oʻyidə kīqīk bir koza maydin baxka hēqnərsə yok, — dedi.□

³ U: Berip həmmə qoxniliringdin qəgün-koza, yəni box qəgün-kozilarni ətə aloqin, ular az bolmisun. ⁴ Andin ətüng bilən oqulliring oygə kirgin, ixikni yepip həmmə qəgün-kozilərqə may kaqiliqin. Toxkanlirini bir qətkə elip qoyqin, — dedi.

⁵ Xuning bilən u u yərdin ayrilip oqulliri bilən oygə kirip ixikni yapti. Oqulliri qəgün-kozilarni uning aldiqə elip kəlgəndə, u may kuydi. ⁶ Wə xundak boldiki, qəgün-kozilarning həmmisi toloqanda u oqliqə: Yənə bir koza elip kəl, dedi. Əmma oqli: Əmdi koza qalmidi, dedi. U waqitta may tohtap qaldi.

⁷ Əmdi u berip Hudaning adimigə həwər yətküzdi. U: Berip mayni setiwət, qəzingni tūgətkin; andin qaloqan pul bilən ətüng wə oqulliringning jenini bekinglar, dedi.

Elixa əlgən balini tirildüridu

⁸ Bir küni Elixa Xunəm xəhīrigə bardı. U yərdə bir bay ayal bar idi wə u uni ət oʻyidə tamakka tutup qaldi. Xuningdin keyin həkəqan u yərdin ətüp mangsa, u uning ətigə kirip oqizalinatti.

⁹ Bir küni u ət erigə: Bu yərdin daim ətidiqan kixi Hudaning bir mukəddəs adimi ikənlikini bilip yəttim. ¹⁰ Biz ətgidə uningqə bir kīqīkrək ət salayli. Uningqə ət yə kariwat, xirə, orunduk wə qiraqdan təyyarlap berəyli; wə xundak

□ 4:2 «**kīqīk bir koza may**» — bu may bəlkim zəytun meyi idi.

bolsunki, u қақанла yenimizоға кәлсә xu өydә tursun, — dedi.

¹¹ Әmdi пәyoғәmbәр bir күni u yәrgә kәlgәndә, xu balihaniоға kirip yetip қaldi. ¹² U өз hizmәtkari Gәhazioға: Sән u Xunәmlik ayalni қaqiroғin, dedi. U uni қaqiroғanda, ayal uning қexioға kәldi.

¹³ Пәyoғәmbәр hizmәtkarioға: Sән uningоға: «Sili bizning оjemimizni yәp muxundaq özlrini kәp awarә kildila; mән sili üqün nemә kilip berәy? Padixahқа yaki қoxun sәrdarioға birәр tәlәplirini yәtküzәymu?» — degin, dedi.

Ayal buningоға jawab berip: — Mән өз hәlkim arisida yaxawatimән, boldi! dedi.

¹⁴ Әmdi Elixа Gәhazidin, uningоға nemә kilip berix kerәk? — dәp soridi. Gәhazi: Uning оoqul balisi yoқ ikән, wә erimu keri ikән, dedi.

¹⁵ U: Uni қaqiroғin, dedi. Ayalni қaqiriwidi, ayal ixikkә kelip turdi.

¹⁶ Пәyoғәmbәр uningоға: Kelәр yili tәhminән muxu wakitta қuқaqkirida bir оoqulliri bolidu, dedi. U: Yaq, i oғjam! I Hudaning adimi, dedikinggә yaloғan eytmioғin, dedi. □ ■

¹⁷ Әmdi Elixа uningоға degәndәk u ayal һamilidar bolup, ikkinqi yili bekitilgән wakitta оoqul tuoғdi.

¹⁸ Bala әsüp qong boldi. Bir күni xundaq boldiki, u atisi bar yәrgә, ormiqilarning kexioға қikip kәtti. ¹⁹ U atisioға: Way bexim, way bexim, dәp waysidi. U hizmәtkarioға, uni anisining kexioға elip baroғin, dedi.

□ **4:16 «muxu wakitta»** — yaki «әtiyazda». ■ **4:16** Yar. 18:10, 14

20 U uni kətürüp anisining yenioğa apirip koydi. Bala anisining etikidə qüxkiqə olturdi, andin elüp qaldı. 21 Andin anisi qikip, uni Hudaning adimining öyidiki kariwatka yatkuzup koyup, ixikni yepip qikip kətti. 22 U erini qakirip uningğa: Oğulamlardin birini mangduruşin, u bir exəkni elip kəlsun; mən uni qapturup, Hudaning adimining kexioğa dərhal berip keləy, dedi.

23 Eri uningğa: Nemixka uning kexioğa bügün barisən? Bügün ya yengi ay ya xabat küni bolmisa, dedi. Ayali uningğa, Həmmə ix tinqlik — dedi.□

24 U exəkni tokutup oğulamiğa: Ittik həydəp mang; mən demigüqə tohtimioşin, dedi.□

25 Xuning bilən u Karməl teoşioğa berip Hudaning adimi aldiğa kəldi. Wə xundaq boldiki, Hudaning adimi uni yiraqtinla kərüp öz hizmətkari Gəhazioğa: Mana Xunəmlilik ayal keliwatidu; 26 Sən uning aldiğa yügürüp berip uningdin: Sili tinqlikmu? Ərliri tinqlikmu? Baliliri tinqlikmu?» — dəp sorioşin, dedi.

— Həmmə ix tinqlik, dəp eytti ayal.

27 Əmdi taşka qikip Hudaning adimining kexioğa kəlgəndə, u uning putlirini kuqaklidi. Gəhazi uning yenioğa berip uni ittiriwətməkqi boldi; ləkin Hudaning adimi: — Uni öz ihti-

□ 4:23 «nemixka uning kexioğa bügün barisən?» — eri bəlkim ayalining berix məqsitini qüxənmidi. Erining səzigə qarışanda «yengi ay» yaki «xabat küni» pəyoğəmbərlər bilən kəruxux kolaylik waqit bolatti. «**Həmmə ix tinqlik**» — yaki «hatirjəm boləşin». □ 4:24 «**Ittik həydəp mang; mən demigüqə tohtimioşin**» — oğulami bəlkim exəkning yenida yügürüp, ayaloğa həmraş bolsa kerək.

yarioqa koyoqin; qünki uning kengli intayin sunuq wə Pərwərdigar bu ixni manga deməy yoxuruptu, dedi.

²⁸ Ayal: Mən oqjamdin bir oqul tilidimmu? Manga yaloqan səz kılmioqin, dəp səndin ətünmidimmu? — dedi. □ ■

²⁹ Pəyoqəmbər Gəhəziqə: — Belingni qing baqlap, mening hasamni elip mangoqin. Birsigə uqrisang, uningqə salam kılmioqin, birsi sanga salam kılsa, sən uningqə jawab bərmigin. Mening hasamni balining yuzigə koyoqin, dedi. □ ■

³⁰ Balining anisi: Pərwərdigarning hayati bilən wə sening hayating bilən kəsəm kılimənki, səndin ayrilmaymən, dedi. Elixə ornidin turup uning kəynidin əgəxti.

³¹ Gəhəzi ulardin burun berip hasisini balining yuzigə koyoqanidi. Əmma heq awaz yaki tiwix qıqmidi. Xuning bilən u yenip Elixaning aldiqə berip uningqə: Bala oyoqanmidi, dedi.

³² Elixə oygə kelip qarisa, mana, bala uning kariwitida əlük yatatti. ³³ U bala bilən ətini ayrim qaldurup, ixikni yepiwetip Pərwərdigarqə dua kıldi. ■

³⁴ Andin u kariwatqə qikip balining üstigə ətini koyup aqzini uning

□ **4:28 «mən oqjamdin bir oqul tilidimmu?»** — oqurmənlərnin esidə barki, bu ayal əslidə Elixadin birər nərsə tiliməkqi əməs idi. U oqul pərzənt kərüxkə zor intizar bolsimu, yənə oqul tiləxtin qorqatti. ■ **4:28** 2Pad. 4:16 □ **4:29 «birsigə uqrisang, uningqə salam kılmioqin, birsi sanga salam kılsa, sən uningqə jawab bərmigin»** — ottura xərktə yolda ketiwatqanlar bir-biri bilən salamlaxkanda adəttə uzun wəkit ketətti. ■ **4:29** Luqə 10:4 ■ **4:33** Mat. 6:6

aolziqqa, kəzlini uning kəzligigə, kollirini uning kollirioqa yekip yatti. Xuning bilən balining bədini issixqa baxlidi. ³⁵ U qüxüp öydə u yakbu yakqa mengip andin yənə kariwatqa qikip yənə balining üstigə egildi. U waqıtta bala yəttə kətim qüxkürdi, andin kəzlini açti.■

³⁶ Pəyoqəmbər Gəhazini qakirip uningqqa: Xunəmlik ayalni qakiroqin, dedi. U uni qakirip koydi. U Elixaning yenioqa kəlgəndə. U uningqqa: Ooqullirini kətürüp alsila, dedi.

³⁷ U öyigə kiripla uning ayioqi aldioqa yikilip düm yatti, bexi yərgə təgküdək təzim kildi. Andin öz ooqlini kətürüp qikip kətti.

Aqarqilıqta boləqan məjizilər

³⁸ Elix Gilgaləqa yenip bardı. Xu qaoqda yurtta aqarqilıq boləqanıdı. Pəyoqəmbərləning xagirtliri Elixaning yenida olturoqanda u öz hizmətkariqqa: Sən qoq qazanni esip pəyoqəmbərləning xagirtliriqqa xorpa pixurup bərgin, dedi.

³⁹ Ulardın birsi otyax tərgili dalaqqa qikip yawa kapaq pelikini tepip, uningdin yawa kapaq üzüp etikini toldurup kelip, toqrap qazanəqa saldı; qünki ular bularning ziyanlıq ikənlikini bilməytti.□

⁴⁰ Andin ular yənglar dəp adəmlərgə usup bərdi. Ləkin ular tamakni yegili baxliqanda: I Hudan-

■ **4:35** 1Pad. 17:21; 2Pad. 8:1; Ros. 20:10 □ **4:39** «yawa kapaq» — biz pərizimiz boyiqə xundak tərijmə kilduk. Ləkin bu əsümlük wə mewisining zadi nemə ikənliki bizgə hazır naməlum.

ing adimi, kazanda ölüm bar, döp warkiraxti. Heqkim uningdin yeyelmidi.

⁴¹ Elix: Azrakkinə un elip kelinglar, dedi. U xuni kazanğa taxlap: Həlkkə usup bərgin, yesun, dedi. Wə mana, kazanda heq zəhər qalmidi.■

⁴² Əmdi Baal-Xalixahdin bir adəm kelip, Hudaning adimigə arpa həsulining tunji mewisidin ax-nan, yəni yigirmə arpa nanni wə bir halta kək baxni elip keliwidi, u: Həlkkə yegili aldiğa koyqin, dedi.

⁴³ Uning hizmətkari: Xuni bir yüz adəmning aldida kandaq koyalaymən? dedi. Elix: Həlkkə yegili bərgin; qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: Ular yəydu wə uningdin exip qalidu, dedi.■

⁴⁴ Xuning bilən u xuni ularning aldida koydi; ular yedi wə dəl Pərwərdigarning deginidək, uningdin exip qaldi.

5

Suriyaning qoxunining sərdari Naamanning sakaytilixi

¹ Suriyə padixahining qoxun sərdari Naaman öz oqjisining aldida tolimu kədirləndi wə izzətləndi, qünki Pərwərdigar uning qoli arkilik Suriyəgə nusrətlər bərgənidi. U batur jəngqi bolqini bilən, lekin mahaw kesiligə giriptar bolup qaloqanidi.

■ 4:41 Mis. 15:25 ■ 4:43 Yh. 6:9, 11

² Əmdi Suriylər top-top bolup, bulangqilikka qıqıp Israildin bir kiçik kızni tutup kəlgənidi; bu kız Naamanning ayalining hizmitini kılatti. ³ U hanimoşa: Kaxki, mening oşojam Samariyədiki pəyoəmbərning kexida bolsidi! U uni mahaw kesilidin sakaytatti, dedi.

⁴ Naaman berip hojisoşa: — Israilning yurtidin boləan kiçik kız mundak-mundak eytti, dedi.

⁵ Suriyə padixahı: Yahxi! Sən barəin, mən Israilning padixahioşa bir məktup əwətimən, dedi. Naaman on talant kümüx bilən altə ming xəkəl altun wə həm on kixilik kiyimni elip Israiloşa bardi.□

⁶ U məktupni Israilning padixahioşa apirip tapxurup bərđi. Məktupta: — «Bu məktup sanga yətkəndə bilgəysənki, mən öz hizmətkarim Naamanni sening kexingoşa mangdurdum. Sən uni mahaw kesilidin sakaytkaysən», dəp pütülgənidi.

⁷ Israilning padixahı hətni okup bolup, öz kiyimlirini yirtip-yirtiwətti wə: — Mən Hudamu? Kixini öltürüp həm tirildürələymənmü? Nemixka u kixi: — Bu adəmnı mahaw kesilidin sakaytkin, dəp hawalə kılıdu? Kəni, oylinip kərünglar, u dər wəkə mən bilən jəng kıləyli bahənə izdəydu, dedi.■

⁸ Wə xundak boldiki, Hudaning adimi Elixə Israilning padixahining öz kiyimlirini yirtkinini anglişanda, padixahka adəm əwitip: Nemixka

□ **5:5 «on talant kümüx»** — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 306 kilogram kümüx idi. «Altə ming xəkəl altun» — 70 kilogramqə boluxi mumkin idi. ■ **5:7** Qan. 32:39; 1Sam. 2:6

öz kiyimliringni yirtting? U kixi hazir bu yergə kəlsun, andin u Israilda bir pəyoqəmbər bar ikən dəp bilidu, dedi.

⁹ Naaman atliri wə jəng hərwisi bilən kelip, Elixaning öyining ixiki aldida tohtidi. ¹⁰ Elix a bir həwərqini mangdurup Naamanə: — Berip Iordan dəryasida yəttə kətim yuyunup kəlgin; xundak qılsang ətliring əsligə kelip pakiz bolisən, dedi.

¹¹ Ləkin Naaman aqqıqlinip yenip kelip: — Mana, u qoqum qıqıp, mening bilən kərixidu, ərə turup Hudasi Pərwərdigarning namiə nida kılıp, *yara* jayning üstidə kolini silkip, mahaw kesilini sakaytidu, dəp oylap kəlgənidim.

¹² Dəməxkning dəryaliri, yəni Abarna bilən Farpar *dəryasining suliri* Israilning həmmə suliridin yaxxi əməsmu? Mən ularda yuyunsam pakiz bolmamdim? — dedi. U kattıq oqəzəplinip burulup yoloə qıkti.

¹³ Ləkin uning hizmətkarliri uning kəxiə berip: — I atam, əgər pəyoqəmbər siligə eqir bir ixni tapiloəan bolsa, qılmasmidila? Undak boləan yərdə, u siligə suə qüxüp yuyunup, pakiz bolisila, degən bolsa xundak qılmamla? — deyixti.

¹⁴ Xunga u qüxüp, Hudaning adimining səzigə binaən Iordan dəryasida yəttə kətim qəmüldi. Xuning bilən uning eti paklinip, kiqik balining etidək bolup sakaydi. ■

¹⁵ Xuning bilən u barlıq həmrahliri bilən Hudaning adimining kəxiə qaytip kelip, uning aldida turup: — Mana əmdi pütkül yər yüzidə Israildin

baxka yerdə Huda yok ikən, dəp bilip yəttim; əmdi hazır, öz kəminəngdin bir sowqatni qəbul qiləyin, dedi.

¹⁶ Ləkin Elixə: Mən hizmitidə turuwatqan Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm qilimənki, heq nemini qəbul qilmasmən, dedi. *Naaman* tola qing turuwalsimu, heq qəbul qilmidi.

¹⁷ Andin Naaman mundaq dedi: — Əgər qəbul qilmisang, kəminənggə topidin ikki qeqir yük berilsun; qünki kəminəng bundin keyin Pərwərdigardin baxka heqkəndə ilahlarə qəydürmə qurbanlik yaki inəqlik qurbanlikini kəltüməydu. □

¹⁸ Ləkin Pərwərdigar kəminəngning xu bir ixini kəqürüm qiləy: oqjamning əzi Rimmonning buthanisə qəjdə qilmaq üqün kirgəndə, mening qolumə qələnsə mən Rimmonning buthanisida tiz püksəm, muxu amalsiz tiz pükkinim üqün Pərwərdigar mən kəminəngni kəqürgəy, dedi. □

¹⁹ Elixə uningə: — Sən aman-hatirjəmlitkə kətkin, dedi. U uningdin ayrilip azəinə yol mangdi.

²⁰ Ləkin Hudaning adimi Elixəning hizmətkari Gəhəzi kənglidə: — Mana, u Suriyəlik Naaman elip kəlgən nərsiliridin oqjam heqnemini almay, uni bikar kətküzüwetiptu. Ləkin Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm qilimənki, mən uning kəynidin

□ **5:17 «inəqlik qurbanliki»** — yaki pəqət «qurbanlik». Adəttə bu səz «inəqlik qurbanliki» yaki «təxəkkür qurbanliki»ni bildüridu. Uning topini tələp qilixi bəlkim Israildiki xu topa (qurbangah süpitidə) üstidə öz qurbanliklerini qilmaqəi boləqan boluxi mumkin. □ **5:18 «Rimmon»** — Suriyəning «boran qiqarəuqi but»i idi.

yügürüp berip, uningdin azraq bir nərsə alay, dəp oylidi. ²¹ Xuni dəp Gəhəzi Naamanning kəynidin bardı. Naaman bir kimning kəynidin yügürüp keliwatqinini kərüp, hərwisidin quxüp uning aldioğa berip: Həmmə ix tinqliqmu? — dəp soridi.

²² U: — Tinqliq, — dedi, — əmma oqjam meni mangdurup: Mana əmdi Əfraim taqlıqidin pəyoələmbərlərnıng xagırtlıridin ikki yigit kəximəğa kəldi. Bularəğa bir talant kümüx bilən ikki kixlik kiyim bərsilə, dəp eytti, — dedi.

²³ Naaman: — Ikki talant kümüxni qəbul kıləqin, dəp uni zorlap ikki talant kümüxni ikki haltioğa qegip, ikki kixilik kiyimni qıqirip bərdi. Bularni Naaman oqulamlıridin ikki yigitkə yüdküzdi; ular Gəhəzining aldida bularni kətürüp mangdi.

²⁴ U turoqan dənggə yətkəndə bularni ularning kəlliridin elip əyigə tikip kəydi; andin bu adəmlərnı kətküzüwətti. ²⁵ Andin u oqjisining aldioğa kirip turdi. Elixə uningdin: — I Gəhəzi, nəgə berip kəlding? — dəp soridi. U jawab berip: Qulung həqyərgə barmidi, — dedi.

²⁶ Elixə uningəğa: — Məlum bir kixi hərwisidin quxüp, kəynigə yenip, sening aldingəğa kəlgəndə, mening rohim xu qəqda sening bilən birgə barəqan əməsmu? Bu kixilər kümüx bilən kiyim, zəytun baqliri bilən üzümzarlar, kəy bilən kala, malaylar bilən kənzəklərnı qəbul kılidoqan wəqıtmu? ²⁷ Ləkin həzir Naamanning mahaw kəsili sanga həm nəslınggə mənggügə qəplixidu, — dedi. Xuning bilən u Elixəning

qexidin qıkkanda qardək aq bolup qaldi. ■

6

Paltining bexini su üstidə ləylitixi

¹ Pəyqəmbərlərnin xagirtliri Elixaxa: — Mana bizgə senin aldingda turuwatqan yerimiz tar kəldi. ² Iordan dəryasining boyioğa berip, hər birimiz birdin yaqraq elip, xu yərdə turidiqanğa bir turaloqu əy yasayli, — dedi.

— Beringlar, dəp jawab bərdi u.

³ Ularning biri yənə: — Iltipət qilip kəminiliring bilən birgə barəqin, dedi. U: — Billə baray, dedi.

⁴ U ular bilən mangdi. Ular Iordan dəryasioğa berip, dərək kesixkə baxlidi. ⁵ Lekin ularning biri dərək kesiwatqanda paltining bexi suğa qüxüp kətti. U warkirap: — Way oqjam, bu ətnə aləqan palta idi, dedi.

⁶ Hudaning adimi: Nəgə qüxti, dəp soridi. U qüxkən yərnə kərsitip bərdi. U bir xahni kesip, uni suğa taxliwidi, Paltining bexi ləyləp qikti.

⁷ U: Uni qolungğa aləqin, dewidi, u kixi qolini uzutup uni tutuwaldi.

Elixa pütin bir qoxunni məqlup qilidu

⁸ Suriyənin padixahi Israil bilən jəng qiliwatatti. U öz hizmətkarliri bilən

məslihetlixip, palanqi-pokunqi yərdə bargah tikimən, dəp bekitətti.□

⁹ Hudaning adimi Israilning padixahioja həwər əwitip: — Sən palanqi-pokunqi yərgə berix-tin ehtiyat kiloqin, qünki Suriylər u yərgə qüxməkqi, dedi.

¹⁰ U waqitlarda Israilning padixahi Hudaning adimi əzigə kərsətkən jayoja adəm əwətip u yərdiki adəmlirigə ehtiyat kilixni agahlandırdi. Bundaq ix birkanqə ketim boldi.□

¹¹ Buning səwəbidin Suriyəning padixahi kənglidə kattiq aqqiklinip, öz hizmətkarlırini qakirip ulardin: — Arimizdin kimning Israilning padixahi tərpidə turidioqanlıqini manga kərsitip bərməmsilər?! — dəp soridi.

¹² Ləkin hizmətkarlırining biri: — I oqjam padixah undaq əməs; bəlki Israilda turidioqan Elixə degən pəyoqəmbər sən yatqan hujrangda kiloqan səzliringni Israil padixahioja eytip beridu, — dedi.

¹³ U: Berip uning nədə ikənlikini paylap kelinglar, mən adəm mangdurup uni tutup kələy, dedi. Ular: — U Dotan xəhiridə ikən, dəp həwər kildi.

¹⁴ Xuning bilən u xu yərgə atliklar, jəng hərwiliri wə zor bir qoxunni mangdurdi. Ular keqisi yetip kelip xəhərnə korxiwaldi.

¹⁵ Hudaning adimining maliyi səhərdə turup

□ **6:8** «...məslihetlixip, palanqi-pokunqi yərdə bargah tikimən, dəp bekitətti» — yaki «... məslihetlixip, ular uningoja: — Palanqi-pokunqi jayda hujum kiloqayla, dedi».

□ **6:10** «birkanqə ketim» — ibraniy ilida «bir ketim, ikki ketim əməs» degən səzlər bilən ipadilinidu.

qıksa, mana, bir atliklar wə jəng hərwiliri qoxuni xəhərnı qorxiwaloqanıdı. Malay uningoa: Apla, i oqojam, qandaq kılarmız? — dedi.

¹⁶ Lekin u: Qorkmioqin; mana biz bilən birgə boləqanlar ular bilən birgə boləqanlardın kəptur, dedi. ¹⁷ Əmdi Elixə dua kılıp: I Pərwərdigar, malayimning kəzlırını kərələydiqan kılıp aqkaysən, dedi. U waqıtta Pərwərdigar yigitning kəzlırını aqti wə u əyni əhwalni kərđi; mana, pütkül taq Elixanı qeridəp turoqan yalkunluk at wə jəng hərwiliri bilən toloqanıdı.

¹⁸ Suriylər qüxüp u tərəpkə kəlgəndə, Elixə Pərwərdigarqa dua kılıp: Bu həlkni korluk bilən urəqin, dedi. Xuning bilən U Elixaning tiliki boyiqə ularni korluk bilən urđi.

¹⁹ Elixə ularqa: Bu *silər izdigən* yol əməs wə *silər izdigən* xəhər əməs; mening kəynimdin əgixinglar, silərni silər izdigən adəmning qəxiqə baxlap baray, dəp ularni Samariyəgə baxlap bardı. ²⁰ Wə xundaq boldiki, ular Samariyəgə kirgəndə Elixə: I Pərwərdigar, ularning kəzlırını kərələydiqan kılıp aqkaysən, dedi. Pərwərdigar ularning kəzlırını aqti; wə mana, ular Samariyəning otturisida turatti.

²¹ Israilning padixahi ularni kərgəndə Elixadin: I atam, ularni əltürüwetəymu? Ular ni əltürüwetəymu? dəp sorıdı.

²² U: — Sən ularni əltürmə; hətta əzüng kiliq wə okyaying bilən əsir kıləqanlıringni əltürməydiqan yərdə, bularni əltürüxkə bolamti? Əksiqə, ularning aldiqə nan, su qoyəqin; xuning bilən ular yəp-iqip əz oqojisioqə yenip

kətsun, dedi. □

²³ Xundak qilip, u ularoqa qong ziyapət bərđi; ular yəp-iqip boləandin keyin, andin ularni yoləa saldi. Ular oqjisining yenioqa qaytti. Xuningdin keyin Suriyədin bulangqilar xaykiliri Israilning zeminiəa qayta besip kirmidi.

Pərwərdigar Samariyəni qutkuzidu

²⁴ Keyin xundak boldiki, Suriyəning padixahı Bən-Ĥadad pütkül qoxunini yiqip Samariyəni muhasirigə aldi. ²⁵ Xuning bilən Samariyədə zor aqarqilik boldi. Ular uni xunqə uzun qamal qildiki, bir exək bexi səksən xəkəl kümüxkə, wə kəptər mayıqining bir qinisining tətтин biri bəx xəkəl kümüxkə yaraytti. □ ²⁶ Israilning padixahı sepilning üstidin ötkəndə, bir ayal uningəa: I oqjam padixah, yardəm bərginə! dəp pəryad kətürdi.

²⁷ U: Əgər Pərwərdigar sanga yardəm bərmisə, mən sanga qandak yardəm qilay? Ya hamandin ya üzüm kəlqikidin yardəm tepilamdu?, — dedi.

²⁸ Padixah əmdi uningdin yənə: Nemə dərđing bar? dəp soridi. U: Mana bu hotun manga: Oqlungni bərgin, biz uni bügün yəyli. Ətə bolsa mening oqlumni yəymiz, dedi. ²⁹ U waqıtta biz mening oqlumni qaynitip pixurup yedük.

□ **6:22 «...bularni öltürüxkə bolamti?»** — demək, sən özüng muxu Suriylərnı əsirgə tutqan əməssən; hətta ularni xundak tutqan bolsangmu, u qaəda (kona «urux əhləqi» boyiqə) ularni öltürüwətməytting. □ **6:25 «səksən xəkəl»** — 900 gram, «bəx xəkəl» 55 gram bolatti. Muxu yərdiki «bir qining tətтин biri»ning həjimi bəlkim 0.25 litrqə idi; «qinə» ibraniy tilida «kab» bilən ipadilinidu.

Ətisi mən uningə: Əmdi sən oqlungni bərgin, uni yəyli desəm, u öz oqlini yoxurup qoydi, — dedi.■

³⁰ Padixah ayalning səzini anglap kiyimlerini yirtip-yirtiwətti. U sepilda ketiwatqanda, həlk uning kiyimining iqiğə, yəni etigə bəz kiygənlikini kərüp qaldı.

³¹ *Padixah*: — Əgər Xafatning oqli Elixaning bexi bügün tenidə qalsa, Huda mening beximni alsun wə uningdinmu artuq jazalisun! — dedi.□ ■

³² Əmma Elixə öz əyidə olturatti; aqsakallarmu uning bilən billə olturoqanidi. Padixah uning aldiqə bir adəmni mangduroqanidi. Ləkin u həwərqi u yərgə yetip barmayla, Elixə aqsakallarə: — Mana bu jallatning balisinin beximni aloqili adəm mangduroqanlikini kərdünqlarmu? Əmdi həwərqi kəlgəndə ixikni qing taqap iqidin tiriwelinglar. Mana uning kəynidin kəlgən oqjisining kədimining awazi angliniwatmamdu? — dedi.

³³ U ular bilən səzlixiwatqanda, mana həwərqi uning kəxiqə qüxüp kelip: «Padixah: «Mana bu balayi'apətning əzi Pərwərdigar tərripidin kəldi; mən zadi nemə dəp Pərwərdigarə yənə ümid

■ **6:29** Qan. 28:53 □ **6:31** «*Əgər Xafatning oqli Elixaning bexi bügün tenidə qalsa...*» — Israilning padixahı (Yoram, 8-babni kərüng) nemixqə Elixəqə xundak əq? Xühşisizki, u padixahni butpərəsliki (3:3ni kərüng) üqün daim əyibligəqkə, uningə əq idi; Elixə yənə, bu balayi'apətlər dəl butpərəslikimizdin beximizəqə qüxkən, dəp agah bərgən bolsa kərək. ■ **6:31** 1Pad. 19:2

baʼqliyalarmən?» dēydu, dedi.□

7

¹ Elixā: Pərwərdigarning səzini anglanglar! Pərwərdigar mundaq dēydu: — Ətə muxu waqitlarda Samariyəning dərwasida bir halta aq un bir xəkəlgə wə ikki halta arpa bir xəkəlgə setilidu, — dedi.□

² Əmma padixah belikini tutup mangoʻan koʻxun əməldari bolsa, Hudaning adimigə: Mana, hətta Pərwərdigar asmanəga tünqlük aqsimu, undaq ixning boluxi mumkinmu?! dedi. U: — Sən öz kəzūng bilən kərisən, lekin xuningdin yeməysən, dedi.

³ Əmdi dərwasining tüwidə tət mahaw kesili bar adəm olturatti. Ular bir-birigə: Nemə üqün muxu yərdə əlümni kütüp olturimiz?

■ ⁴ Xəhərgə kirəyli desək, xəhərdə aqarqilik boləqəqqa, u yərdə əlimiz; bu yərdə oltursaqmu əlimiz. Koʻpup Suriyləning ləxkərgahioʻga ketəyli. Ular bizni ayisa tirik qalimiz; bizni əltürəyli desə əlimiz, halas, — deyixti.

⁵ Xuni dəp ular kəqkurun Suriyləning ləxkərgahioʻga barəyli koʻpti. Ləxkərgahining qəxioʻga yetip kəlgəndə, mana heq kixi yok idi. ⁶ Qünki Pərwərdigar Suriyləning

□ **6:33 «həwərqı uning qəxioʻga qūxūp kelip: «Padixah: «Mana bu balayı'apətning əzi... yənə ümid baʼqliyalarmən?» dēydu, dedi»** — həwərqı, xūbhısizki, padixahning əz səzlini yətküzüwatidu. □ **7:1 «halta»** — muxu ayəttə «halta» (ibraniy tilida «seah») təhminən 4 litrqə kelidu. ■ **7:3** Law. 13:46

læxkərgahioqa jəng hərwiliri, atlar wə zor qong koxunning sadasini anglatkanidi. Xuni anglap ular bir-birigə: Mana, Israilning padixahi bixək Hittiylarning padixahlrini wə Misirliklarning padixahlrini üstimizgə hujum qilöili yalliwaptu, deyixti; ■ ⁷ kəqkurun qozöilip qedirlirini, at bilən exəklirini taxlap læxkərgahni xu peti qoyup, öz janlirini kutkuzux üqün bəder kaqkanidi.

⁸ Mahaw kesili bar adəmlər læxkərgahning yenioqa kelip, bir qediroqa kirip, yəp-iqip uningdin kümüx bilən altunni wə kiyimlərni elip yoxurup qoyuxti. Andin ular yenip kelip, yənə bir qediroqa kirip u yərdiki oljinimu elip yoxurup qoyuxti.

⁹ Andin ular bir-birigə: Bizning bundak qilöinimiz durus əməs. Bügün kutluq həwər bar kündur, lekin biz tinmay turuwatimiz. Səhərgiqə kalsaq bu yamanlıq beximizöqa qüxidu. Uning üqün əmdi berip padixahning ordididikiyəgə bu həwərnə yətküzəyli, dedi. ¹⁰ Xuning bilən ular berip xəhərnəng dərwasididiki pasibanlarni qaqirip ularöqa: Biz Suriylərnəng læxkərgahioqa qiqsək, mana həqkim yök ikən, hətta adəmnəng xəpəsimu yöktur; bəlki atlar baqlaklıq, exəklər baqlaklıq bolup, qedirlar əyni peti turidu, dedi.

¹¹ Dərwasidiki pasibanlar xu həwərnə towlap elan qilip, padixahning ordioqa həwər yətküzdi.

¹² Padixah keqisi kəpup hizmətkarlırioqa: — Mən Suriylərnəng bizgə nemə qilməqci

bolōqinini silərgə dəp berəy. Ular bizning aqarqilikta kəloqinimizni bilip, ləxkərgahdin qikip dalada məkünüwəlip: — Israillar xəhərdin qiksa, biz ularni tirik tutup, andin xəhərgə kirələymiz, deyixkən gəp, dedi.

¹³ Hizmətkarlıridin biri jawab berip: — Birnəqqə kixini xəhərdə kəloqan atlardin bəxni elip (ularning aqiwiti bu yərdə kəloqan Israilning barlık kixiliriningkidin, hətta həlak boləqlarningkidin bəttər bolmaydu!), ularni kərup kelixkə əwətəyli, dedi.

¹⁴ Xuning bilən ular ikki jəng hər wisi bilən ularə qatidəqlan atlarni təyyar kildi. Padixah ularni Suriylərləning kəxunining kəynidin əwətip: — Berip əhwalni kərup kelinglar, dəp buyrudi.

¹⁵ Bular ularning izidin İordan dəryasioqlə qəqləp bardı; wə mana, pütkül yol boyı Suriylər aldirap kəqkənda taxlıwətkən kiyim-kəqək wə hərhil əswab-üşkənilər bilən toləqlanidi. Əqlilər yenip kelip padixahqə xuni həwər kildi.

¹⁶ U wakitta həlk qikip Suriylərləning ləxkərgahidin oljilarni talidi; xuning bilən Pərwərdigarning eytkən səzidək, bir halta aq un bir xəkəlgə, ikki halta arpa bir xəkəlgə setildi.

¹⁷ Əmdi padixah bilikini tutup mangoqlan həliki əməldarni dərwazini bəxkəruwxqə təyinləp kəyoqlanidi. Əmdi halayik dərwazidin *etilip qikqanda* uni dəsəp-qəyliwətti wə xuning bilən u əldi. Bu ix padixah Hudaning adimini tutmaqci bolup, uning aldiqla barəqlanda, dəl Elixə eytkəndək boldi. ¹⁸ Xuning bilən Hudaning adimi padixahqə eytkən xu səz

əməlgə axuruldi: «Ətə muxu waqıtlarda Samariyəning dərwasısında ikki halta arpa bir xəkəlgə wə bir halta aq un bir xəkəlgə setilidu».

¹⁹ Əmma həliqi əməldar Hudaning adimigə: — «Mana, hətta Pərwərdigar asmanəja tünqlük aqsimu, undaq bir ixning boluxi mumkinmu?!» degənidi. U: — «Sən öz kəzüng bilən kərisən, ləkin xuningdin yeməysən», degənidi.

²⁰ Uningəja həm dəl xundak boldi; qünki həlq uni dərwasıda dəssəp ɵltürgənidi.

8

Elixa yənə bir kətim Xunəmlik ayaloja yardəm beridu

¹ Elixa ɵzi oqlini tirildürgən ayaloja nəsihət kəlip: — Sən wə ɵz ɵydikiliring bilən berip, kəyərdə ɵlturojudək jay tapsang, u yərdə turojin; qünki Pərwərdigar: — Aqarqilik bolsun, dəp bekitti. Bu aqarqilik zeminda yəttə yilojiqə tügiməydu, dedi. ■

² Xuning bilən u ayal Hudaning adimi eytkandək ɵz ɵydikiliri bilən berip, Filistiyələning yurtida yəttə yilojiqə turdi.

³ Wə xundak boldiki, yəttə yil ɵtkəndə, ayal Filistiyələning yurtidin yenip kəldi; u padixahtin ɵyi bilən zeminini ɵzigə kəyturup berixni iltimas kəlojili bardı. ⁴ Xu waqıtta padixah Hudaning adimining hizmətkari Gəhəzi bilən səzlixip uningəja: — Elixa kəlojan həmmə uluə əməllərnı

manga bayan qilip bərgin, dəwatatti. ⁵ Wə xundak boldiki, u padixahqa Elixaning qandak qilip bir əlükni tirildürgənlikini dəp beriwatqanda, Elixə oqlini tirildürgən xu ayal padixahtin öz öyi wə zeminini qayturup berixni iltimas qilqili kəldi. Gəhəzi: — I padixah oqjam, mana, bular mən eytqan ayal wə Elixə əlümdin tirildürgən oqli dəl xu, dedi.

⁶ Padixah ayaldin soriwidi, u xu wəkəni uningqə dəp bərdi. Xuning bilən padixah bir aqwatni bəlgiləp: — Uning həmmə təllukətlirini yandurup bərgin wə xuningdək öz yurtidin kətkən kündin tartip bu wəqitqiqə yeridin qikqan hösulning barliq kirimini uningqə bərgin, dedi.

Elixə Həzaəl bilən kəruxidu

⁷ Əmdi Elixə Suriyəning padixahı Bən-Hədad kesəl yatqinida Dəməxkqə kəldi. Padixahqa: Hudaning adimi bu yərgə kəldi, dəp həwər berildi. ⁸ Padixah Həzaəlgə: — Özüng bir sowqə elip, Hudaning adimining aldiqə berip uning bilən kəruxüp, u arkilik Pərwərdigardin mening toqramda: «U bu kesəldin saqiyamdu, saqaymaydu» dəp sorioqin, — dedi.■

⁹ Xuning bilən Həzaəl uning bilən kəruxüxkə bardı. U əzi bilən Dəməxktiki hərhil esil mallardin kirik tögə sowqə elip, uning aldiqə berip: «Oqlung Suriyəning padixahı Bən-Hədad meni əwətip, bu kesəldin saqiyimənmü, saqaymaymənmü?» dəp soraydu, — dedi.

■ 8:8 1Pad. 14:2, 3; 2Pad. 1:2

¹⁰ Elixaning uningoa: — Berip uningoa: — Qoqum saqiyisan, döp eytkin. Lekin Pärwərdigar manga qandakla bolmisun u qoqum ölidu, döp wəhiy kildi, dedi.

¹¹ Hudaning adimi taki Hazaəl hijil bolup kətküqə uningoa tikilip qarap turdi, andin Hudaning adimi yioqlaxqa baxlidi.

¹² Hazaəl: — Olojam nemixqa yioqlayla! döp soridi. U: — Mən sening Israillarqa kilidioqan yaman ixliringni bilimən; qünki sən ularning qorqanlirini köydürüp, yigitlirini kiliq bilən öltürüp, uxxak balilirini qerüp taxlap, hamilidar ayallirining qarnini yeriwetisan, dedi.■

¹³ Hazaəl: — Mənki ittək bir qulung nemə idim, undak uluq ixlarni qilalamtim? Elixaning uningoa: — Pärwərdigar manga sening Suriyening padixahi bolidioqanlikingni məlum kildi, dedi.

¹⁴ U Elixaning qexidin qikip olojisining yenioqan bardi. Bən-hadad uningdin: — Elixaning uningoa: — U manga silining toqirilirida, qoqum saqiydu, döp eytti, dedi.

¹⁵ Ətisi Hazaəl bir parqə bəzni elip, suqə qilap padixahning yüzini ətti. Xuning bilən u öldi; wə Hazaəl uning ornida padixah boldi.

Yəhoxafatning oqli Yəhoram Yəhudaning padixahi boluxi atisi bilən

2Tar. 21:2-20

¹⁶ Israilning padixahi, Ahabning oqli Yoramning səltnitining bəxinqi yilida, Yəhoxafat tehi

■ 8:12 2Pad. 10:32; 12:17; 13:7

Yəhudaning padixahi vaqtida, Yəhoxafatning oqli Yəhoram Yəhudaning padixahi boldi.

□ ■ 17 U padixah bolqanda ottuz ikki yaxta bolup, Yerusalemda səkkiz yil səltənət kildi.

18 U Ahabning jəməti qilqandək Israil padixahlirining yolida yürdi (qünki uning ayali Ahabning kizi idi); u Pərwərdigarning nəziridə

rəzil bolqanni kildi . 19 Lekin Pərwərdigar

Dawutqa: — Sening bilən oqulliringoqa «mənggü eqməydiqan qiraq» berimən degən wədisi tüpəylidin u Yəhudani harab qilixni halimidi. □ ■

20 Uning künliridə Edom Yəhudaning idarə qilixioqa isyan kətürüp, azad bolup öz aldioqa bir padixahlik tiklidi. ■ 21 Xuning bilən Yoram

həmmə jəng hərwiliri bilən yoloqa qikiq Zair xəhirigə etti. U keqisi ornidin turup, özini wə jəng hərwilirining sərdarlrini korxiwaloqan Edomlaroqa hujum kilip, ularni məqlup kildi;

□ **8:16** — «Yoram» — «Yəhoram»ning baxka birhil xekli. Muxu ayəttə ikki Yəhoram bar; birinqisi Israil, yəni ximaliy padixahlikning padixahi, ikkinqisi Yəhudaning padixahi. **«Yəhoxafat tehi Yəhudaning padixahi waqtida, Yəhoxafatning oqli Yəhoram Yəhudaning padixahi boldi»** — demək, Yəhoxafat wə oqli Yəhoram ikkisi təng səltənət kilidu. ■ **8:16** 2Tar. 21:4, 5 □ **8:19** «Dawut

... bir qiraq... berimən» — «1Pad.» 11:36 wə izahatni kərüng. «Qiraq» — bu kəqmə mənilik söz bolup, Dawutning handanini kərsitidu, əlwəttə; handanning məwjut bolqanliqi (1) Dawutning Hudaqa sadik bolqanliqioqa guwahlik beridioqan «qiraq» bolidu; (2) Hudaning Dawutqa: Sən arkilik pütkül dunyani soraydioqan Məsih tuqulidu, dəp bərgən wədisidə turidioqanliqioqa guwahlik beridioqan «qiraq» bolidu. ■ **8:19**

2Sam. 7:13; 1Pad. 11:36; 15:4; Zəb. 132:17-18 ■ **8:20** Yar. 27:40; 2Tar. 21:8

lekin ahirida *Yəhuda* ləxkərliri öz öylirigə keçip kətti. □ ²² Xuning bilən Edomlar Yəhudaninğ həkümranlikidin bğüngiqə azad boldi. U wakitta Libnahmu isyan kətürüp azad boldi.

²³ Əmdi Yoramning baxқа ixliri həm kılqanlirining həmmisi bolsa «Yəhuda padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? □ ²⁴ Yoram öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining yenida dəpnə kılindi. Oqlı Aħaziya uning ornida padixah boldi.■

Aħaziya səltənət kılidu

2Tar. 22:1-6

²⁵ İsrailning padixahı, Aħabning oqlı Yoramning səltənitining on ikkinqi yili, Yəhuda padixahı Yəħoramning oqlı Aħaziya Yəhudaqə padixah boldi. ■ ²⁶ Aħaziya padixah bolqanda yigirmə ikki yaxta bolup, Yerusalemda bir yil səltənət kıldı. Uning anisining ismi Ataliya idi; u İsrail padixahı Omrining kızı idi. ■

²⁷ *Aħaziya* Aħabning jəmätining yolida yürüp Aħabning jəmätı kılqandək, Hudaning nəziridə

□ **8:21 «Yoram həmmə jəng hərwiliri bilən...»** — «Yoram» yaki «Yəħoram». «**Zair xəhorigə ötti**» — yəni İordan dəryasidin ötti. «**ahirida Yəhuda ləxkərliri öz öylirigə keçip kətti**» — əyni tekistdə «Yəhuda» degən söz yok. Lekin muxu yərdə «ləxkərlər» (İbraniy tilida «həlk») Yəhudiyl ləxkərlərnı kərsətsə kerək. □ **8:23 «Yəhuda padixahlirining tarih-təzkiriliri»** — bu kitab Təwrattiki «Tarih-təzkirə»ning əzi əməs, biraq xübhısizki, Təwrattiki «Tarih-təzkirə» bu kitabın kəp uqurlarnı aloqan. ■ **8:24** 2Tar. 21:19 ■ **8:25** 2Tar. 22:1 ■ **8:26** 2Tar. 22:2

rəzil bolqanni kildi; qünki u Ahabning küy'ooli bolup uningqa həmjəmət idi. ²⁸ Ahabning oqli Yoram Suriyəning padixahi Hazaəl bilən Gileadtiki Ramotta soxuxqanda Ahaziya uningqa həmdəmlixip soxuxqa qıqqanidi. Suriylər Yoramni zəhimləndürdi. ²⁹ Yoram padixah Ramahda Suriyə padixahi Hazaəl bilən soxuxqanda Suriylərdin yegən zəhmini dawalitix üqün, Yizrəəlgə yenip kəldi. Ahabning oqli Yoram kesəl bolqaqqa, Yəhudaning padixahi, Yəhoramning oqli Ahaziya uni yokliqili Yizrəəlgimu bardi.■

9

Yəhu padixah bolidu

¹ Elixə pəyoqəmbər pəyoqəmbərləning xagirtliridin birini qaqirip, uningqa: — «Belingni baqlap bu may kaqisini kolungqa elip, Gileadtiki Ramotqa barqin. ■ ² U yərgə barqanda Nimxining nəwrisi, Yəhoxafatning oqli Yəhuni tepip, öyigə kirip, uni öz buradərliri arisidin ornidin turoquzup, iqqiriki öygə baxlap kir. ³ Andin kaqidiki mayni bexioqa kuyup: Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən seni Israilqa padixah boluxqa məsih kildim, degin; xuni dəp bolupla ixikni eqip, keqip qıqqin, həyal bolma» — dedi.■

⁴ Xuning bilən xu yax pəyoqəmbər yigit Gileadtiki Ramotqa bardi. ⁵ U yərgə kəlgəndə, mana,

■ **8:29** 2Pad. 9:15; 22:6, 7 ■ **9:1** 1Pad. 19:16 ■ **9:3** 2Tar. 22:7

qoxunning sardarliri u yerdə olturatti. U: — I sardar, sanga bir sözüm bar, dedi.

Yəhu: — Qaysimizə? — dəp soridi.

U: — Sanga, i sardar, dedi.

⁶ U qopup öygə kirdi. Yigit bexioğa mayni quyup uningə mundaq dedi: Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən seni Pərwərdigarning həlkiğə, yəni Israiləğa padixah boluxka məsih kildim. ⁷ Sən öz oqjang Ahabning jəmətini yokitisən; qünki öz kullirim pəyojəmbərlərnin qeni üqün wə Pərwərdigarning həmmə kullirinin qeni üqün Yizəbəldin intikam alay. □ ⁸ Ahabning pütkül jəməti yokilidu; Ahabning jəmətidin Israildiki həmmə ərkəklərnə hətta ajiz yaki meyip bolsun həmmisini həlak qilimən. □ ■

⁹ Mən Ahabning jəmətini Nibatning oqli Yəroboamning jəmətidək wə Ahiyahning oqli Baaxaning jəmətidək yok qilimən. ■ ¹⁰ Itlar Yizəbəlni Yizrəldiki xu parqə yerdə yəydu. Həqkim uni dəpnə qilmaydu».

Xuni dəp bolupla yigit ixikni eqip qeqip kətti.

□ ■

¹¹ Yəhu öz oqjisining hizmətkarlrinin qexioğa yenip qikqanda, ular uningdin: — Həmmə ix

□ **9:7 «Yizəbəldin intikam alay»** — ibraney tilida «Yizəbəlning qolidin intikam alay». □ **9:8 «həmmə ərkəklər»** — ibraney tilida: «tamoğa qarap siyidioğan hərbi» dəp ipadilididu. **«ajiz yaki meyip bolsun həmmisini»** — baxqa birhil təjimis: «yaki qul yaki hər bolsun, həmmisini...». ■ **9:8** 1Pad. 21:21 ■ **9:9** 1Pad. 14:10; 15:29; 16:3,11 □ **9:10 «Yizrəldiki xu parqə yər»** — Ahab padixah Nabottin qəstləp taritiwəloğan yərnə kərsitidu. «1Pad.» 21:1-24ni kərüng. ■ **9:10** 1Pad. 21:23

tinglikmu? Bu təlwə seni nemə ix bilən izdəp kəptu? — dəp soridi.

U ularoqa: Silər xu kixi wə uning səpsətəlini bilisilər, — dedi.□

¹² Ular: Yaloqan eytma! Bizgə dəp bərginə! dewidi, u: — U manga mundaq-mundaq dəp, Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Seni Israilning üstidə padixah boluxka məsih kıldim» dəp eytti — dedi.

¹³ Xuning bilən ularning həmmisi tonlirini selip, pələmpəydə yeyip uningoqa payandaz kildi. Ular kanay qelip: «Yəhu padixah boldi!» dəp jakarlaxti.

¹⁴ Xuning bilən Nimxining nəwrisi, Yəhoxafatning oqli Yəhu Yoramni kəstliməkqi boldi. U waqitta Yoram bilən barliq Israillar Gileadtiki Ramotta turup, u jayni Suriyəning padixahi Hazaəlning hujumidin muhərizət kiliwatatti. ¹⁵ Əmdi Yoram padixah Suriyəning padixahi Hazaəl bilən soquxkanda Suriylərdin yegən zəhmidin sakiyix üqün Yizrəəlgə yenip kəlgənidi. Yəhu bolsa *əzigə əgəxkənlərgə*: Silərgə layik kərünsə, Yizrəəlgə berip həwər bərgüdək heqkimni xəhərdin qaqurmanglar, degənidi.■

¹⁶ Yəhu bir jəng hərwisini həydəp Yizrəəlgə bardi, qünki Yoram u yərdə kesəl bilən yatқанidi (Yəhudaning padixahi Ahaziya Yoramni yokliqili qüxüp kəlgənidi). ¹⁷ Əmdi kəzətqi Yizrəəlning munarida turup, Yəhu qatarliq bir top adəmlərnı kərdi. U: «Bir top adəmlərnı

□ **9:11** «səpsətəli» — yaki pəkət «gəpliri». ■ **9:15** 2Pad. 8:29

kərdum» dedi. Yoram: Bir atlık kixini ularning aldioqa əwətinglar, u ulardin: — Həmmə ix tinqlikmu? — dəp sorisun, dedi. ¹⁸ Xuning bilən atlık bir kixi ularning aldioqa berip: — Padixah, həmmə ix tinqlikmu, dəp soridi, dedi.

Yəhu: — Tinqlikmu, əməsmu, buning bilən nemə karing? Burulup mening kəynimdin mang, — dedi. Kəzətqi *padixahqa* həwər berip: — Həwərqi ularning kəxiqə bardi, lekin qayıtip kəlmidi» — dedi.

¹⁹ Xuning bilən u yənə bir atlık kixini mangdurdi. U ularning aldioqa berip: — Padixah, həmmə ix tinqlikmu, dəp soridi, dedi.

Yəhu: — Tinqlikmu, əməsmu, buning bilən nemə karing? Burulup mening kəynimdin mang, dedi.

²⁰ Kəzətqi *padixahqa* həwər berip: — Həwərqi ularning kəxiqə bardi, lekin qayıtip kəlmidi. Əmdi ularning hərwa həydixi Nimxining oqli Yəhuning həydixidək ikən, qünki u təlwilərqə həydəydu, dedi.

²¹ Yoram: — Hərwinə kətinglar, dəp buyruwidi, uning jəng hərwisini kətip təyyarlidi. Andin Israilning padixahı Yoram bilən Yəhudaning padixahı Ahaziya, hər biri öz jəng hərwisioqa olturup, Yəhuning aldioqa berixka qikti; ular uning bilən Yizrəəllik Nabotning etizlikida uqraxti.□

²² Yoram Yəhuni kərgəndə, «I Yəhu, həmmə ix tinqlikmu? dəp soridi. U: — Anang Yizəbəlning kılqan buzukqilikliri wə jadugərliki xunqə jik

□ **9:21 «ular uning bilən Yizrəəllik Nabotning etizlikida uqraxti»** — «1Pad.» 21:1-24ni kərüng.

tursa, qandakmu tinqlik bolidu?! — dedi. □

²³ Xuning bilən Yoram harwini yandurup Ahaziyaqa: «I Ahaziya, asiylik!» döp warkirap bədər qaçti.

²⁴ Yəhu okyasini qolioqa elip, oq selip Yoramning *kəyni tərripidin* uning ikki mürisining arilikidin atti. Ya oki uning yurikidin texip qikti wə u öz harwisioqa yikilip quxti. ²⁵ Yəhu öz yenediki əməldari Bidkarqa: Uni elip Yizrəllik Nabotning etizlikiqa taxliqin. Yadingda bolsunki, mən bilən sən uning atisi Ahabning kəynidin billə mangoqanda, Pərwərdigar uning toqrisida mundak bir həküm-wəhiyni eytkan: —□

²⁶ «Mən tünügün Nabotning keni bilən uning oqullirining kenini kərdüm, dəydu Pərwərdigar: Mana bu *kan kərzini* dəl bu etizlikta sanga yandurimən, dəydu Pərwərdigar». Əmdi Pərwərdigarning xu səzi boyiqə, uni elip xu yərgə taxliqin, — dedi.■

²⁷ Yəhudaning padixahi Ahaziya buni kərgəndə «Baqdiki rawaq yoli» bilən qaçti. Lekin Yəhu uning kəynidin koqlap: «Uni etinglar!» döp buyruwidi, ular uni İbleamning yenida, Gur egizlikigə qikқан yolda atti. U Məgiddoqiqa kəqip u yərdə əldi. □ ■ ²⁸ Xuning bilən uning hizmətkarlıri uning jəsitini jəng harwisioqa

□ **9:22 «buzukqilik»** — muxu yərdə həm zinahorlukning əzi həm kəqmə mənida butpərəslikni kərsətsə kerək. □ **9:25**

«...mundak bir həküm-wəhiyni eytkan» — ibraniy tilida «...mundak bir yükni saloqan». Adəttə «yük» Hudaning həkümi yaki jazasini jakarlaydiqan wəhiyi idi. ■ **9:26** 1Pad. 21:19 □ **9:27**

««Baqdiki rawaq yoli» bilən» — yaki «Bəyt-Əagganoqa baridiqan yol bilən». ■ **9:27** 2Tar. 22:7-9

selip, Yerusalemoqa elip berip, «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining yenioqa öz kəbrisidə dəpnə kildi ²⁹ (Ahabning oqli Yoramning səltəniti­ning on birin­qi yilida Aħaziya Yəhudaqa padixah bolqanidi).

³⁰ Yəhu əmdi Yizrəəlgə kəldi, Yizəbəl xuni anglap kəz­lirigə sürmə sürüp, qaqlirini tarap, derizidin qarap turatti. ³¹ Yəhu dərwazidin kirgəndə u uningqa: I Zimri, öz oqjangning qatili, həmmə ix tinqlikmu? — dəp soridi. □ ■

³² Yəhu bexini kətürüp, derizigə qarap turup: — Mən tərəptə turidioqan kim bar? dəp soriwidi, ikki-üq aqwat derizidin uningqa qaridi.

³³ U: Xu ayalni təwəngə taxlanglar, deyixigila, ular uni təwəngə taxlidi. Xuning bilən uning keni həm tamoqa həm atlarqa qeqildi. U uni atlirioqa dəssitip üstidin ətüp kətti.

³⁴ Andin u oygə kirip yəp-iqkəndin keyin: Bu ləniti ayalning jəsitini təkxürüp, uni dəpnə kilinglar. Qünki nemila bolmisun u padixahning məlikisidur, dedi. ■ ³⁵ Ləkin ular uni dəpnə kiliwetəyli dəp beriwidi, uning bax səngiki, ayaqliri wə qolining alkinidin baxka həq yerini tapalmidi.

³⁶ Ular yenip kelip bu həwəni uningqa degəndə u: — Bu ix Pərwərdigar Öz kuli Tixbilik Iliyas arkilik eytkən munu səzining əməlgə axuru-luxidur: — «Itlar Yizrəəldiki xu parqə yərdə Yizəbəlning gəxini yəydu. ■ ³⁷ Yizəbəlning əluki

□ **9:31** «Zimri» — 44 yil ilgiri Israil padixah Elaħdin yüz ərüp uni öltürgən. «1Pad.» 16:9-20ni kərüng. ■ **9:31** 1Pad. 16:18

■ **9:34** 1Pad. 16:31 ■ **9:36** 1Pad. 21:23

sirtta, Yizrældiki xu parqə yərdə kıoqdək yeyilip ketidu wə xuning bilən heqkim: «U Yizəbəl ikən» deyəlməydu» — dedi.

10

Yəhu Ahabning jəmətidikilərnı yökıtidu

¹ Əmdi Samariyədə Ahabning yətmix oqlı bar idi. Yəhu hətlərnı yezip Samariyəgə, yəni Yizrældiki əməldar-aksakallaroqə wə Ahabning jəmətidiki pasibanlaroqə əwətti. Hətlərdə mundak deyildi: —

² «Silər bilən billə oqjanglarning oqulliri, jəng hərwiliri bilən atlar, qorəanlık xəhər wə sawut-qorallarmu bardur; xundak boləqəndin keyin bu hət silərgə təgkəndə, ³ əz oqjanglarning oqulliridin əng yahxisini tallap, əz atisining təhtigə olturoquzup, oqjanglarning jəməti üqün sokuxka qıkinglar!».

⁴ Lekin ular dəkkə-dükkigə qüxüp intayin qorkuxup: Mana ikki padixah uning aldidə put tirəp turalmioqan yərdə, biz kəndakmu put tirəp turalaymiz? — deyixti.

⁵ Xuning bilən orda bexi, xəhər baxlıki, aksakallar bilən pasibanlar Yəhuoqə həwər yətküzüp: Biz sening kulliringmiz; sən hərnemə buyrusang xuni kılımiz; heqkimni padixah kılmaymiz. Sanga nemə muwapik kərünsə xuni kıləin, dəp eytti.

⁶ Yəhu ikkinqi hətni yezip, həttə: — «Əgər mən tərəptə bolup, mening səzliringə kirixkə

razi bolsanglar öz oqjanglarning oqullirining baxlirini elip, etə muxu wakitta Yizrəəlgə, mening keximoqa ularni kəltürünglar. Əmdi padixahning oqulliri yətmix kixi bolup, əzlrini bakkan xəhərninɡ uluqlirininɡ kexida turatti.

□ ⁷ Hət ularoqa təgkəndə ular xahzadiləрни, yətmixəylənning həmmisini əltürüp, baxlirini sewətlərgə selip, Yizrəəlgə Yəhuoqa əwətti. ⁸ Bir həwərqi kelip Yəhuoqa: Ular xahzadilərninɡ baxlirini elip kəldi, dəp həwər bərgəndə, u: Ularни ikki dəwə kəlip, dərwazininɡ aldidə etə ətigəngiqə koyunglar, dedi.

⁹ Ətigəndə u qikip, u yərdə turup pütkül halayikqa: Silər bigunahsilər; mana, mən özüm oqjamoqa kəst kəlip uni əltürdüm; ləkin bularninɡ həmmisini kim qepip əltürdi? □ ¹⁰ Əmdi xuni bilinɡlarki, Pərwərdigarning heq səzi, yəni Pərwərdigar Ahabning jəməti toqrisida eytkinidin heqbir səz yərdə kəlməydu. Qünki Pərwərdigar Əz kuli Iliyas arkilik eytkinioqa əməl kildi, — dedi.■

11 Andin keyin Yəhu Yizrəəldə Ahabning

□ **10:6 «baxlirini elinɡlar»** — Yəhuninɡ təlipi bəlkim kəstən müjməl deyilɡənidi. Ibraniy tilida «baxlirini elix» degənlik «əzlrini elip kelix» yaki «əltürüx» degən ikki bislik mənidi idi. Aksakallar wə pasibanlar padixahning oqullirini əltürgəndin keyin, Yəhu ularни «Ular mən bilən tənɡ bu ixlaroqa məs’ul» dəp kərsitələytti. □ **10:9 «Silər bigunahsilər; mana, mən özüm oqjamoqa kəst kəlip uni əltürdüm; ləkin bularninɡ həmmisini kim qepip əltürdi?»** — Yəhu hiyliyərlik bilən xəhərdiki wə Yizrəəldiki əməldarlarni mən tərəptə turidu, mən bilən tənɡ muxu ixlaroqa məs’ul, dəp halayikqa kərsətməkqi.

■ **10:10** 1Pad. 21:19, 21, 29

jəmətidin qalqanlarning həmmisi, uning tərpidiki barlıq ərbablar, dost-aşiniliri və kahinlirini heq kimni qaldurmay ɵltürdi.

¹² Andin u ornidin turup, Samariyəgə bardı. Yolda ketiwetip «padiqilaroqa təwə Bəyt-Əkəd»kə yɵtkəndə □ ¹³ Yəhu Yəhuda padixahı Aħaziyaning qerindaxlıri bilən uqraqtı. U ulardin: Silər kim? — dəp sorıdı.

«Aħaziyaning qerindaxlıri, padixahning oqulliri wə hanixning oqulliridin həl sorioqili barimiz, dedi. □ ■

¹⁴ U: Ularni tirik tutunglar! dəp buyrudi. Andin adəmliri ularni tirik tutti, andin həmmisini Bəyt-Əkədning qudukining yenida ɵltürüp, ularning heq birini koymidi. Ular jəmiy kirik ikki adəm idi. ¹⁵ U u yərdin ketip baroqanda uning aldioqa qıqqan Rəkabning oqli Yəhonadabka yoluktı. U uningoqa salam qilip: Mening kənglüm sanga sadıq boloqandək, sening kənglüngmu manga sadıqmu? — dedi.

Sadıq, dedi Yəhonadab.

Yəhu: — Undaq bolsa qolungni manga bərgin, dedi. U qolini beriwidi, Yəhu uni jəng hərwisioqa elip qikip, ɵz yenida jay berip □

□ **10:12** «**padiqilaroqa təwə Bəyt-Əkəd**»kə» — yaki «koy padiqilar yioqilidioqan jay»oqa...» □ **10:13** «**həl sorioqili barimiz**» — ibraniy tilida «həl sorioqili quximiz».

■ **10:13** 2Tar. 22:8 □ **10:15** «**sanga sadıq**» — ibraniy tilida «kənglünggə sadıq» dəp ipadilinidu. «**sanga sadıq boloqandək**» — yaki «sanga durus boloqandək». «**manga sadıqmu**» — yaki «manga durusmu». Bu ayəttiki «Rəkabning oqli Yəhonadab» «Yər.» 35:1-16də tiloqa elinioqan «Rəkabning oqli Yəhonadab (Yonadab)»ka ohxax adəm boluxi mumkin.

¹⁶ uningoa: Mən bilən berip, Pərwərdigaroa boləan kizəinlikimni kərgin, dedi. Xuning bilən u uni jəng hərwisioə olturozup həydəp mangdi.

¹⁷ U Samariyəgə kəlgəndə Ahabning jəmətidin Samariyədə qələanlarning həmmisini kərip tūgətküqə əltürdi. Bu ix Pərwərdigarning Iliyaska eytkən səzining əməlgə axuruluxi idi.■

Yəhuning Baal degən butning kahin-pəyoəmbərlirini kətl kilixi

¹⁸ Andin Yəhu həmmə halayikni yioqdurup, ularoa mundaq dedi: — Ahab Baalning hizmitini az kiləan, ləkin Yəhu uning hizmitini kəp kilidu. ¹⁹ Buning üqün Baalning barliq pəyoəmbərlirini, uning qulluqida boləanlarning həmmisi bilən barliq kahinlirini manga qakiringlar; həqkim qalmisun, qünki Baaləa qong qurbanliq sunəum bar; hərkim hazır bolmisa jənidin məhrum bolidu, dedi. Ləkin Yəhu bu ixni baalpərəsləni yokitix üqün hiyliyərlik bilən kildi.

²⁰ Xuning bilən Yəhu: Baaləa has bir həyt bekitinglar, dewidi, ular xundaq elan kildi.

²¹ Yəhu pütkül Israiləa təklip əwətkəndə, barliq baalpərəslər kəldi; ulardin həqbiri kəm qalmay kəldi. Ular Baalning buthanisioə kirdi; xuning bilən Baalning buthanisi bu bexidin yənə bir bexioiqə liq toldi. ²² U *murasim* kiyimi begigə: Həmmə Baalpərəslərgə *ibadət* kiyimlirini əqikip bər, dewidi, u kiyimləni ularəa əqikip bərđi.

23 Yəhu bilən Rəkabning oqli Yəhonadab Baalning buthanisioğa kirip baalpərəslərgə: Təxxürüp bekinglar, bu yərdə Pərwərdigarning bəndiliridin heqbiri bolmisun, bəlki pəkət baalpərəslər bolsun, dedi.

24 Ular təxəkkür qurbanlikliri bilən köydürmə qurbanliklarni ötküzgili kirdi. Yəhu səksən adimini texida koyup ularoğa: Mən siləning ilkinglaroğa tapxuroğan bu adəmlərdin birsi qolunglardin keqip kətsə, jenining ornida jan berisilər, dedi. □

25 Ular köydürmə qurbanlikni ötküzüp boluxioqila, Yəhu orda pasibanliri wə sərdarlaroğa: Kirip ularni kətl kılıp, heqkimni qıkkili koymanqlar, dəp buyrudi. Xuning bilən orda pasibanliri bilən sərdarlar ularni kiliq bisi bilən kətl kılıp, ölükləni xu yərgə taxliwətti. Andin Baalning buthanisining iqqirigə kirip

26 but tüwrükləni Baalning buthanisidin elip qikip köydürüwətti. 27 Ular yənə Baalning tüwrük-həykilini qekip, Baalning buthanisini yikitip uni bügüngə kədər həjəthanioğa aylandurdi. 28 Yəhu xu yol bilən Baalni Israil iqidin yok kildi.

Yəhuning səltənitining hulasisi

29 Yəhu Nibatning oqli Yəroboamning Israilni gunahka putlaxturoğan gunahliridin, yəni Bəyt-Əl bilən Dandiki altun mozay butliridin özini yioqmidi. ■ 30 Pərwərdigar Yəhuoğa: Sən

□ **10:24** «**təxəkkür qurbanlikliri**» — yaki pəkət «qurbanliklar». ■ **10:29** 1Pad. 12:28

obdan qilding; Mening nəzirimgə muwapik kərünginini ada qilip, Ahabning jəmätigə kənglümdiki həmmə niyətni bəja qilip pütküzgining üqün, sening oqulliring tətinqi nəsligiqə Israilning təhtidə olturidu, dedi.■

³¹ Lekin Yəhu pütün kəlbidin Israilning Hudasi Pərwərdigarning mukəddəs qanunida mengixka kəngül bəlmidi; u Israilni gunahka putlaxturoqan Yəroboamning gunahliridin neri turmidi.

³²⁻³³ Xu künlərdə Pərwərdigar Israilning zemini kesip-kesip azaytixka baxlidi. Qünki Həzaəl İordan dəryasining məxriq tərpidin baxlap Israilning qebraliridin bəsüp ötüp ularqa hujum qildi; u barliq Gilead yurtini, Arnon jiloqisining yenidiki Aroərdin tartip Gileadtin ötüp Baxanoqiqə, Gad, Rubən wə Manassəhning barliq yurtlirini ixoqal qildi.

³⁴ Əmdi Yəhuning baxka əməlliri həm qiloqanlirining həmmisi, jümlidin səltəniting həmmə kudriti «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

³⁵ Yəhu öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə qilindi. Andin oqli Yəhoahaz uning ornida padixah boldi. ³⁶ Yəhuning Israilning üstidə Samariyədə səltənət qiloqan waqti yigirmə səkkiz yil idi.

11

*Hanix Ataliyaning oltürüluxi**2Tar. 22:10-12; 23:1-21*

¹ Əmdi Ahaziyaning anisi Ataliya oqlining o'lginini kergəndə, barliq xah nəslini oltürüxkə kəzoqaldi. ■

² Lekin Yoram padixahning kizi, yəni Ahaziyaning singlisi Yəhoxeba oltürülux aldida turəqan padixahning oqullirining arisidin Ahaziyaning oqli Yoaxni oqrilikqə elip qikip, uni wə inik anisini yastuq-kirlik ambiriəqə yoxurup qoydi. Yoax xu yol bilən Ataliyadin yoxurup kəlinip oltürülmidi. ³ Andin keyin *inik anisi* bilən Pərwərdigarning əyidə altə yiləiqə yoxurunup turdi. Xu waqitlarda Ataliya zeminda səltənət kildi.

⁴ Yəttinqi yili Yəhoyada adəm əwətip Kariylar həm orda pasibanlirining yüzbexilirini Pərwərdigarning əyigə qakirtip kəlip, ular bilən əhdə kilixti. U ularəqə Pərwərdigarning əyidə kəsəm iəqüzüp, padixahning oqlini kərsətti.

□ ■ ⁵ Andin ularəqə buyrup: Mana silər kilixinglar kerək boləqan ix xuki: — Xabat künidə pasibanlik nəwiti kəlgən üqtin biri padixahning ordisida pasibanlik kəziti kilsun.

⁶ Üqtin biri Sür degən dərwazida tursun wə üqtin biri orda pasibanlar həylisining kəynidiki dərwazida tursun; xundaq kəlip silər orda üqün pasibanlik kəlisilər. □ ⁷ Xabat künidə pasibanlik nəwitini kəlip boləqan üqtin ikki kismi

■ **11:1** 2Tar. 22:10 □ **11:4** «**Kariylar**» — bəlkim bir türküm qətəllik ləxkərləni kərsitidu. Baxqə birnəqqə hil tərjəmiliri uqrixi mumkin. ■ **11:4** 2Tar. 23:1 □ **11:6** «**Sür degən dərwazi**» — yaki «Ul dərwazisi».

Pərwərdigarning öyidə padixahning kexida pasibanlik kılsun. ⁸ Silər padixahning ətrapida turup, hər biringlar qolunglaroqa öz qoralinglarni elip, kimdəkim sepinglardin ötkili urunsa uni öltürünglar; padixah qikip-kirsə uning bilən billə yürünglar, dedi.

⁹ Yüzbexilar kahin Yəhoyada barlik tapiloqanlirini bəja kəltürüxti; hər bir yüzbexi öz adəmlirini, həm xabat künidə pasibanlik nəwitigə kəlgənlərnəni həm pasibanlik nəwitidin yanəqlarnəni kəldurup kəldi; andin Yəhoyada kahinning kexioqa kəldi. ■ ¹⁰ Kahin bolsa Dawut padixahning Pərwərdigarning öyidə saklaklik nəyzə wə kəlkənlirini yüzbexilaroqa tarkitip bərdi.

¹¹ Orda pasibanliri tizilip, hər biri öz qolida qoralini tutup, ibadəthanining ong tərpidin tartip sol tərpiqigə kurbangah bilən ibadəthanini boylap padixahning ətrapida turdi.

¹² Yəhoyada xahzadini otturioqa qikiprip uning bexioqa tajni kiygüzüp, uningə guwahnamilərnəni berip, padixah boluxka *huxbuy may bilən* məsih kildi. Həmməylən qawak qelip: — «Padixah yaxisun!» dəp towlaxti.

¹³ Ataliya orda pasibanliri bilən həlkning towlaxlirini anglioqanda, Pərwərdigarning öyigə kirip, kəpçilikning arisioqa kəldi. ¹⁴ U qariwidi, mana padixah kaidə-rəsim boyiqə tüwrükning yenida turatti. Padixahning yenida əmədarlar bilən kanayqılar tiziloqanidi; barlik yurt həlki xadlinip, kanay qelixatti. Buni kərgən Ataliya kiyimlirini yirtip: — Asiylik, asiylik! —

dəp warkirdi.

¹⁵ Əmma Yəhoyada kahin koxunəyə məs'ul boləyan yüzbəxilarəyə: Uni səpliringlar otturisdin sirtkə qikiriwetinglar; kimdəkim uningəyə əgəxsə kiliqlansun, dəp buyrudi. Qünki kahin: — U Pərwərdigarning əyidə öltürülmisun, dəp eytkanidi.

¹⁶ Xuning bilən ular uningəyə yol boxitip bərdi; wə u padixah ordisiyə kiridiəyan at yolioyə yetip kəlgəndə, ular u yərdə uni öltürdi. □

¹⁷ Yəhoyada: — «Pərwərdigarning həlki bolayli» dəp Pərwərdigarning wə padixah bilən həlkning otturisdin bir əhdə tohtatti; padixah bilən həlkning otturisdin həm bir əhdə baəlandı. ■ ¹⁸ Andin barlik zemindiki həlk Baalning buthanisiyə berip uni buzup taxlidi; uning qurbangahliri bilən məbudlirini qeqip parə-parə kilip, Baalning kahini Mattanni qurbangahlarınin aldida öltürdi. Andin keyin *Yəhoyada* kahin Pərwərdigarning əyigə pasibanlarni təyinlidi. ¹⁹ Andin u yüzbəxilar, Kariylar, orda pasibanliri wə yurtning həmmə həlkini əzi bilən elip kelip, padixahni Pərwərdigarning əyidin baxlap qüxüp, ordidiki «Pasibanlarning dərwezisi»din padixahning ordisiyə kirküzdi; Yoax padixahlik təhtigə olturdi.

²⁰ Yurtning barlik həlki xadlinatti; ular Ataliyani padixahning ordisininin yenida kiliqlap

□ **11:16 «ular uningəyə yol boxitip ... at yolioyə yetip kəlgəndə, ular u yərdə uni öltürdi»** — yaki «ular uni tutup padixah ordisiyə kiridiəyan at yolioyə yetip kəlgəndə, xu yərdə uni öltürdi». ■ **11:17** 2Tar. 23:16

oltürgəndin keyin, xəhər tinq bolup qaldı.

Yəhoax Yəhudaşğa padixah boldı

2Tar. 24:1-27

²¹ Yəhoax yəttə yaxka kirgəndə padixah boldı.

12

¹ Yəhuning səltəniti yəttinçı yilida Yəhoax padixah boldı; u kırık yil Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisi Bəər-Xebalik Zibiyah idi.

□ ² Yəhoax Yəhoyada kahin uningğa nəsihət kilip turoşan barlık künlərdə, Pərwərdigarning nəziridə durus bolşanni kildi. □ ³ Pəşət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənıla «yukiri jay-

□ **12:1** «**Yəhoax**» — «Yoax»ning baxka xəki. □ **12:2** «**Yəhoax Yəhoyada kahin uningğa nəsihət kilip turoşan barlık künlərdə, ... durus bolşanni kildi.**» — bu səzğə qarışanda Yoax Yəhoyada əlgəndin keyin Pərwərdigarning yolidin qikiş kətti; wə dərwəşə xundak boldı («2Tar.» 24:17-27ni kəring).

lar»oʻra qikip qurbanlik kilip huxbuy yakatti. □

⁴ Yəhoax kaħinlaroʻra: — Pərwərdigarning öyigə Hudaoʻra ataloʻan həmmə pul, jümlidin royhəttin ötküzülgən hər kixining baj puli, kəsəm iqkənlərnin puli wə hərkim ihtiyari bilən Pərwərdigarning öyigə beoʻixlap əkəlgən həmmə pulni □ ■ ⁵ kaħinlar həziniqilərdin tapx-uruwelip Pərwərdigarning öyining kaysi yeri buzuloʻan bolsa, xu pulni ixlitip xularni ongx-ison, dedi. □

⁶ Lekin Yəhoax padixahning səltənitining yigirmə üqinqi yilioiqə, kaħinlar ibadəthanining buzuloʻan yerlirini tehiqə onglimioʻanidi.

⁷ Andin Yəhoax padixah Yəhoayada kaħin wə baxka kaħinlarni qakirip ularoʻra: —

□ **12:3 «yukiri jaylar»** — Təwrattiki «Kan.» 12:5-14də wə baxka munasiwətlik yerlərdə, Huda Israillaroʻra: Birsi Manga atap qurbanlik kilsa, pəkət «Əzüm tallioʻan jay»da qurbanlik kilsun, dəp tapilaydu. Israilning tarixida Huda muxundak qurbanlik kilidioʻan birnəqqə jayni bekitkənid (bir waqıtta pəkət birla jayni bekitətti). Biraq Israillar bəkim öz qolaylikini kəzləp (wə bəkim butpərəslərnin ix-hərikətlirini dorap) Hudaning əmrini nəziridin sakit kilip taq qokkiliri katarlik yukiri jaylarda Hudaoʻra ibadət kilip qurbanlik kilatti. Buning xundak bir hətiri bar idiki, ular ətrapidiki butpərəslərnin təsirini qobul kilip, xu yərdə hərhil butlaroʻimu qokunup, hətta butpərəslərgə əgixip «insan qurbanlik»larnimu kilixi mumkin wə dərwəkə kəp waqıtlarda xundak kilatti (məsilən, «Əz.» 16:21, 20:26ni kəring). □ **12:4 «royhəttin ötküzülgən hər kixining baj puli, kəsəm iqkənlərnin puli»** — «Mis.» 30:11-16, «Law.» 27-babni kəring.

■ **12:4** 2Pad. 22:3-21

□ **12:5 «kaħinlar həziniqilərdin...»** — yaki «kaħinlar öz tonuxliridin...». «Kaħinlar» — ibraniy tilida «Hər bir kaħin...» deyilidu — demək, hər bir kaħinning bu ixka boləan ayrim məsʻuliyiti barlikı səl təkitlinidu.

Nemixka ibadəthanining buzuloqan yərlirini ongximidinglar? Mundin keyin həziniqilərdin pul almanglar wə özünglar ibadəthanining buzuloqan yərlirini onglatmanglar, dedi.□

⁸ Xuning bilən kaħinlar maqul boluxup: Biz buningdin keyin həlktin pul almaymiz həm əzimiz ibadəthanining buzuloqan yərlirininimu ongximaymiz, dedi.

⁹ Əmdi Yəhoyada kaħin bir sanduqni elip qikiq, yapkuqidin bir təxük texip uni qurbangahning yenioqə koydi; kixilər Pərwərdigarning öyigə kirkəndə, u ong tərəptə turatti. Dərwazioqə qaraydioqan kaħinlar Pərwərdigarning öyigə kəltürülgən barlıq pulni uningə salatti.

¹⁰ Wə xundak bolattiki, ular sanduqta kəp pul qüxkənlikini kərsə, padixahning katipi bilən bax kaħin ibadəthanoqə qikiq, Pərwərdigarning öyidiki pulni haltioqə qigip, sanap koyatti. ¹¹ Andin ular Pərwərdigarning öyini ongxaydioqan ix baxlirioqə əlqəp-həsablap berətti. Ular bolsa uni Pərwərdigarning öyini ongxaydioqan yaqəqqi bilən tamqılar, ¹² taxqılar bilən taxtiraxlarəqə berətti. Ular muxu pulni Pərwərdigarning öyining buzuloqan yərlirini ongxaxka lazim boləqan yaqəq bilən oyuloqan

□ **12:7 «...Mundin keyin həziniqilərdin pul almanglar wə özünglar ibadəthanining buzuloqan yərlirini onglatmanglar»** — bu sözgə qarioqanda kaħinlar heq bolmioqanda ibadəthanini ongxitix hizmitidə məs'uliyətsizlik kילוqan bolsa kerək. Bu sözlərdin ular muxu pullarni hiyanət kילוqanliqi natayin. Baxka birhil tərjimisi: «Muningdin baxlap ibadəthanining buzuloqan yərlirini onglitix məksitidə baxka həziniqilərdin pul almanglar». 8-ayət bizning tərjimimizgə masraq kelidu.

taxlarni setiwelixka, xuningdök ibadethanini ongxaxka wə həmmə baxka qikimoqa ixlitetti. □

¹³ Lekin Pərwərdigarning öyigə kəltürülgən pul ibadethanioqa atilidioqan kümüx qaqa-kuqilar, piqaklar, piyalilər, kanaylar, ya altundin yaki kümüxtin yasaloqan baxka hərəkəndə nərsilərnı yasıtixka ixlitilməytti. ¹⁴ Ular bəlki xu pulni ix bexiliriqə berip, Pərwərdigarning öyini ongxıtatti. ¹⁵ Ular pulni ix bejirgüqilərnıg ixləmqilərgə təksim qilip berixi üqün tapxuratti; lekin uning həsawatini qilməytti; qünki bular insap bilən ix qilatti. ¹⁶ Lekin itaətsizlik qurbanliki puli bilən gunah qurbanlikiqə munasiwətlik pullar Pərwərdigarning öyigə elip kelinməytti; u kaşınlarqə təwə idi.

¹⁷ U waqıtta Suriyə padixahi Həzaəl Gat xəşirigə hujum qilip, uni ixoal qildi. Andin Həzaəl Yerusalemoqa hujum qilixka yüzləndi. ■

¹⁸ Xuning bilən Yəhudaning padixahi Yəhoax öz ata-bowiliri boləqan Yəhuda padixahliri Yəhoxafat, Yoram wə Aşaziya Pərwərdigarqə təqdim qiloqan həmmə muqəddəs buyumlarnı, wə əzi təqdim qiloqanlirini Pərwərdigarning öyi həm padixahning ordisining həziniliridin izdəp tapqan barliq altunoqa koxup, həmmisini Suriyəning padixahi Həzaəlgə əwətti; andin Həzaəl Yerusalemdin qekindi. ■

¹⁹ Yoaxning baxka əməlliri həm qiloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tari-

□ **12:12** «taxtiraxlar» — yəni tax nəqixqilər idi. ■ **12:17**
2Pad. 8:12; 13:25; 2Tar. 24:23 ■ **12:18** 2Pad. 18:15

təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?□
²⁰ Əmdi *Yəhoaxning* xizmətkarlıri uningə qəst kılıp Silla dawini tərıpıdiki Millo kəl'əsıdə unı ɵltürdi. ■ ²¹ Uning xizmətkarlıridin Xımeatning oqlı Yozakar wə Xomərning oqlı Yəhozabad unı zəhımləndürdi, xuning bilən u ɵldi. U öz ata-bowılırining arısidə «Dawutning xəhırı»də dəpnə kılındı. Oqlı Amaziya uning ornıdā padıxah boldı.

13

Yəhoahaz İsrail üstıdın həküm sürıdū

¹ Ahaziyaning oqlı, Yəhudaning padıxahı Yoaxning səltənıtınıng yıgırmə üqinqi yılı, Yəhuning oqlı Yəhoahaz Samariyədə İsrailə padıxah bolup, Samariyədə on yəttə yıl səltənət kıldı. ² U Pərwərdıgarning nəzirıdə rəzil boləqanı kılıp, İsrailni gunahka putlaxturoqan Nıbatning oqlı Yəroboamning gunahlıriə qəgıxıp mangdı; u ulardıñ heq qıkmıdı.

³ Buning üqün Pərwərdıgarning oğəzıpi İsrailə qozəqaldı; u ularıñ Suriyəning padıxahı Hazaəlning wə Hazaəlning oqlı Bən-Hadadning qolıə tapxurup bərđi.

⁴ Yəhoahaz Pərwərdıgardıñ rəhim tilıdı; wə Pərwərdıgar İsrailning kısılip qaləqanlıqını kərüp duasıə qulak saldı. Qünki

□ **12:19** «Yəhuda padıxahlırınıng tarıh-təzkıriliri» — bu kitab Təwrattiki «Tarıh-təzkırə» əməs, bıraq xübşısızki, Təwrattiki «Tarıh-təzkırə» unıngdıñ kəp uqurlar aləqanıdı.

■ **12:20** 2Pad. 14:5

Suriyening padixahi ularoqa zulum kiliwatatti. ⁵ Pərwərdigar Israiloqa bir kutkuzoquqi təyinlidi; xuning bilən ular Suriylərnin qolidin azad bolup kutuldi. Keyin Israil yənə burunkidək öz öy-qedirliridə makanlaxti. ⁶ Lekin ular Israilni gunahqa putlaxturoqan Yəroboam jəmätining gunahliridin qikmidi; ular yənila xu yolda mangatti. Həтта Samariyədə bir «Axərah» butmu qaloqanidi. □

⁷ *Suriyening padixahi* Yəhoahazoqa pəkət əllik atlık ləxkərnı, on jəng hərvisi bilən on ming piyədə əskirinila qalduroqanidi. Qünki u Yəhoahazning *qoxunini* yokitip hamandiki topa-qangdək kiliwətkənidi.

⁸ Əmdi Yəhoahazning baxqa ixliri həm kiləqanlirining həmmisi, jümlidin səltənätining həmmə kudriti «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁹ Yəhoahaz ata-bowilirining arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə qilindi. Andin oqlı Yoax ornida padixah boldi.

Yoax Samariyə üstidin həküm süridu ••••
«Yoax»ning baxqa xəkli «Yəhoax»

¹⁰ Yəhudaning padixahi Yoaxning səltənätining ottuz yəttinqi yilida Yəhoahazning oqlı Yəhoax Samariyədə Israiloqa padixah bolup, on altə yil səltənət kildi. □ ¹¹ U Pərwərdigarning

□ **13:6** «**Axərah**» **butlar** — bəlkim butpərəslikkə beoixlanəqan dərəhlərdur. Dərəhlər bəlkim ayal but xəkliyə oyuloqan yaki nəxiyləngən boluxi mumkin. □ **13:10** «**Yəhoax**» — «Yoax»ning baxqa xəkli.

nəziridə rəzil boləjanni kildi; u Israilni gunahğa putlaxturəjan, Nibatning oqlı Yəroboamning gunahlırining heqkaysisini taxlimidi; u xu yolda mangatti.

¹² Əmdi Yoaxning baxka ixliri həm kıləanlırining həmmisi, jümlidin uning Yəhudaning padixahı Amaziya bilən jəng kılıp kərsətkən kudriti «Israil padixahlırining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? ¹³ Yoax ata-bowilirining arisida uhlidi wə Yəroboam uning təhtigə olturdi. Yoax Samariyədə Israilning padixahliri arisida dəpnə kılındi.

Elixaning ahırkı bexariti

¹⁴ Elixə öz əjilini yətküzidiojan kesəl bilən yatti. Israilning padixahı Yoax uning kəxiəyə kelip uning yüzigə engixip yioqlap: I atam, i atam, Israilning jəng hərvisi həm atlık əskərliri!» dəp pəryad kətürdi. □ ■

¹⁵ Elixə uningəyə: Bir ya bilən ya oklırini kəltürgin, dedi. U ya bilən ya oklırini kəltürgəndə ¹⁶ Elixə Israilning padixahıyəyə: Qolungni yaəyə selip tutkın, dedi. U kolini qoyəyanda Elixəyəyə kollirini padixahning kollirining üstigə koyup, uningəyə: ¹⁷ — Məxriq

□ **13:14 «Israilning jəng hərvisi»** — yaki «Israilning jəng hərwiliri». **«Israilning jəng hərvisi həm atlık əskərliri!»** — degən ibarə bəlkim padixahning Elixə pəyqəmbərgə boləjan hərmitini bildürətti — Elixə pəyqəmbər (İliyas pəyqəmbərdək) Israiləyə həm baxpanah həm əzi «bir kixilik qoxun»dək bolup kəlgənidi. ■ **13:14** 2Pad. 2:12

tərəptiki derizini aqkın, dedi. U uni aqkanda Elixax: Atkın, dedi. U etiwidi, Elixax uningoxa: Mana bu Pərwərdigarning nusrət ya oki, yəni Suriyəning üstidin nusrət qazinidioxan ya okidur. Sən Suriyləрни yoқatkuqə Afəktə ular bilən jəng kilisən, dedi.■

¹⁸ Andin u: — Ya oklirini qolungoxa aloqin, dedi. Ularni aloqanda, Elixax Israilning padixaxioxax: Ular bilən yərgə urəqin, dedi. U üq qətim urup tohtidi. ¹⁹ Hudaning adimi uningoxa aqqiklinip: Sən bəx-altə qətim uruxungoxa toqra kelətti. Xundax qiləqan bolsang, sən Suriyləрни urup yoқitip üzül-kesil məqlup qilatting; ləkin əmdi Suriyləрни urup, pəqət üq qətimla məqlup qilalaysən, dedi.

²⁰ Elixax əlöp dəpnə qilindi.

Əmdi hər yili, yil bexida Moablardin top-top bulangqilar yurtqax parakəndiqilik salatti. ²¹ Bir künü xundax boldiki, həlk bir əlgən adəمني yərlikigə qoyuwatqanda, mana, ular bir top bulangqilarni kərüp qaldi, ular jəsətни Elixaxning gərigə taxlidi. Jəsət Elixaxning ustihiniəqax təgkəndə, u tirilip, qəpup tik turdi.

²² Əmma Suriyəning padixaxi Həzaxəl bolsa Yəhoahəzning həmmə künliridə Israiləqax zalimlik qilatti. ²³ Ləkin Pərwərdigar ularəqax məhriban bolup iq əqritatti; İbrahım bilən İshax wə Yaqupqax baqlioxan əhdisi tūpəylidin U ularəqax iltipax qilip, ularni bəgüngə qədər həlak qilmay, Əz huzuridin qikiriwetixni halimioxanidi.

²⁴ Suriyəning padixaxi Həzaxəl əldi wə oqlı Bən-

Hadad uning ornida padixah boldi. ²⁵ Andin keyin Yəhoahazning oqli Yəhoax Hazaelning oqli Bən-Hadadning qolidin Hazael öz atisi Yəhoahazdin jəngdə tartiwaloqan xəhərlərni yanduruwalidi. Yəhoax uni urup, üq ketim məqlup kilip, xuning bilən Israilning xəhərlirini yanduruwalidi.

14

Amaziyaning Yəhudaqa boləqan səltənit

2Tar. 25:1-28

¹ Israilning padixahi Yəhoahazning oqli Yoaxning səltənitining ikkinqi yilida *Yəhudadiki* Yoaxning oqli Amaziya Yəhudaqa padixah boldi. ² Padixah boləqanda u yigirmə bəx yaxka kirgənidi; u Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət qildi. Uning anisi Yerusalemlik Yəhoaddan idi.■

³ Amaziya Pərwərdigarning nəziridə durus boləqanni qilatti, lekin əjdadi Dawut qiləqandək əməs, bəlki atisi Yoaxning barliq qiloqanliri boyiqə ix kərəttili. □ ⁴ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənili «yukiri jaylar»qa qikip qurbanlik kilip huxbuy yakattı.

⁵ Wə xundaq boldiki, səltənit uning qolida muqim boləqanda, u padixah atisini ɵltürgən hizmətkarlırini tutup ɵltürdi. ⁶ Lekin Musoqa quxürülgən qanun kitabida Pərwərdigarning: «Atilarni oqulliri üqün ɵlümgə məhkum qilixka

■ 14:2 2Tar. 25:1 □ 14:3 «əjdadi Dawut» — ibrani tilida «atisi Dawut».

bolmaydu ya oqullirini atiliri üqün ölümgə məhkum kılıxqa bolmaydu, bəlki hər biri öz gunahı üqün ölümgə məhkum kılinsun» dəp pütülgən əmri boyıqə, u öltürgüqilərnıng balilirini ölümgə məhkum kılmıdı.■

⁷ U «Xor wadisi»da Edomiylardin on ming əskərni öltürdi wə jəng kılıp Selani ixoqal kılıp uni Yoqtəəl dəp atıdı; bğüngıqə u xundaq atılıp kəlməktə. ⁸ Andın keyın Amaziya İsrailning padixahı Yəhuning nəwrısı, Yəhoahazning ooqlı Yəhoaxning aldıoqa əlqılərnı mangdurup: «Kəni, *jəng məydanıda* yüz turanə kərxəyli» dedi.

⁹ İsrailning padixahı Yəhoax Yəhudaning padixahı Amaziyaqqa əlqi əwətip mundaq sözlərnı yətküzdi: — «Liwandiki tikən Liwandiki kedır dərihiqə səz əwətip: Öz kızingni ooqlumoqa hotunlukqa bərgin, dedi. Lekın Liwandiki bir yawayi haywan ətüp ketiwetip, tikənnı dəssiwətti.

¹⁰ Sən dərwəkə Edomning üstidin oqlıbə kılding; kənglüngdə əz-özüngdin məoqrurlinip kəttıng. Əmdi yayrap pəhirlən, biraq əydə qaloqın; nemıxqa bexıngoqa külpət kəltürüp, özüngni wə özüng bilən Yəhudanı balaqqa

■ 14:6 Qan. 24:16; Əz. 18:20

yikitisən?».

¹¹ Əmma Amaziya kulak salmidi. Israilning padixahi Yəhoax jənggə qikti; xuning bilən u Yəhudaning padixahi Amaziya bilən Yəhudadiki Bəyt-Xəməxtə uqrixip soxuxti.

¹² Yəhudaning adəmliri Israilning adəmliri təripidin tiripirən kilinip, hər biri öz öyigə qeqip kətti. ¹³ Wə Israilning padixahi Yəhoax Bəyt-Xəməxtə Aħaziyaning nəwrisi, Yəhoaxning oqli, Yəhudaning padixahi Amaziyanı əsir kilip, Yerusalemoğa elip bardı; u Yerusalemnıng sepilining Əfrayim dər wazisidin tartip burjək dər wazisi otiqə bolə qan tət yüz gəzlik bir bəlikini erüwətti.

¹⁴ U Pərwərdigarning öyidin həmdə padixahning ordisidiki həzinidin tepilə qan bərlək altun-kümüx, həmmə qaqa-kuqilarnı buliwaldi wə kepillik süpitidə birnəqqə tutkunni elip Samariyəgə yenip kətti. ¹⁵ Əmma Yəhoaxning baxka ixliri həm kilə qanlirining həmmisi, jümlidin uning Yəhudaning padixahi Amaziya bilən jəng kilip kərsətkən kudriti «Israil padixahlrining Tarih-təzkirilirini» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

□ **14:10 «Nemixka hexingə qə külpət kəltürüp, özünge wə özünge bilən Yəhudanı bala qə yikitisən?»** — Yəhoax eytkən təmsilning omumi mənisi: «Sən pəkət bir tikəndürsən, özüm kedirdək ulu qə adəmmən, özünge qə unqi wala ixinip kətmə. Sening ulu qə pilaning hərtürlük təsadipiyliktin məqlup boluxi mumkin» degəndək. Gərqə Yəhoax padixahni «butpərəs kapir» dəp həsabli qili bolsimu, muxu yərdə uning nəsihəti to qra idi.

□ **14:13 «tət yüz gəzlik...»** — Təwratta «gəz» (yaki «jəynək») qolning jəynəktin barmaqning uqi otiqə bolə qan uzunluqi, yəni 0.454 metr uzunluq idi.

16 Yəhoax öz ata-bowilirining arisida uhlidi wə Samariyədə Israilning padixahlirining arisida dəpnə qilindi. Oqli Yəroboam uning ornioqa padixah boldi. 17 Israilning padixahi Yəhoahazning oqli Yəhoax ölgəndin keyin, Yəhoaxning oqli, Yəhudaning padixahi Amaziya on bəx yil ʻmür kərđi. 18 ʻmđi Amaziyaning baxka ʻməlliri həm qilʻanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən ʻməsmidi? 19 U Yerusalemda bəzilər uni kəstləxkə kirixkənidi, Lakix xəhirigə keqip kətti; lekin kəstligüqilər kəynidin Lakixka adəm ʻwətip u yərdə uni ʻltürđi. ■ 20 Andin ular uni atlarʻa artip Yerusalemoqa elip bardı. U Yerusalemda ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhiri»də dəpnə qilindi. 21 Yəhudaning barlıq həlki uning on altə yaxka kirgən oqli Azariyani tikləp, uni atisi Amaziyaning ornida padixah kildi ■ 22 (padixah atisi ata-bowilirining arisida uhliʻqandin keyin, Elat xəhirini kəytidin yasap, Yəhudaʻoqa yənə təwə kilʻuqi dəl Azariya idi).□

Yəroboam II-ning Israil üstigə padixah boluxı

23 Yəhudaning padixahi Yoaxning oqli Amaziyaning səltənitining on bəxinqi yilida, Israilning padixahi Yəhoaxning oqli Yəroboam

■ 14:19 2Tar. 25:27 ■ 14:21 2Tar. 26:1 □ 14:22 «padixah ...Elat xəhirini kəytidin yasap, Yəhudaʻoqa yənə təwə kilʻuqi dəl Azariya idi» — yaki «padixah atisi öz ata-bowilirining arisida uhliʻqandin keyin, Azariya Elat xəhirini kəytidin yasap uni Yəhudaʻoqa yənə təwə kildi»

höküm sürüxkə baxlap, Samariyədə kırık bir yil səltənət kildi. ²⁴ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləanni kildi; u Israilni gunahқа putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahlırining heqbirini taxlimidi.

²⁵ Israilning Hudasi Pərwərdigarning öz quli Gat-Həfərlik Amittayning oqli Yunus *pəyoqəmbər* arkilik eytkən sözi əməlgə axurulup, u *ximalda* Hamat rayoniqə kirix eoqizidin tartip *jənobta* «Arabah dengizi» oqiğə Israilning qebralirini kengəytip əsligə kəltürdi. □ ■

²⁶ Qünki Pərwərdigar Israilning tartқан azablırining intayin kattik ikənlikini kərđi; ajizlar həm meyiplardın baxқа heqkim qalmidi, Israilqə mədətkar yok idi. □

²⁷ Pərwərdigar: «Israilning namini asmanın astidin yokitimən» degən əməs idi; xunga U Yəhoaxning oqli Yəroboamning qoli bilən ularni kütquzdi.

²⁸ Əmdi Yəroboamning baxқа ixliri həm kılqanlırining həmmisi, jümlidin uning səltənitining kudriti wə kəndək jəng kılıp, əsli Yəhudaqə təwə bolqan Dəməxk bilən Hamatni yanduruwalqanlıki «Israil padixahlırining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁹ Yəroboam ata-bowiliri, yəni Israilning

□ **14:25 «Hamat rayoniqə kirix eoqizidin tartip...»** — yaki «Libo-Hamattin tartip...». «**Arabah dengizi**» — «Əlük dengiz»dur. ■ **14:25** Yun. 1:1; Mat. 12:39, 40 □ **14:26 «ajizlar həm meyiplardın baxқа heqkim qalmidi, Israilqə mədətkar yok idi»** — baxқа birhil tərjimisi: «məyli qul bolsun, hər bolsun, Israilqə mədətkar yok idi».

padixahlirining arisida uhlidi wə oqli Zəkəriya uning ornida padixah boldi.

15

Azariya — yəni Uzziya — Yəhuda oqa səltənət qilidu

2Tar. 26:1-23

¹ Israilning padixahi Yəroboamning səltənitining yigirmə yəttinçi yilida Amaziyaning oqli Azariya Yəhudaning padixahi boldi. □ ■ ² On altə yaxka kirgəndə padixah bolup Yerusalemda əllik ikki yil səltənət qildi. Uning anisining ismi Yəkoliya bolup, u Yerusalemlik idi. ■ ³ U atisi Amaziyaning barlıq kiloanliridək Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni qilatti. ⁴ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənila «yukiri jaylar» oqa qikip qurbanlik kilip huxbuy yakatti.

⁵ Əmma Pərwərdigar padixahni urup, uning əlümigiqə uni mahaw kesiligə muptila kiloq, u ayrim əydə turatti wə padixahning oqli Yotam ordini baxkurup yurtning həlqining üstigə həküm sürətti.□

□ **15:1** «Azariya» — «Azariya»ning baxka xəkli «Uzziya».

■ **15:1** 2Pad. 14:21; 2Tar. 26:1 ■ **15:2** 2Tar. 26:1, 3; 2Tar. 27:3

□ **15:5** «Pərwərdigar padixahni urup, uning əlümigiqə uni mahaw kesiligə muptila kiloq, u ayrim əydə turatti» — bu wəkə toqruluk «2Tar.» 26:16-21ni kərüng.

⁶ Azariyaning baxka əməlliri həm kıloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁷ Azariya ata-bowilirining arisida uhlidi; kixilər uni «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining arisida dəpnə kildi. Oqli Yotam uning ornida padixah boldi.

Israil üstigə yənə birnəqqə padixah kışka waqit səltənət kılıdu

⁸ Yəhuda padixahi Azariyaning səltənitining ottuz səkkizinçi yilida, Yəroboamning oqli Zəkəriya Samariyədə Israiloqa padixah bolup, altə ay səltənət kildi. ⁹ U ata-bowiliri kılqandək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılatti; u Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qıkmidi.

¹⁰ Yabəxning oqli Xallum uningqə kəst kılıp, uni həlkning aldida urup öltürdi wə uning ornida padixah boldi. ¹¹ Zəkəriyaning baxka ixliri həm kılqanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? ¹² *Uning öltürülüxi* Pərwərdigarning Yəhuoqa: — Sening oqulliring tətinqi nəsligiqə Israilning təhtidə olturidu, degən səzini əməlgə axurdi. Dərwəkə xundak boldi.■

¹³ Yabəxning oqli Xallum Yəhuda padixahi Azariyaning səltənitining ottuz tokkuzinçi yilida padixah bolup, Samariyədə toluq bir ay səltənət

qildi. ¹⁴ Gadining oqli Mənahəm Tirzahdin qikip, Samariyegə kelip, Yabəxning oqli Xallumni xu yərdə urup eltürdi wə uning ornida padixah boldi.

¹⁵ Xallunning baxқа ixliri, jümlidin uning kəst kılıxliri, mana «Israil padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

¹⁶ Xu qaoqda Mənahəm Tipsah xəhirigə hujum kilip, u yərdə turuwatqanlarning həmmisini eltürdi; u yənə Tirzahdin tartip uningqa təwə barlıq zemindirini wəyran qildi. Ular tən berip dərwezini aqmioqini üqün xəhərgə xundak hujum qildiki, hətta uningdiki jimi hamilidar ayallarning qarnini yirtip eltürdi.

Mənahəmninğ Israil üstigə bolqan səltənitini

¹⁷ Yəhuda padixahı Azariya səltənitining ottuz tokkuzinğı yilida, Gadining oqli Mənahəm Israiloqa padixah bolup, Samariyədə on yil səltənət qildi.

¹⁸ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kilip, pütün ömridə Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qikmidi.

¹⁹ Asuriyəning padixahı Pul Israil zeminiqa tajawuz qildi; u waqıtta Mənahəm: «Padixahlikimning mustəhkəmliki üqün manga yardım qilqayla» dəp uningqa ming talant kümüx bərdi. □ ■

²⁰ Mənahəm Asuriyəning padixahioqa beridioqan xu pulni Israilning həmmə bay adəmlirigə baj selix bilən aldi; u hər biridin əllik xəkəl kümüx aldi. Xuning

□ **15:19 «ming talant kümüx»** — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 30.6 tonna kümüx idi. ■ **15:19** 1Tar. 5:26

bilən Asuriyəning padixahı qayıt qətti wə bu zeminda turup qalmidi. □

²¹ Mənahəmnin baxqa ixliri həm qılqanlirinin həmmisi «İsrail padixahlirinin tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? ²² Mənahəm ata-bowilirinin arisida uhlidi wə oqlı Pəkahıya ornida padixah boldi.

Pəkahıyaning İsrail üstigə bolqan səltənit

²³ Yəhuda padixahı Azariyaning səltənitinin əllikinçi yilida, Mənahəmnin oqlı Pəkahıya Samariyədə İsrailqə padixah bolup, ikki yil səltənət qildi. ²⁴ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilip, İsrailni gunahqa put-laxturoqan Nibatning oqlı Yəroboamning gunahliridin qıqmidi.

²⁵ Wə uning sərdari Rəmaliyaning oqlı Pikaq uningqə qəst qilip uni Samariyədə, padixah ordidiki qəl'ədə öltürdi; xu ixta Argob bilən Ariyə wə əllik Gileadlıq kixi Pikaq tərəptə turdi; u Pəkahıyani öltürüp uning ornida padixah boldi.

²⁶ Pəkahıyaning baxqa ixliri həm qılqanlirinin həmmisi bolsa, mana «İsrail padixahlirinin tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

Pikaqning İsrail üstigə bolqan səltənit

²⁷ Yəhudaning padixahı Azariyaning səltənitinin əllik ikkinçi yilida, Rəmaliyaning oqlı Pikaq Samariyədə İsrailqə padixah bolup, yigirmə yil səltənət qildi. ²⁸ U Pərwərdigarning

□ **15:20 «əllik xəkəl»** — bəlkim 570 gram kümüş bolatti.

nəziridə rəzil bolqanni kılıp Israilni gunahka putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin çikmidi.

²⁹ Israilning padixahi Pikaḥning künliridə Asuriyəning padixahi Tiglat-Piləsər kelip Iyon, Abəl-Bəyt-Maakah, Yanoah, Kədəx, Həzor, Gilead, Galiliyə, jümlidin Naftalining pütkül zeminini ixoqal kılıp, xu yərdiki həlkni tutkun kılıp, Asuriyəgə elip bardi.■

³⁰ Əlahning oqli Həxiya Rəmaliyaning oqli Pikaḥqa kəst kılıp uni öltürdi. Uzziyaning oqli Yotamning səltəniti yigirminqi yilida, u Pikaḥning ornida padixah boldi. □ ³¹ Pikaḥning baxka ixliri həm kılqanlirining həmmisi bolsa, mana «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

Yotamning Yəhuda üstigə bolqan səltəni

2Tar. 27:1-9

³² Israilning padixahi Rəmaliyaning oqli Pikaḥning səltəniti yigirminqi yilida, Uzziyaning oqli Yotam Yəhudaqa padixah boldi. ³³ U padixah bolqanda yigirmə bəx yaxka kirgən bolup, Yerusalemda on altə yil səltənət kildi. Uning anisinin ismi Yəruxa idi; u Zadokning kizi idi.■

³⁴ Yotam atisi Uzziyaning barlıq kılqanliridək Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kılatti. ³⁵ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi;

■ 15:29 Yəx. 8:23 □ 15:30 «Uzziya» — «Azariya»ning ikkinqi xəklidur. ■ 15:33 2Tar. 27:1-9

həlk yənla «yukiri jaylar»ğa qikip kurbanlik kılıp huxbuy yakatti.

Pərwərdigarning öyining «Yukiriki dərwaza»sini yasioquqi xu idi.

³⁶ Yotamning baxka ixliri həm kılqanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

³⁷ Xu qaqlarda Pərwərdigar Suriyəning padixahi Rəzin bilən Rəmaliyaning oqli Pikaḥni Yəhudağa hujum kılıxka kəzəydi.■

³⁸ Yotam ata-bowiliri arisida uhlidi wə atabowilirining arisida atisi Dawutning xəhiridə dəpnə kılındi. Oqli Aḥaz ornida padixah boldi.

16

Aḥazning Yəhuda üstigə boləan səltənit

2Tar. 28:1-27

¹ Rəmaliyaning oqli Pikaḥning on yəttinqi yilida, Yotamning oqli Aḥaz Yəhudağa padixah boldi. ■ ² Aḥaz padixah boləanda yigirmə yaxka kirgən bolup, Yerusalemda on altə yil səltənət kılqanidi. U atisi Dawut kılqandək əməs, əksiqə Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kilmidi. ³ U Israilning padixahlirining yolida mangatti, hətta Pərwərdigar Israilning aldidin həydəp qıkarəan əllərnin yirginqlik gunahlirioğa əgixip, öz oqlini ottin ötküzüp kəydürdi. ■ ⁴ U «yukiri jaylar»da, dənglərdə wə

■ 15:37 2Pad. 16:5; Yəx. 7:1 ■ 16:1 2Tar. 28:1 ■ 16:3 Law. 18:21; 20:2, 3; 2Pad. 17:31

hər bir kək dərəhlərləning astida qurbanlıq kılıp, küjə köydürətti.

⁵ Xu waqıtta Suriyəning padixahı Rəzin bilən İsrailning padixahı, Rəmaliyaning oqlı Pikaq Yerusalemoqa hujum kılıp, *padixah* Aħazni muħasirigə elip qorxiwaloqini bilən, lekin uni məqlup kılalmidi. ■ ⁶ Axu waqıtta Suriyəning padixahı Rəzin Elat xəhirini Suriyəgə qayturuwaldi wə xu yərdə turuwatqan Yəhudalarni həydiwətti. Andin Suriylər kelip u yərdə olturaqlaxti; ular bğüngiqə xu yərdə turmaqta.

⁷ Aħaz Asuriyəning padixahı Tiglat-Piləsərgə əlqilərnə əwətip: Mən silining kulliri, silining oqulliri bolimən; manga hujum kiliwatqan Suriyəning padixahining qolidin wə İsrailning padixahining qolidin qutkuzuxka qıkkayla, dedi. ⁸ Xuni eytip Aħaz Pərwərdigarning öyi wə padixahning ordisidiki həzinilərdiki kümüx bilən altunni sowoqa kılıp, Asuriyəning padixahioqa əwətti. ■

⁹ Asuriyəning padixahı uning təlipigə koxuldi; xuning bilən Asuriyəning padixahı Dəməxkqə hujum kılıp uni ixoal kildi; uningdiki aħalini tutqun kılıp Kir xəhirigə elip bardı wə Rəzinni öltürdi. ¹⁰ Aħaz padixah əmdi Asuriyəning padixahı Tiglat-Piləsər bilən kərxükili Dəməxkqə bardı wə xundakla Dəməxktiki qurbangahni kərdi. Andin Aħaz padixah xu qurbangahning rəsimini, uning barlıq yasılıx təpsilatlırining layihisini sizip,

uni Uriya kahinoqa yatküzdi. ¹¹ Xuning bilən Uriya kahin Aħaz padixah Dəmæxktin æwætkən barlık tæpsilatlar boyiqə bir qurbangah yasidi. Aħaz padixah Dəmæxktin yenip kəlməstə, Uriya kahin uni xundak tæyyar kıloqanidi. ¹² Padixah Dəmæxktin yenip kelip, qurbangahni kërüp, qurbangahka berip, uning üstigə qurbanlık sundi; ¹³ u qurbangahning üstigə köydürmə qurbanlık wə axlık hədiyəsini köydürüp, «xarab hədiyə»sini təküp, «inaklık qurbanlıki»ning kənini qaçti.

¹⁴ Xundak kılıp u Pərwərdigarning huzurining aldidiki mis qurbangahni elip uni Pərwərdigarning öyi bilən özining qurbangahining otturisdin ötküzüp, öz qurbangahining ximal tæripigə koydurdi. □ ¹⁵ Aħaz padixah Uriya kahinoqa buyruk kılıp: Muxu qong qurbangah üstigə ötigenlik köydürmə qurbanlık bilən kəqlik axlık hədiyəsini, padixahning köydürmə qurbanlıki bilən axlık hədiyəsini, həmmə yurtning pütün həlkining köydürmə qurbanlıki, axlık hədiyə wə xarab hədiyələrini köydürüp sunisən. Köydürmə qurbanlıqlarning barlık qanliri wə baxka qurbanlıqlarning barlık qanlirini uxbu qurbanlıkning üstigə təkisən. Mis qurbangah

□ **16:14** «Pərwərdigarning öyi» — muxu yərdə ibadəthanidiki «mukəddəs jay»ni kərsitidu.

bolsa mening yol sorixim üqün bolsun, dedi. □

¹⁶ Xuning bilən Uriya kaħin Aħaz padixah buyruoqanning hëmmisini ada kildi.

¹⁷ Aħaz padixah das tëgliklirigë bekitilgën tahtaylarni kesip ajritip, daslarni tëglikliridin eliwëtti; u mis «dengiz»ni tegidiki mis uylarning üstidin këtürüp elip, uni tax tahtaylık bir mëydanöqa köydurdi. ■ ¹⁸ U Asuriyë padixahini razi kilix üqün Përwërdigarning öyigë tutixidiöqan «Xabat künidiki aywanlık yol» bilən padixah taxkiridin kiridiöqan yolni etiwëtti.

¹⁹ Aħazning baxka ixliri hëm kilöqanlirining hëmmisi «Yëhüda padixahlirining tarih-tëzkiriliri» degën kitabta pütülgën ämësmidi?

²⁰ Aħaz öz ata-bowiliri arisida uhldi; u atabowilirining arisida «Dawutning xëhiri»dë dëpnë kilindi; ooqli Hëzëkiya ornida padixah boldi.

17

Hoxiya Israil üstigë hëküm süridu

¹ Yëhudaning padixahi Aħazning sältënitining on ikkinçi yilida, Elahning ooqli Hoxiya Samariyädë Israilöqa padixah bolup, tokkuz yil sältënät kildi. ² U Përwërdigarning nëziridë

□ **16:15 «mis qurbangah bolsa mening yol sorixim üqün bolsun»** — padixahning sëzining mänisi bëlkim «bu qurbangahning wasitisi bilən Përwërdigardin yol soraymën». Kizik yeri xuki, Aħazdëk bir insan butpëräslikkë berilip këtëkindin keyin, yënila Përwërdigardin yol sorimaqçı bolidu.

■ **16:17** 1Pad. 7:23-51

rəzil boləqanni qılatti; lekin uningdin ilgiri ötkən İsrailning padixahliridək undak rəzillik qılmaytti.

³ Asuriyəning padixahi Xalmanəzər uningə hujum qıləqili qıkkanda, Həxiya uningə bekinip sowəqə-salam bərđi. ⁴ Əmma

Asuriyəning padixahi Həxiyaning asiylik qılmaqđi boləqinini baykidi; qünki Həxiya burunkidək Asuriyəning padixahioqə yillik sowəqə-salam yollimay, bəlki Misirning padixahi sooqə əlqilərnı mangduroqanidi. Uning üqün Asuriyəning padixahi uni tutup, baqlap zindanoqə soliwətti. ⁵ Andin Asuriyəning

padixahi qıqıp pütkül *İsrail* zeminini talantaraj qilip, Samariyəni üq yiləiqə kamal qildi.

■ ⁶ Həxiyaning səltənıtining tokkuzinqi yilida, Asuriyəning padixahi Samariyəni ixəqal qilip, İsrailarnı Asuriyəgə sürgün qilip, ularnı Halah xəhıri, Gozandiki Həbor dəryasining boyliri wə Medialarning xəhərlirigə orunlaxturdi.■

İsrail, yəni ximaliy padixahlıqning gunahliri wə jazalinixi — hulasə

⁷ Mana, xundak ixlar boldi; qünki İsrailar əzlrini Misirning padixahi Pirəwnning qolidin qutkuzup, Misir zeminidin qıqaroqan Pərwərdigar Hudasioqə gunah qilip baxqa ilahlardin qorkup ⁸ Pərwərdigar İsrailarning aldidin həydiwətkən yat əlliklərnıng qaidə-bəlgilimiliridə, xundakla İsrailning padixahliri əzlıri qıqaroqan qaidə-bəlgilimiliridə

mangojanidi. ■ ⁹ Wə Israillar öz Pərwərdigar Hudasioğa qarxi qikip, yoxurunlarqə toqra bolmioğan ixlarni kildi; ular barliq xəhərliridə kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanoqə «yukiri jaylar»ni yasidi. □ ¹⁰ Ular həmmə egiz denglərdə wə həmmə kək dərəhlərləning astida «but tüwrük» wə «Axərah» buti turquzdi. □ ¹¹ Pərwərdigar ularning aldidin həydəp qikarəqan yat əlliklər kילוəndək, ular həmmə «yukiri jaylar»da huxbuy yakatti wə Pərwərdigarning oəzipini kəltüridioğan hərhil rəzil ixlarni kilatti. ¹² Gərqə Pərwərdigar ularoqə: — «Bu ixni kilmanglar!» degən bolsimu, ular butlarning kulluqioqə berilip kətkənidi.■

¹³ Pərwərdigar həmmə pəyoqəmbərlər bilən həmmə aldin kərgüqilərləning wasitisi bilən həm Israilni həm Yəhudani agahlandurup: Rəzil yolliringlardin yenip, ata-bowiliringlaroqə tapilənoğan wə kullirim boləqan pəyoqəmbərlər arkilik silərgə təstiklioğan pütün qanunoqə boysunup, Mening əmrlirim wə Mening bəlgilimilirimni tutunglar, degənidi. □ ■

¹⁴ Lekin ular kulak salmay, Pərwərdigar Hudasioğa ixənmigən ata-bowiliri kילוəndək,

■ **17:8** Law. 18:3 □ **17:9** «**kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanoqə**» — mənisi bəlkim sepildiki munardin xəhərləning əng iqkirisidiki qoroqanoqə — baxkiqə eytkənda, «sirttin iqkirigiqə». □ **17:10** «**Axərah**» butlar» — bəlkim butpərəslikkə beoixlanəqan dərəhlərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuləqan yaki nəqixləngən boluxi mumkin idi. ■ **17:12** Mis. 20:3, 4, 5; Qan. 5:7, 8, 9 □ **17:13** «**təstiklioğan**» — yaki «əwətkən». ■ **17:13** Yər. 18:11; 25:5; 35:15

boyunlirini kattik qildi. ■ 15 Ular Uning bəlgilimilirini, xundaqla U ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdini wə ularoqa tapxuroqan agah-guwahlarni qətkə kəkkən; ular ərziməs nərsilərgə əgixip, əzliri ərziməs bolup qikti; Pərwərdigar ularoqa: — Ətrapinglardiki əlliklərnin qiloqinidək qilmanglar, degən dəl xu əllərgə əgixip, rəzillik qilatti. □ 16 Ular Hudasi bolqan Pərwərdigarning barliq əmrlirini taxlap, əzliri üqün quyma məbudlarni, yəni ikki mozayni quydurdi, bir «Axərah but» qildurdi, asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlaroqa bax urdi wə Baalning qulluqioqa kirdi. □ ■ 17 Ular öz ooqulliri bilən qizlirini ottin ətküzdi, palqilik wə jadugərlik ixlətti, xundaqla Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilix üqün, əzlrini setip Uning oşəzipini qozoşidi. □ ■ 18 Xuning üqün Pərwərdigar Israiloqa intayin aqqiklinip, ularni Öz nəziridin neri qildi; Yəhədaning kəbilisidin baxqa həqkaysisi öz *zeminida* qaldurulmidi. ■ 19 Ləkin Yəhədamu öz Hudasi Pərwərdigarning əmrlirini tutmidi, bəlki Israil qiqarqan qaidə-bəlgilimilər iqidə mangdi. ■ 20 Uning üqün

■ 17:14 Qan. 31:27; Mal. 3:7 □ 17:15 «ərziməs nərsilər» — muxu yərdə butlarni kərsitidu. □ 17:16 «asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlar» — ibranıy tilida «asmandiki qoxun» degən səz bilən ipadilinidu. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər wə bəzi əhwalda asmandiki yaman küqlər bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kərüng).

■ 17:16 Mis. 32:8; 1Pad. 12:28 □ 17:17 «ooqul-qizlirini ottin ətküzüx» — bəlkim ularni «insan qurbanliqi» qilixtin ibarət boluxi mumkin idi. ■ 17:17 Law. 20:3, 4; Qan. 18:10; 2Pad. 16:3 ■ 17:18 Hox. 1:6

■ 17:19 Law. 18:3

Pərwərdigar Israilning barlik nəslini qətkə qakti; ularni Öz nəziridin taxliqan künigiqə *zeminida* harliqqa kaldurup, bulangqilarning qoliqə tapxurup bərdi. □ ²¹ U Israilni Dawutning jəmətidin tartiwaloqanidi. Ular Nibatning oqli Yəroboamni padixah qildi wə Yəroboam bolsa Israilni Pərwərdigarning yolidin yandurup, ularni eqir bir gunahqa patkuzup azdurdı. □ ■ ²² Israillar Yəroboamning qiloqan həmmə gunahlırida yürüp, ulardin qiqmıdi. ²³ Ahir berip Pərwərdigar Öz qulliri bolqan pəyoqəmbərlərnıng wasıtisi bilən eytkəndək, Israilni Öz nəziridin neri qildi; Israillar öz yurtidin Asuriyəgə elip ketilip, u yərdə bğüngə kəder turup kəldi. □

²⁴ Əmma Asuriyəning padixahi Babil, Kuttah, Awwa, Hamat wə Səfarwaimdin həlkni yətkəp Israilning ornıqə Samariyəning xəhərlirigə makanlaxturdi. Ular xuning bilən Samariyəgə igidarqilik qilip xəhərlərdə olturdi. ²⁵ Wə xundak boldiki, ular u yərdə dəsleptə olturoqinida

□ **17:20 «Pərwərdigar... ularni Öz nəziridin taxliqan küni»** — buningda kəzdə tutuloqini Hudaning Israillarni Öz zeminidin sürgün qildurux künidin ibarəttur (23-ayətnimu kəring). Israil həlkining «Hudaning nəziridin taxlinixi», yəni sürgün boluxi ularqə nisbətən Hudaning əng dəhxətlik jazasi, əlwəttə. □ **17:21 «U Israilni Dawutning jəmətidin tartiwaloqanidi»** — ibraniy tilida «U Israilni Dawutning jəmətidin yirtiwaloqanidi». «1Pad.» 11:11, 11:31, 14:8ni kəring. ■ **17:21** 1Pad. 12:16, 17, 26 □ **17:23 «U yərdə , yəni Asuriyədə bğüngə kəder turup kəldi»** — muxu sözlər «Tarih-təzkirə»ning Yəhudadikilər Babil imperiyəsidin qaytip kelix (miladiyədin ilgiriki 539-yili)tin ilgiri hatiriləngənlikini ayan qilidu.

Pərwərdigardin kərkmiəjanidi; Pərwərdigar ularni kiyma-jiyma kildiojan birnəqqə xirlarni ularning arisioja əwətti. ²⁶ Xuning bilən Asuriyəning padixahioja həwər yətküzülüp: — Sili yətkəp Samariyəning xəhərliridə makan-laxturojan həklər xu yurtning ilahining kaidə-yosunlirini bilməydu; xunga U ularning arisioja xirlarni əwətti; mana bular ularni əltürməktə, qünki həlk yurtning ilahining kaidə-yosunlirini bilməydu, deyildi.

²⁷ Xuning bilən Asuriyəning padixahı əmr kilip: — Silər u yərdin elip kəlgən kahinlarning birini yənə u yərgə apiringlar; u u yərdə turup, ularoja u yurtning ilahining kaidə-yosunlirini əgətsun, — dedi.

²⁸ Uning buyruki bilən ular Samariyədin yətkigən kahinlarning biri kelip, Bəyt-Əldə turup Pərwərdigarning kərkunqini ularoja əgətti. ²⁹ Ləkin xu həklərninğ hər biri öz ilahlrininğ butlirini yasap, Samariyəliklər saləjan «yukiri jaylar»diki ibadətgaqlar iqigə turoquzdi; hər bir həlk əzi turojan xəhərdə xundak kildi. ³⁰ Babilin kəlgənlər Sukkot-Binot degən məbudni yasidi, Kuttin kəlgənlər Nərgal butni, Hamattin kəlgənlər Axima butni, ³¹ Awwiylar Nibhaz bilən Tartak butlarni yasidi; Səfarwiylar Səfarwaimdiki butliri boləjan Adrammələk bilən Anammələkkə öz balilirini atap otta keydürdi.

³² Ular əmdi muxundak hələttə Pərwərdigardin kərkup, öz arisidiki hər türlük adəmlərnini əzliri üqün «yukiri jaylar»diki buthanilarda

qurbanliklarni sunidigan kahin kilip bekitken.

■ ³³ Ular Pərwərdigardin qorkatti wə xuning bilən təng kaysi əldin kəlgən bolsa, xu əlning qaidə-yosunlirida öz ilahlrining kullukidimu bolatti.■

³⁴ Būgūngə kədər ular ilgiriki adətlər boyiqə mengip kəlməktə; ular Pərwərdigardin qorkmay, Pərwərdigar Israil dəp atioqan Yaqupning əwladlirioqə tapilioqan bəlgilimilər wə həkümlər, qanun wə əmrlərgə muwapik ix kərməydu. □ ■ ³⁵ Pərwərdigar ular bilən bir əhdə kilixip ularoqə buyrup: — «Baxqa ilahlardin qorkmay, ularoqə səjdə qilmay yaki ularoqə bax urmay wə ularoqə qurbanlik qilmanglar — ■ ³⁶ pəkət zor kudrət wə uzatqan biliki bilən silərnə Misir zeminidin qikaroqan Pərwərdigardinla qorkunglar, uningoqə səjdə qilinglar wə uningoqə qurbanlik sununglar. ³⁷ U silər üqün pütküzgən bəlgilimilər, həkümlər, qanun wə əmrni bolsa, ularni əbədgiqə kəngül bəlüp tutunglar; baxqa ilahlardin qorkmanglar.

³⁸ Mən silər bilən kiloqan əhdini untumanglar ya baxqa ilahlardin qorkmanglar, ³⁹ bəlki

■ **17:32** 1Pad. 12:31 ■ **17:33** Zəf. 1:5 □ **17:34** «Ular Pərwərdigardin qorkmay, Pərwərdigar Israil dəp atioqan Yaqupning əwladlirioqə tapilioqan bəlgilimilər wə həkümlər, qanun wə əmrlərgə muwapik ix kərməydu» — yaki «Ular Pərwərdigardin qorkmay, əzlrining bəlgilimiliri wə həkümlirigə muwapik ix kərməydu wə Pərwərdigar Israil dəp atioqan Yaqupning əwladlirioqə tapilioqan qanun wə əmrlərgə muwapik ix kərməydu». Bu tərjimə toqra bolsa, «əzlrining bəlgilimiliri wə həkümliri» degən bu söz ularning öz ilahlrining bəlgilimiliri wə həkümlirini kərsitidu. ■ **17:34** Yar. 32:27; 35:10; 1Pad. 18:31 ■ **17:35** Hək. 6:10

Hudayinglar Pərwərdigardin qorkunglar; wə U silərnı həmmə düxmənliringlarning qolidin kutkuzidu» — degənidi.

⁴⁰ Lekin ular kulaq salmay, ilgiriki kaidə-yosunlarnı yürgüzətti.

⁴¹ Muxu əllər xu tərکیدə Pərwərdigardin qorkatti həm oyma məbudlarning kullukida bolatti; ularning baliliri bilən balilirining balilirimu xundak kılatti; öz ata-bowiliri kandaq kıləan bolsa, ularmu bögünki künqığə xundak kılıp kəldi.

18

Həzəkiya Yəhüdaning üstidə həküm süridu
2Tar. 29:1-2; 31:1

¹ Elahning oqlı, Israilning padixahı Hoxiyaning səltənitining üçinçi yilida, Yəhüdaning *sabik* padixahı Ahazning oqlı Həzəkiya Yəhüdağa padixah boldi. ■ ² U padixah boləanda yigirmə bəx yaxta bolup, Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Abi idi; u Zəkəriyaning kızı idi.

³ Həzəkiya bolsa atisi Dawutning barlıq kıləinidək, Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kılatti. ⁴ U «yukiri jaylar»ni yokitip, «but tüwrüklər»ni qekip «Axərah»larnı kesip taxlap, Musa yasatқан mis yilanni qekip parə-parə kılıp (qünki u qaşkıqə Israilar uningə huxbuy yaqatti), uningə «Nəhuxtan!» dəp

■ **18:1** 2Tar. 28:27; 29:1

isim qoydi. □ ■ ⁵ Həzəkiya Israilning Hudasi Pərwərdigarğa tayandı. Bu jəhəttə nə uningdin keyin kəlgən nə uningdin ilgiri ötkən Yəhuda padixahlirining arisidiki heqbiri uningğa yətməytti. □ ⁶ U Pərwərdigarğa qing baqlinip uningğa əgixixtin qikmay, bəlki Pərwərdigar Musaqə buyruqan əmrlərni tutatti.

⁷ Pərwərdigar uning bilən billə idi; u kaysila ixka qiksa xuningda rawajlik bolatti. U Asuriyə padixahning həkimiyitigə qarxi qikip uningğa bəkindi boluxtin yandı. ⁸ U Filistiyəlgə hujum kilip ularni Gaza xəhəri wə uning ətrapidiki zeminlirioqiqə, kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanoqiqə besip məqlup kildi. □ ■

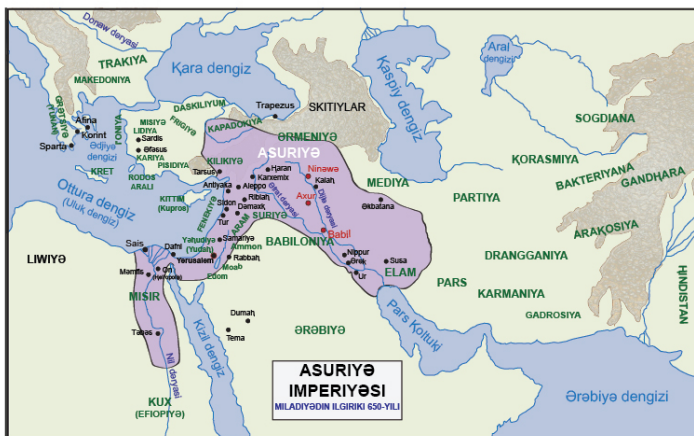
⁹ Wə xundak boldiki, Həzəkiya padixahning səltənitining tətinqi yilida, yəni Israilning *sabik* padixahi Elahning oqli Hoxiyaning səltənitining yəttinqi yilida, Asuriyəning padixahi Xalmanəzər Samariyəgə hujum kilip uni qamal kildi. ■ ¹⁰ Üq yildin keyin ular xəhərni aldi; Həzəkiyaning səltənitining tokkuzinqi yili, yəni Israil padixahi Hoxiyaning səltənitining tokkuzinqi yilida, Samariyə ixoqal kilindi. ■ ¹¹ Andin Asuriyəning padixahi Israillarni Asuriyəgə elip ketip, ularni Halahda,

□ **18:4** «*Nəhuxtan!*» — «bir parqə mis, halas!» degən mənida. Bu yilan toqruluk «Qəl.» 21:4-9ni kəring. ■ **18:4** 2Tar. 31:1

□ **18:5** «*bu jəhəttə*» — demək, Hudaqə tayinix jəhəttə, iman-ixənqni ipadiləx tərəptə. □ **18:8** «*kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanoqiqə*» — mənisi bəlkim sepildiki munardin xəhərning əng iqkirisidiki qoroqanoqiqə — baxqıqə

eytkanda, «sirttin iqqirigiqə». ■ **18:8** Yəx. 14:29, 30 ■ **18:9** 2Pad. 17:3 ■ **18:10** 2Pad. 17:6

Gozandiki Habor deryasining boylirida wə Medialarning xəhərliridə makanlaxturdi. 12 Qünki ular öz Hudasi Pərwərdigarning awaziqə itaət kilmidi, bəlki Uning əhdisigə, yəni Pərwərdigarning quli Musa buyruqəanning həmmisigə hilaplıq kildi; ular yaki qulak salmidi, yaki əməl kilmidi.

Asuriyə imperiyəsi - miladiyədin ilgiri 650-yili

Sənnaherib Yəhudaqə tajawuz kildu 2Tar. 32:1-9; Yəx. 36:1-22

13 Həzəkiya padixahning səltəniti on tətinqi yili, Asuriyəning padixahı Sənnaherib Yəhudaning barlıq qorəanlıq xəhərlirigə hujum kilip qikip, ularni ixəqal kildi. ■

14 U wakitta Yəhudaning padixahı Həzəkiya Lakixka adəm əwətip, Asuriyəning padixahiqə:

■ **18:13** 2Tar. 32:1; Yəx. 36:1

Mən gunahkar! Məndin qekingəyla, üstümgə hərnemə güxürsilə xuni *tələymən*, — dedi.

Asuriyəning padixahi Həzəkiyağa üq yüz talant kümüş bilən ottuz talant altun tohtitip qoydi. □ ¹⁵ Həzəkiya Pərwərdigarning

əyidiki wə padixahning ordisining həzinişidiki barlıq kümüşni elip bərđi. ¹⁶ Xuning bilən bir waqıtta Yəhüdaning padixahi Həzəkiya Pərwərdigarning əyining ixikliridin wə əzi əslidə qaplatqan ixik kexəkliridin altunni ajritip elip, Asuriyəning padixahığa bərđi. □

¹⁷ Xu qaşda Asuriyə padixahi Sənnaherib Tartan, Rab-Saris wə Rab-Xakəhlirini qong qoxun bilən Lakix xəhiridin Yerusalemoğa, Həzəkiyaning yenioğa əwətti. Ular Yerusalemoğa qikip kəldi. Qikkanda, ular kir yuquqılarning etizining boyidiki yolda, yuqiri kəlqəkning norining bexioğa kelip turdi. □ ¹⁸ Ular padixahni qakiroqanda, Hilkıyaning oşlı, ordini baxquridioğan Eliakim, ordining diwanbegi

□ **18:14** «yüz talant kümüş bilən ottuz talant altun» — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 9.06 tonna kümüş wə 0.906 tonna altun idi. □ **18:16** «**Həzəkiya Pərwərdigarning əyining ixikliridin ... altunni ajritip elip...**» — bu teksttə «altun» degən səzning əzi yok. Lekin ibadəthana içidiki barlıq yaşaqqlarğa qaplanoğan metal altun boluxi kerək idi («1Pad.» 6:32-35ni kərüng). □ **18:17** «**Tar-tan**» — Asuriyə qoxunlirining bax sərdarining, «Rab-Saris» bax aşwatning, «Rab-Xakəh» padixahning məşlihetqisining unwani boluxi mumkin idi. «**Ular kir yuquqılarning etizining boyidiki yolda, yuqiri kəlqəkning norining bexioğa kelip turdi**» — muxu yər dəl Yəxaya pəyşəmbər Aşaz padixah bilən kərüxüp, Asuriyəning tajawuzi toşruluk aqaşlanduroğan yər («Yəx.» 7-babni kərüng).

Xəbna wə Asafning oqli, orda mirzibegi Yoahlar ularning yenioqa kəldi. ¹⁹ Wə Rab-Xakəh ularoqa mundaq dedi: —

«Silər Həzəkiyaqa: — «Uluq padixah, yəni Asuriyə padixahi sanga mundaq dedi, dənqlar: —

Sening muxu ixəngən tayanqing zadi nemidi?

²⁰ Sən: «Urux kilişkə tədbir-məslihetimiz həm küqimiz bar, dəysən — bu pəkət bir kuruş gəp, halas! — Sən zadi kimgə tayinip manga qarxi öktə qopisən? □ ²¹ Mana əmdi sən yeriki bar axu qomux hasa, yəni Misiroqa tayinisən. Birsı uningə yələnsə, uning qolioqa sanjip kiridu; Misir padixahi Pirəwngə tayanolanlarning həmmisi xundaq bolidu!■

²² Əgər silər manga: «Biz Hundayimiz boləqan Pərwədigarəqa tayinimiz» — desənglar, Həzəkiya əzi Yəhudadikilərgə wə Yerusalemdikilərgə: «Silər pəkət Yerusalemdiki muxu ibadətgaq aldidila ibadət kilixinglar kerək» dəp, uningəq ataloqan «yukiri jaylar»ni həm qurbangahlarni yok kiliwəttioqu? Ular axu

□ **18:20** «urux kilix tədbir-məslihetimiz həm küqimiz bar... sən zadi kimgə tayinip manga qarxi öktə qopisən?» — muxu gepigə qarioqanda, Asuriyədikilərnin Yəxayaning «Pəkət Pərwədigarəqa tayiniximiz kerək» degən bexarətliridin həwiri bar ohxaydu. ■ **18:21** Yəx. 36:6; Əz. 29:6, 7

Pərwərdigarning yukiri jayliri əməsmidi?□

²³ Əmdi hazır hojayinim Asuriyə padixahı bilən bir tohtamoğa kelinglar: — «Əgər silərdə ularoğa minəligüdək əskərliringlar bolsa, mən silərgə ikki ming atni bikaroğa berəy!»□

²⁴ Silərdə undaklar bolmisa, hojayinimning əməldarlırining əng kiqiki boloğan bir ləxkər bexini kəndakmu qekindürələysilər?! Gərqə silər jəng hərwiliri wə atlarni elix üqün Misiroğa tayinisilər! ²⁵ Mən muxu yərnı halak kilix üqün Pərwərdigarsiz kəldimmu? Qünki Pərwərdigar mənə: «Muxu zeminni halak kilixkə qıkkın» — dedi!».

²⁶ Eliakim, Xəbna wə Yoah Rab-Xakəhgə: — Pəkirlirioğa aramiy tilida səzlisilə; biz buni qüxinimiz. Bizgə ibraniy tilida səzlimisilə, gəpliri sepilda turəanlarning kulikioğa kirmisun! — dedi.□

□ **18:22 «... Ular axu Pərwərdigarning yukiri jayliri əməsmidi?»** — Musa pəyoğəmbərgə wəhiy kilinoğan kənunəoğa əsasən, Israillar pəkət Yerusalemdiki ibadəthanidiki kurbangahtıla kurbanlıq kilixkə bolatti. Əslidə Həzəkıya muxu pərmanəoğa əsasən butpərəslik kilidioğan kurbangahlarni həm hata yol bilən kuruloğan, «Pərwərdigarəoğa atap» ibadət kilidioğan «yukiri jaylar»ni yokatқан. Rab-Xakəh xu gəp bilən uni angliəuqi Israillarni kaymukturmakqi idi, əlwəttə.

□ **18:23 «Əgər silərdə ularoğa minəligüdək əskərliringlar bolsa, mən silərgə ikki ming atni bikaroğa berəy!»** — bu kinayilik, həjwiyy gəp, əlwəttə. Adəttiki qaşlarda Yəhudada atlar nəhayiti az idi. Urux waqtında tehımu azlap ketətti. Atlıq əskərlər əməs, hətta addiy əskərlərmu nəhayiti az idi.

□ **18:26 «aramiy tili»** — Suriyəning kona ismi «Aram» idi. Kona zamanda «suriyə tili» «aramiy tili» deyilətti. Asuriyəmu aramiy tilini ixlətkən.

27 Biraq Rab-Xakəh: —

Hojayinim meni muxu gəpni hojayininglaroşa wə silərgila eytixka əwətkənmu? Muxu gəpni silər bilən birliktə sepilda olturoşanlaroşa deyixkə əwətkən əməsmu? Qünki ular öz pokini yegüqi həm öz süydükini iqküqi bolidu!» — dedi. □ 28 Andin Rab-Xakəh ibranıy tilida yukiri awaz bilən: «Uluş padixah, yəni Asuriyə padixahining səzlrini anglap koyunglar!» — dəp warkiridi.

29 — «Padixah mundak dəydu: — Həzəkiya silərnı aldap koymisun! Qünki u silərnı *padixahning* kolidin kutkuzalmaydu. 30 Uning silərnı: — «Pərwərdigar bizni jəzmən kutkuzidu; muxu xəhər Asuriyə padixahining kolioşa qüxüp kətməydu» dəp Pərwərdigaroşa tayanduruxioşa yol koymanğlar! 31 Həzəkiyaşa kulak salmanğlar; qünki Asuriyə padixahı mundak dəydu: — Mən bilən sülhılixip, mən tərəpkə ətünğlar; xundak kilsanğlar hərbinglar özünğlarning üzüm baringidin həm özünğlarning ənjür dərihidin mewə yəysilər, hərbinglar öz su kəlqikinglardin su iqisilər; 32 ta mən kelip silərnı buşdaylık həm xarablık bir zeminoşa, neni, üzümzarlıri wə zəytun dərəhliri bar, həsəl qikiridioşan bir zeminoşa, yəni zeminğlaroşa ohxax bir zeminoşa apirip koyoşuqə yəp-iqiweringlar! Xuning bilən silər tirik kəlip, əlməysilər!

□ 18:27 «... Ular öz pokini yegüqi həm öz süydükini iqküqi bolidu!» — xəhər muhasirigə qüxüp, uningda ax wə su qalmioşan hələttə həlklər muxundak kılıxka məjbur bolidu.

Həzəkiya silərgə: — «Pərwərdigar bizni kütquzidu» desə uningə qulaq salmanglar!□

³³ Əl-yurtlarning ilah-butlirining biri öz zeminini Asuriyə padixahning kolidin kütquzəanmu? ³⁴ Hamat wə Arpad degən yurtlarning ilah-butliri keni? Səfarwaim, Hena wə Iwwah xəhərlirining ilah-butliri keni? Ular Samariyəni mening qolumdin kütquzəanmu?! ³⁵ Muxu əl-yurtlarning ilah-butliridin öz zeminini kütquzəan zadi kim bar? Xundak ikən, Pərwərdigar Yerusalemni mening qolumdin kütquzalamdu?» — dedi.

³⁶ Əmma həlk süküt kəlip uningə qəjavabən heqkəndək bir söz kilmidi; qünki padixahning buyruki xuki: —

«Uningə qəjavab bərmənglar».

³⁷ Andin Hilkianing oqlı, ordini baxkuridioqan Eliakim, orda diwanbegi Xəbna wə Asafning oqlı, orda mirzibegi Yoahlar kiyim-keqəklirini yirtixip, Həzəkiyaning yeniqə kəlip, Rab-Xakəhning gəplirini uningə ukturdi.

19

Həzəkiya Hudadin yol soraydu

2Tar. 32:20-21; Yəx. 37:1-38

□ **18:32 «...mən kəlip silərnı ... zeminqlarə qəhxax bir zeminqə apirip kəyoquqə yəp-iqiweringlar!»** — muxu gəplər qiraylık boləqini bilən mənisi enikki: — «Mening əsirlirim, kullirim bolisilər!» degənlik. Yukirida eytkinimizdək, Asuriyə padixahı uqioqə qikqan hiyliğər aldamqi idi.

¹ Xundak boldiki, Həzəkiya buni angliqanda, kiyim-keçəklirini yirtip, özini bəz bilən qaplap Pərwərdigarning ibadəthanisioğa kirdi. ² U Hilkıyaning oqli, ordini baxkuridioğan Eli-akim, orda diwanbegi Xəbna wə kahinlarning aqsakallirini bəz qaplanoğan peti Amozning oqli Yəxaya pəyoqəmbərgə əwətti. ■

³ Ular uningqə: —

Həzəkiya mundak dəydu: —

«Balilar tuqulay dəp qaloqanda anining tuqkudək həli qalmioqandək, muxu kün awariqilik, rəsua qilinidioğan, mazak qilinidioğan bir künidur. ⁴ Əz hojayini bolqan Asuriyə padixahı tirik Hudani mazak qilixqa əwətkən Rab-Xakəhning muxu barlıq gəplirini Pərwərdigar Hudaying nəzirigə elip tingxisa, bularni angliqan Pərwərdigar Hudaying xu gəplər üqün uning dəkkisini berərmikin? Xunga kəlip qaloğan qaldisi üqün awazingni kətürüp, bir duayingni bərsəng» — dedi.

⁵ Xu gəplər bilən Həzəkiyaning hizmətkarlıri Yəxayaning aldioğa kəldi. ⁶ Yəxaya ularqə: —

«Hojayininglarqə: — Pərwərdigar mundak dedi: —

«Asuriyə padixahining qaparmənlirining sən angliqan axu Manga kupurluk qiloquqi gəpliridin qorkma; ⁷ Mana, Mən uningqə bir rohni kirgüzimən; xuning bilən u bir ioqwani anglap, əz yurtioğa kaytidu. Mən uni əz zeminida turoquzup qiliq bilən öltürgüzimən»

— dənqlar» — dedi.□

⁸ Rab-Xakəh əzi kəlgən yoli bilən kaytip mangoqanda, Asuriyə padixahining Lakix xəhiridin qekingənlikini anglap, Libnah xəhirigə qarxi jəng kiliwatқан padixahning yenioqa kəldi. ⁹ Qünki padixah: «Mana, Efiopiyə padixahi Tirhakah sizgə qarxi jəng kilmakqi bolup yoloqa qikti» degən həwərnı angliqanidi. Lekin u yənə Həzəkiyaqa əlqilərnı mundak hət bilən əwətti: —□

¹⁰ «Silər Yəhuda padixahi Həzəkiyaqa mundak dengarısaldılar: —

«Sən tayinidioqan Hudayingning sanga: «Yerusalem Asuriyə padixahining kolioqa tapxurulmaydu» deginigə aldanma; ¹¹ mana, sən Asuriyə padixahlirining həmmə əlyurtlarnı nemə kıloqlirini, ularnı öz ilah-butlirioqa atap halak kıloqlirini angliqansən;

□ **19:7 «... Mən uningqa bir rohni kirgüzimən; xuning bilən u bir ioqwani anglap, öz yurtioqa kaytidu. Mən uni öz zeminida turoquzup kiliq bilən öltürgüzimən»** — Yəxayaning muxu wəhiyini dikqət bilən oqusingiz, u Həzəkiyaning (6-ayəttiki) təlipi boyiqə dua kilmay, bəlki biwasitə həwərqilərgə jawab bərdi. Qünki u alliburun Asuriyə toqruluk nuroqun bexarətlərnı kıloqlan. Huda muxu pəyt-əhwal toqruluk Israiloqa ukturoqan (məsilən, «Yəx.» 10:5-21, 14:24-25ni kəring). Biraq Həzəkiya wə ordisidikilər muxularnı wə uningdin baxqa kərgən karamət mejjizilərnı («Yəx.» 38-babnimu kəring) pütünləy untup qaloqlan ohxaydu. □ **19:9 «Efiopiyə padixahi Tirhakah sizgə qarxi jəng kilmakqi bolup yoloqa qikti»** — bu ix əməliyət əməs, həmdə xu qaqda mumkin bolmioqanidi. Biraq Huda Əzi əwətküzgən «aldamqi roh»ning təsiri bilən uni ixəndürgən.

əmdi özüng kutkuzulamsən? □ 12 Atabowilirim həlak kılğan əllərnin öz ilah-butliri ularni kutkuzoğanmu? Gozan, Həran, Rəzəf xəhridikilərniqu, Telassarda turoğan Edənlərniqu? 13 Hamat padixahi, Arpad padixahi, Səfarwaim, Hena həm Iwwah xəhərlirinin padixahliri kəni?»»».□

14 Xuning bilən Həzəkiya hətni əkəlgüqilərnin qolidin elip oqup qıkti. Andin u Pərwərdigarning öyigə kirip, Pərwərdigarning aldioğa hətni yeyip qoydi. 15 Wə Həzəkiya Pərwərdigarğa dua kılıp mundaq dedi: —

«I kerublar otturisida turoğan Pərwərdigar, Israilning Hudasi: —

Sən Özüngdursən, jahandiki barliq əlyurtlarning üstidiki Huda pəqət Özüngdursən;

□ 19:11 «öz ilah-butlirioğa atap həlak kılıx» — bu degənlik ibraniy tilida pəqət bir söz bilənla, yəni ««haram» kılıx» yaki ««hərəm» kılıx» bilənla ipadilinidu. □ 19:13 «**Hamat, Arpad, Səfarwaim, Hena wə Iwwah**» — muxu xəhərlərnin bəzilirinin nədə ikənlikini həritidin kərgili bolidu, bəziliri bizgə bəgüngə kədər naməlum.

asman-zeminni Yaratquçisən. □ 16 I Pərwərdigar, kulikingni təwən kilip angliqaysən; kəzüngni aqkaysən, i Pərwərdigar, kərgəysən; Sənnaheribning adəm əwətip mənggü həyat Hudani həkərətləp eytkən gəplirini angliqaysən! 17 I Pərwərdigar, Asuriyə padixahliri həkikətən həmmə yurtlarni, xularoqa bekindi boləqan yurtlarnimu harabə kilip, □ 18 ularning ilah-butlirini otka taxliwətkən; qünki ularning ilahliri ilah əməs, bəlki insan qoli bilən yasaloqanliri, yaqraq wə tax, halas; xunga asuriylar ularni həlak kildi. 19 Əmdi, i Pərwərdigar Hudayimiz, jəhəndiki barlik əl-yurtlaroqa Sening, pəkət Seningla Pərwərdigar ikənlikingni bildürux üqün, bizni uning qolidin kütquzoqaysən!».

20 Xuning bilən Amozning oqlı Yəxaya Həzəkiyaqqa səz əwətip mundak dedi: —
— Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak

□ 19:15 «kerublar otturisida turoqan» — muqəddəs ibadəthanidiki əng iqqiri əy, yəni «əng muqəddəs jay» degən əydə, Hudaning «rəhim kərsitidiqan orun-təhti» («kafarət təhti») («rəhimgah») bar idi. Muxu orunda Huda Israilning alahidə qurbanliklirining qanlirini qəbul kilatti. Ornining ikki tərripining hər biridə altundin yasaloqan, təhtkə qaritiloqan birdin «kerub» bar idi. Musaning dəwridin tartip Hudaning parlak xan-xəripi sirlik həlda xu təhtning üstidə, yəni «kerublar otturisida» turoqanidi. Kerublar bolsa intayin küqlük birhil pərixtilər bolup, Hudaning qıqaroqan həküm-jazalirini bejiridu. «Kerublar otturisida turoqan» degini, sən bizgə yəqinlaxqan həm bizgə rəhim kərsətməkdə boləqan Hudəsən» degənliktur.

□ 19:17 «xularoqa bekindi boləqan yurtlar» — muxu ibarini səzmusəz tərjimə qiləqanda «bekindi» degən səz yəq. Biz xərhləx üqün uni qəxtuq.

dəydu: —

«Sening Manga Sənnaherib toqruluk qiləan duayingni anglidim. ²¹ Pərwərdigarning uningə qarita degən səzi xudurki: —

«Pak kiz, yəni Zionning kizi seni kəmsitidu, Seni mazak qilip külidu; Yerusalemning kizi kəyninggə qarap bəxini qaykaydu;

²² sən kimni mazak qilip kupurluk qilding?

Sən kimgə qarxi awazingni kətürüp,

Nəziringni üstün qilding?

Israildiki Mukəddəs Boloquqioqa qarxi!□

²³ Əlqiliring arqilik sən Rəbni mazak qilip; —

«Mən nuroqunliəan jəng hərwilirim bilən taə qokkisiəa,

Liwan taə baqriliriəa yetip kəldimki,

Uning egiz kedir dərəhlirini, esil qarioqaylirini kesiwetimən;

Mən uning əng qət turaləusioqa,

Uning əng bük-baraxsan ormanzarlikioqa kirip yetimən.□

²⁴ Əzüm quduk kolap yaqa yurtning süyini iqtim;

□ **19:22 «kupurluk»** — kim əzini Hudaning ornida qoyup, «həmmə ixni qilalaymən» desə, kupurluk qiləan bolidu, xundakla həman bir küni yiktilidu. □ **19:23 «Uning əng bük-baraxsan ormanzarliki»** — bu ayəttiki «bük-baraxsan» degən səz ibraniy tilida «karməl» degən səz bilən ipadilinidu.

Karməl bolsa Israilning əng munbət wə qiraylik jayi idi. Xuning bilən padixahning «uning «Karməl» ormanzarlikioqa kirimən» degini «uning (Liwanning) əng qiraylik jayioqa (həq tosaloşusiz) barimən» degəndək po atidiəan mənini ipadiləytti. Liwanda «Karməl» degən jay yok.

Putumning uqidila mən Misirning barliq dərya-
 ʻstənglirini qurutiwəttim — deding.□

25 — Sən xuni anglap bakmioqanmiding?

Uzundin buyan Mən xuni bekitkən mənki,

Kədimdin tartip xəkilləndürgən mənki,

Həzir uni əməlgə axurdumki,

Mana, sən kəl'ə-qorqanliq xəhərlərnı hara-
 bilərgə ayləndurdung;

26 Xuning bilən u yərdə turuwatqanlar
 küqsizlinip,

Yərgə qaritip qoyuldi, xərməndə qilindi;

Ular əsiwatqan ot-qəptək,

Yumran kək qəplərdək,

Əgzidiki ot-qəplər əsməy qurup kətkəndək
 boldi.□

27 Birəq sening olturoqiningni, ornungdin
 turoqiningni, qikip-kirginingni wə Manga qarxi
 ʻqəljiqlixip kətkiningni bilimən;

28 Sening Manga qarxi ʻqəljiqlixip
 kətkənlikingning, həkawurlixip
 kətkənlikingning kulikimoqa yətkənliki
 tūpəylidin,

□ 19:24 «... Putumning uqidila mən Misirning bar-
 lik dərya-ʻstənglirini qurutiwəttim» — yukiriki 22-ayəttə
 padixah əzining təs ixlarnı qılalaydioqanliqini, məsilən Liwan
 rayonidiki əng yukiri taqlarəqə qıqalaydioqanliqini (kəqmə
 mənisi, bəlkim aliyjanap, küqlük padixahlardın üstünlukkə
 erixidioqanliqini kərsitidu), əng esil nərsilərgə erixidioqanliqini
 təswirləydu. Muxu 24-ayəttiki «putum... qurutiwəttim»
 degini, dehqanning puti bilənla topini ittirip erikni tosop, suni
 qurutiwətkinidək, «Mən halisamla nahayiti asanla həkəndək
 ixni qılalaymən, hətta Nil dəryasinimu qurutiwətələymən»
 degən mən mənlikni bildürməkqi. □ 19:26 «əgzidiki
 ot-qəplər...» — bu degənlikning baxqə hil tərjimilirini uqritix
 mumkin.

Mən qarmikimni burningdin ötküzimən,
 Yüginimni aozingoğa salimən,
 Wə özüng kəlgən yol bilən seni qayturimən.□
²⁹ I *Həzəkiya*, xu ix sanga alamət bexarət
 boliduki,
 Muxu yili özlükidin əskən,
 İkkinqi yili xulardin qıqқанlarmu siləning
 rizқinglar bolidu;
 Üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm
 kəqətlirini tikisilər;
 Ulardin qıqқан mewilərnı yəysilər.□
³⁰ Yəhuda jəmətining kəqip kutuloğan qaldisi
 bolsa yənə təwəngə qarap yiltiz tartidu,
 Yukirioğa qarap mewə beridu;
³¹ Qünki Yerusalemdin bir qaldisi,
 Zion teqıidin kəqip qutuloğanlar qıqıdu;

□ **19:28 «Mən qarmikimni burningdin ötküzimən, yüginimni aozingoğa salimən...»** — Asuriyə padixahliri muxundaқ rəhımsiz yol bilən əsirlərnı yalap mangatti.

□ **19:29 «Muxu yili özlükidin əskən, ikkinqi yili xulardin qıqқанlarmu siləning rizқinglar bolidu; üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm kəqətlirini tikisilər; ulardin qıqқан mewilərnı yəysilər»** — muxu möjizə ixənq-etikađni küqəytix üqün həm həlkni qutқuzux üqün berilgən. Uruх waқtida teriқqilik qılix mumkin əməs; Asuriyə qoxuni kətkəndin keyinki yilidimu, qoxunidin kəlip qaloğanliri parakəndiқilik qılixı mumkin idi. Xunga möjizə üqinqi yilöiqə sozulidu. «Üzüm kəqətlirini tikisilər... mewisini yəysilər» degən wədə, tinқlik məzgılning uzun bolidioğanlıқını kərsitidu (üzüm tallirini əstürüxkə uzun waқit ketidu, əlwəttə). Kixilərnıng Asuriyə qoxunlirining tuyuқsiz qekinixini «tasadipiylıқtin» deməsliki üqün, bu ikkinqi möjizə berildi. Xundaқtimu, məzkur «Padixahlar» degən kitabқа qarıoğanda, həlқlər yənıla ikki möjizini tezla untuydu, Hudaoğa wapasizlik qılıweridu.

Samawi koxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigarning otluk muhəbbiti muxuni ada kilidu.

³² Xunga, Pərwərdigar Asuriyə padixahi toqiruluk mundak dəydu: —

U nə muxu xəhərgə yetip kəlməydu,

Nə uningə bir tal oqmu atmaydu;

Nə qalkanni kətürüp aldioğa kəlməydu,

Nə uningə qarita qaxalarnimu yasimaydu.

³³ U qaysi yol bilən kəlgən bolsa,

U yol bilən qaytidu wə muxu xəhərgə kəlməydu — dəydu Pərwərdigar,

³⁴ — Qünki Əzüm üqün wə Mening kulum Dawut üqün uni ətrapidiki sepildək qoqdap kutkuzimən». ■

³⁵ Xu keqə xundak boldiki, Pərwərdigarning Pərixlisi qikip, Asuriyəlikləarning bargahida bir yüz səksən bəx ming əskərnü urdi; mana, kixilər ətigəndə ornidin turəqanda, ularning həmmisining əlgənlikini kərđi! □ ■

³⁶ Xunga Asuriyə padixahi Sənnaherib qekinip, yoləqə qikip, Ninəwə xəhirigə qaytip turdi.

³⁷ Wə xundak boldiki, u əz buti Nisroqning buthanisida uningə qəqunuwatqanda, oqulliri Adrammələk həm Xarezər uni qiliqlap əltürəwətti; andin ular bolsa Ararat degən yurtqə keqip kətti. Uning oqli Esarhadon

■ **19:34** 2Pad. 20:6 □ **19:35** «Pərwərdigarning Pərixlisi» — Təwrat dəwridə intayin əlahidə xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərünətti (məsilən, Təwratiki «Yar.» 18-babni kərüng). «Təbirlər»nimu kərüng. ■ **19:35** Yəx. 37:36

uning ornida padixah boldi. □ ■

20

Həzəkiya eəjir kesəl bolidu, dua qilidu

2Tar. 32:24; Yəx. 38:1-22

¹ Xu künlərdə Həzəkiya əjəl kəltürgüqi bir kesəlgə muptila boldi. Amozning oqli Yəxaya pəyoəmbər uning kəxiəta berip, uningəta: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — — Əyüng toqruluk wəsiyət kıləqin; qünki əjəl kəldi, yaximaysən» — dedi. ■

² *Həzəkiya* bolsa yüzini tam tərəpkə qilip Pərwərdigarəta dua qilip: —

³ I Pərwərdigar, Sening aldingda mening həkikət wə pak dil bilən mengip yürgənlikimni, nəziring aldingda durus bolətan ixlarni kılətanlikimni əsləp koyətaysən, — dedi.

Wə Həzəkiya yioqlap ekip kətti.

⁴ Yəxaya qikip ordidiki ottura həylioəta yətməstə, Pərwərdigarning səzi uningəta yetip mundak deyildi: —

⁵ Yenip berip həlkimning baxlamqisi Həzəkiyaəta mundak degin: —

«Pərwərdigar, atang Dawutning Hudasi mundak dəydu: —

□ **19:37** «U əz buti Nisrokning buthanisida uningəta qokunuwatqanda, oqulliri Adrəmmələk həm Xəzəzər uni kiliqlap əltürəwətti» — muxu wəqə Sənnaherib Israildin qekinixtin 20 yıl keyin (miladiyədin ilgiriki 681-yili) boldi.

■ **19:37** 2Tar. 32:21; Yəx. 37:38 ■ **20:1** 2Tar. 32:24; Yəx. 38:1

«Duayingni anglidim, k z yaxliringni k rd m; mana, Mən seni sakaytim n.  qinqi k nida Pərwərdigarning  yig  qikis n. □ ⁶ K nliringg  Mən yənə on b x yil k oxim n; xuning bilən Mən seni w  bu xəhərni Asuriy  padixahining kolidin kutkuzim n;  z m  q n w  kulum Dawut  q n Mən bu xəhərni ətrapidiki sepild k k oqdaym n.

⁷ (Yəxaya bolsa: — « nj r poxkili t yyarlanglar, dedi. Ular uni elip kelip, yarisio a qarpliwidi, u sakaydi. ⁸ Həzəkiya Y xayadin: P rw rdigar meni sakaytip, üqinqi k ni uning  yig  qikidioqanlikimni ispatlaydioqano a kandaq bexar tlilik alam t bolidu? — d p sorioqanidi. ⁹ Yəxaya: — Pərwərdigarning  zi eytkan ixini j zm n kilidioqanlikini sanga ispatlax  q n P rw rdigardin xundaq bexar tlilik alam t boliduki, sən kuyaxning p l mp y  stig  q xxk n sayisining on baskuq aldioğa mengixi yaki on baskuq kəynigə yenixini halams n? — dedi.

¹⁰ Həzəkiya: Kuyax sayisining on baskuq aldioğa mengixi asan; sayı on baxkuq kəynigə yansun, degənidi. ¹¹ Xuning bilən Yəxaya p yo  mb r Pərwərdigarğa nida kildi w  U kuyaxning A az padixah kuroqan p l mp y baskuqiliri  stig  q xxk n sayisini yandurup, on baskuq kəynigə mangdurdi).

Babil padixahidin kalgan  lqil r •••• Qong

□ **20:5 «atang Dawut»** — Həzəkiya Dawut p yo  mb rning on üqinqi  wladi idi.

*bir hatalik**2Tar. 32:31-33; Yəx. 39:1-8*

12 Xu pəyttə Baladanning ooqli Babil padixahi Merodak-Baladan, Həzəkiyani kesəl bolup yetip qaptu, dəp anglap, hətlər hədiyə bilən əwətti. □ 13 Həzəkiya bolsa əlqilərnin gəpini tingxap, ularqa barlik həzinə-ambarlirini, kümüxnü, altunni, dora-dərmanlarni, sərhil maylarni, sawut-qorallar ambiridiki həmmi wə bayliqlirinin barliqini kərsətti; ordisi wə pütkül padixahlıqı iqidiki nərsilərdin Həzəkiya ularqa kərsətmigən birimu qalmidi.

14 Andin Yəxaya pəyoqəmbər Həzəkiyaning aldiqa berip, uningdin: —

«Muxu kixilər nemə dedi? Ular seni yoqlaxqa nədin kəlgən?» — dəp soridi.

Həzəkiya: — «Ular yirək bir yurttin, yəni Babildin kəlgən» dedi.

15 Yəxaya yənə: — «Ular ordangda nemini kərđi?» dəp soridi.

Həzəkiya: — «Ordangda bar nərsilərnü ular kərđi; bayliqlirimning arisidin mən ularqa kərsətmigən birimu qalmidi» — dedi.

16 Yəxaya Həzəkiyaqa: Pərwərdigarning səzini anglap qoyqin: —

□ **20:12 «Merodak-Baladan»** — yaki «Berodak-Baladan». **«Babil padixahi Merodak-Baladan... hətlər hədiyə bilən əwətti»** — Merodak-Baladan Asuriyə padixahi Sənnaherib tərpidin miladiyədin ilğiriki 702-yili oqulitildi. Muxu ixmu xu yilda bolqan boluxi kərək. Demək, bu ix, yəni 20-babta wə «Yəx.» 38-39-babta təswirləngən ixlar «2pad.» 18:17-37 wə 19-babtiki ixlardin **ilğiri** yüz bərgən. Əmdi nemixqa ulardin keyin hatiriləngən? Muxu ix toquruluq «Yəx.» 39:1diki izahatni kərüng.

17 — Mana xundak künlər keliduki, ordangda bar nərsilər wə bügüngə kədər atabowiliring toplap, saklap qoyoqan həmmə Babiloqa elip ketididu; heqnərsə qalmaydu — dəydu Pərwərdigar.

18 — Həmdə Babilliklar oqulliringni, yəni özüngdin boloqan əwladliringni elip ketidu; xuning bilən ular Babil padixahining ordisida aqwat bolidu.□

19 Həzəkiya əmdi öz-özige «Əz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, Hudaning həkikət-wapaliki bolmamdu?», dəp Yəxayaqqa: — «Siz eytkan Pərwərdigarning muxu səzi yahxi ikən» —

□ **20:18 «Babilliklar oqulliringni, yəni özüngdin boloqan əwladliringni elip ketidu ... ular Babil padixahining ordisida aqwat bolidu»** — kərünüxtə addiy kərüngən muxu wəqə üqün nemixka muxu kattik jazalik söz qıqıdu? Pikrimizqə, üq səwəbi bar: — (1) Həzəkiya Hudaqqa: «Kədəmlirimni sanap mangimən» degən wədini bərgənidi, lekin bu qetim Hudadin heq sorimay xundak qiloqan; (2) Əlqilərnin kəlgənlikidin u bəlkim: «hazir mən «jahanoqa dangki qıqqan adəmmən», «kiqik delitimizning jahanda orni bar» dəp təkəbburlixip kətkən boluxi mumkin. (3) Muxulardın sirt, biliximizqə Meroqak-Baladan Asuriyə imperiyəsigə qarxi bir ittipakni bərpa qılmaqci. U «təkəllup kərsitidoqan» muxu pürsəttin paydiliniq, Həzəkiyani ittipakka katnixixka təkliq qiloqan. Özini əlümdin qutquzoqanliqini, quyaxning nurining «kəynigə yanoqanliki»dək intayin karamət məjizini kərgən, Hudaning «Mən silərnı Asuriyədin qutquzimən» degən wədisini angliqan Həzəkiya qandakmu hudəsiz bir əl-yurt bilən ittipaklaxmaqci boləandı? «Aqwat» — piqiwetilgən adəm, «Yəx.» 56:4-ayəttiki izahətni kərüng.

dedi.□

²⁰ Həzəkiyaning baxqa əməlliri, jümlidin uning səltəniti qüdriti, uning qandak qilip xəhərgə su təminləx üqün kəl, xundakla su apiridiqan nor yasioqanlıki «Yəhuda padixahlrining tarix-təzkiiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?■

²¹ Həzəkiya ata-bowilirining arisida uhlidi; oqlı Manassəh ornida padixah boldi.

21

Manassəhning Yəhudaning üstidiki səltəni *2Tar. 33:1-9, 20*

¹ Manassəh padixah bolqanda on ikki yaxta bolup, Yerusalemda əllik bəx yil səltənət qildi. Uning anisining ismi Həfzibah idi.

■ ² U Pərwərdigar Israillarning aldidin həydəp qikiriwətkən yat əlliklərnin yirginqlik adətlirogə ohxax ixlar bilən Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qildi. ³ U atisi Həzəkiya buzup yokatqan «yukiri jaylar»ni qaytidin yasatti; u Baaloqa atap qurbangahlarıni saldurup,

□ **20:19 «Əz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, Hudaning həqiqət-wapalığı bolmamdu?»** — Həzəkiya muxu sözlərni yənə oquq eytixi mumkin. **«Siz eytkan Pərwərdigarning muxu sözi yahxi ikən»** — muxu ayəttə, Həzəkiyaning öz-özigə degənliri baxqilaroqa, hətta öz jəmətigə bolqan birhil biqəm, köyümsiz pozitsiyisini bildüridu. Yəxaya degən bexarət əməliyəttə yüz yildin keyin əməlgə axurulqan; waqitning sozuluxi bolsa bəlkim Yəhudaning keyinki bir padixahı (Yosiya)ning qattik towa qilixi tūpəylidin boldi. ■ **20:20** 2Tar. 32:30

■ **21:1** 2Tar. 33:1

Israilning padixahi Ahab kilaqandak bir Axerah mabud yasidi; u asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlarqa bax urdi wa ularning kulluqioqa kirdi. □ ■ 4 U Pərwərdigarning oydimu qurbangahlarni yasatti. Xu ibadethana toqruluk Pərwərdigar: Mən Yerusalemda Mening namimni koyimən, degənidi. ■ 5 U Pərwərdigarning oyinging ikki hoylisida «asmanning koxuni»qa qurbangahlarni atap yasatti. □ 6 Öz oqlini ottin otkuzdi; jadugərqlik bilən palqilik ixlətti, ozigə jinkəxlər bilən əpsunqilarni bekitti; u Pərwərdigarning nəziridə san-sanaksiz rəzillikni kilip uning oəzipini kozoqidi. 7 U yasatqan «Axerah» oyma mabudni *Hudaning* oygə koydi. Xu oy toqruluk Pərwərdigar Dawutka wa uning oqli Sulaymanoqa: — «Bu oydə, xundakla Israilning həmmə kəbililirining zeminliri arisidin Mən tallioqan Yerusalemda Öz namimni əbədgiqə qaldurimən; ■ 8 əgər Israil pəkət Mən ularqa tapilioqan barlik əmrlərgə, yəni Öz kulum Musa ularqa buyruqan barlik qanunoqa muwapik əməl kilixka kəngül koysila, Mən ularning putlirini ata-bowiliriqa təkəsim kilaqan bu

□ **21:3** «**asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlar**» — ««asmanning koxuni» degən səz bilən ipadilinidu. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər wa bəzi əhwalda asmandiki yaman küqlər, yəni jin-xəytanlar bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kəring). ■ **21:3** 2Pad. 18:4 ■ **21:4** Qan. 12:5, 11; 2Sam. 7:13; 1Pad. 8:29; 9:3; 2Tar. 7:12; Zəb. 132:13, 14; Yər. 32:34 □ **21:5** «**asmanning koxuni**» — muxu yərdə kuyax, ay wa yultuzlarni kərsitidu. ■ **21:7** 2Sam. 7:10; 1Pad. 8:16, 29; 9:3; 2Pad. 23:27

zemindin qaytidin neri qilmaymən», degənidi.
 9 Lekin ular kulak salmaytti; xunglaxkimu, Manassəh ularni xundak azdurdiki, ular Pərwərdigar Israillarning aldidin həlak qiloğan yat əlliklərdin axurup rəzillik qilatti.

10 Xunga Pərwərdigar Öz qulliri boloğan pəyoqəmbərlərnin wasitisi arkilik mundak dedi: —

11 Yəhədaning padixahi Manassəh bu yirginqlik ixlarni kilip, hətta uningdin ilgiri ötkən Amoriylar qiloğan barlik rəzilliktin ziyadə rəzillik kilip, uning butliri bilən Yəhədanimu gunahqa azduruşini üçün ■ 12 Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Mana, Yerusalem bilən Yəhədaning üstigə xundak balayi'apət kəltürimənki, kimki uni anglisila kulakliri zingildap ketidu. 13 Mən Samariyəni əlqigən tana wə Ahabning jəmətini təkxürgən tik əlqigüq yip bilən Yerusalemni təkxürtimən; kixi qaşini qayqap sürtkəndin keyin düm kəmtürüp qoyoqandək, Yerusalemni qayqap örüymən. □ 14 Mən mirasimning qaloğanliridinmu waz keqip, düxmənlirining qolioqa tapxurimən; ularni

■ 21:11 Yər. 15:4 □ 21:13 «**Samariyəni əlqigən tana**»

— xübhisizki, Hudaning Samariyəning üstigə qüxürgən jaza həkümünü kərsitidu; «Ahabning jəmətini təkxürgən tik əlqigüq yip» — Hudaning Ahabning jəmətining üstigə qüxürgən jaza həkümünü kərsitidu. «Am.» 7:7-8ni kəring. «**kixi qaşini qayqap sürtkəndin keyin düm kəmtürüp qoyoqandək, Yerusalemni qayqap örüymən**» — bu söz, bəlkim, Hudaning Yerusalemdin barlik ahalisini yirək kilip, uni astin-üstün qiliwetidioğanlikini kərsitidu. 14-ayətni kəring.

həmmə düxmənligigə bulang-talang obyektı wə olja kılıp berimən; □ ¹⁵ Qünki ular Mening nəzirimdə rəzil boləanni kılıp, ularning ata-bowiliri Misirdin qıqқан күndin tartıp bğğüngiqə oəzipimni qozəp kəldi».

¹⁶ Manassəh əmdi pütkül Yerusalemni bir qetidin yənə bir qetigiqə qanoqa toldurup, kəp nahək qan təküzdi wə ohxaxla əzi kiliwatқан gunahı bilən Yəhudalarnı azdurup, ularning Pərwərdigarning nəziridiki rəzillikni qilixioqa səwəb boldi.

¹⁷ Manassəhning baxқа ixliri həm qiloanlirining həmmisi, jümlidin u sadir qiloan gunah «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» dəgən kitabta pütülgən əməsmidi?

¹⁸ Manassəh ata-bowilirining arisida uhlidi wə öz əyining beqida, yəni Uzzahning beqida dəpnə qilindi. Andin oqli Amon uning ornida padixah boldi.■

Amonning Yəhudaning üstidiki səltəniti

2Tar. 33:21-25

¹⁹ Amon padixah boləanda yigirmə ikki yaxta bolup, Yerusalemda ikki yil səltənət qildi. Uning anisining ismi Məxulləmət idi; u Yotbahlıq Həruzning qizi idi. ²⁰ Amon atisi Manassəh qiloandək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləanni qilatti. ²¹ U atisi mangojan barlıq yollarda mangatti; u atisi kulluqida boləan butlarning kulluqida bolup, ularoqa səjdə kılıp,

□ **21:14 «mirasim»** — Israildiki on ikki kəbilə; «mirasimning qaloanliri» — Israildin yaloquz qaloan kəbilə, yəni Yəhudani kərsitidu. ■ **21:18** 2Tar. 33:20

22 Pərwərdigarning yolida yürməy, öz atabowilirining Hudasi Pərwərdigarni tərək kildi.

23 Əmdi Amonning hizmətkarliri padixahni kəstləp, uni öz ordısında öltürdi. ²⁴ Ləkin yurt həlki Amon padixahni kəstligənlərninğ həmmisini öltürdi; andin yurt həlki uning ornida oqlı Yosiyani padixah kildi.

²⁵ Amonning baxka ixliri həm kıləqanlirininğ həmmisi «Yəhuda padixahlirininğ tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁶ U Uzzahning beqida öz kəbrisidə dəpnə kılindi. Andin oqlı Yosiya uning ornida padixah boldi. ■

22

Yosiyaning Yəhudaning üstidiki səltənit

2Tar. 34:1-28

¹ Yosiya padixah boləqanda səkkiz yaxta bolup, Yerusalemda ottuz bir yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Yədidah idi; u Bozkatlık Adayaninğ kizi idi. ■ ² Yosiya Pərwərdigarning nəziridə durus boləqanni kılıp, hər ixta atisi Dawutning barlık yolida yürüp, nə ongoqa nə soloqa qətnəp kətmidi.

³ Padixah Yosiya səltənitining on səkkizinçi yilida, padixah Məxullamning nəwrisi, Azaliyaning oqlı katip Xafanni Pərwərdigarning öyigə əwətip: ⁴ «Bax kahin Hılkiyaning kexioqa qıkip xuni buyruoqinki, u Pərwərdigarning öyigə elip kelingən, dərwaziwənlər həlqətin

yiołkan pulni sanisun. ⁵⁻⁶ Andin ular Pərwərdigarning öyini ongxaydiołan ixlarni nazarət kiloıuqi ixqilaroıa tapxurup bərsun. Bular həm Pərwərdigarning öyidiki buzuloıan yərləрни ongxaxka öydə ixligüqilərgə, yəni yaoləqqilar, tamqilar wə taxtiraxlaroıa bərsun. Ular muxu pul bilən öyni ongxaxka lazim boləıan yaoləq bilən oyuloıan taxlarni setiwalsun, degin» — dedi.

⁷ Lekin ularning kolioıa tapxuruloıan pulning həsabi kılınmidi. Qünki ular insap bilən ix kılatti.

⁸ Bax kaıın Hılkiya katip Xafanoıa: — Mən Pərwərdigarning öyidə bir Təwrat kitabini tap-tim, dedi. Xuni eytip Hılkiya kitabni Xafanoıa bərdi. U uni oıudi. ⁹ Andin keyin katip Xafan padixahning kexioıa berip padixahka həwər berip: — Hizmətkarliri ibadəthanidiki pulni yioııp Pərwərdigarning öyini ongxaydioıan ix bexilirining kollirioıa tapxurup bərdi, dedi.

¹⁰ Andin katip Xafan padixahka: Hılkiya manga bir kitabni bərdi, dedi. Andin Xafan padixahka uni oıup bərdi. ¹¹ Wə xundak boldiki, padixah Təwrat kitabining səzlrini anglioıanda, öz kiyimlirini yirtti.□

¹² Padixah Hılkiya kaıın bilən Xafanning oqli Ahıkaməıa, Mikayaning oqli Akbor bilən Xafan

□ **22:11 «padixah Təwrat kitabning səzlrini anglioıanda...»** — tepiwelinoıan kitab Təwratning kaysi kismi boluxi kerək? Padixahning inkasi, yəni keyinki hərəkətlirigə, bolupmu «yukiri jaylar»ni yokitixioıa kariəıanda, «tepiwelinoıan kitab» qoıum bu ixni təkitləydioıan «Kanun xərhi»ni öz iqigə aloıan.

katipka wə padixahning hizmətkari Asayaşa buyrup: — ¹³ Berip mən üqün wə həlk üqün, yəni pütkül Yəhudadikilər üqün bu tepiloan kitabning sözliri toqrisida Pərwərdigardin yol soranglar. Qünki ata-bowilirimiz bu kitabning sözligə, uningdiki bizlərgə pütülgənlirigə əməl klixka kulaq salmioanliki tüpəylidin Pərwərdigarning bizgə kozoaloan oəzipti intayin dəhxətlik, dedi.

¹⁴ Xuning bilən Hilkiya kahin, Ahikam, Akbor, Xafan wə Asayalar Harhasning nəwrisi, Tikwahning oqli kiyim-keqək begi Xallumning ayali ayal pəyoşəmbər Huldahning kexioşa berip, uning bilən sözləxti. U Yerusalem xəhiringing ikkinqi məhəllisidə olturatti.

¹⁵ U ularşa mundak dedi: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — «Siləрни əwətkən kixigə mundak dənglar: —

¹⁶ Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana Mən Yəhudaning padixahi okuşan kitabning həmmə sözlirini əməlgə axurup, bu jayşa wə bu yərdə turoquqilarşa balayi'apət qüxürimən. ¹⁷ Qünki ular Meni taxlap, baxka ilahlarşa huxbuy yekip, kollirining həmmə ixliri bilən Mening aqqikimni kəltürdi. Uning üqün Mening kəhrim bu yərgə karap yandi həm əqürülməydu.

¹⁸ Ləkin siləрни Pərwərdigardin yol sorişili əwətkən Yəhudaning padixahioşa bolsa xundak dənglar: Sən anglişan sözlər toqrisida Israilning Hudasi Pərwərdigar xundak dəydu: — ¹⁹ Qünki kənglüng yumxak bolup, muxu jay wə uningda turoquqilarning wəyranə wə lənətkə aylandurulidioanliki toqrisida ularni

əyibləp eytkan səzlimni angliqiningda, Pərwərdigarning aldida özüngni təwən kılıp, kiyimliringni yırtıp, Mening aldında yioqliqining üqün, Mənmü duayingni anglidim, dəydu Pərwərdigar. ²⁰ Buning üqün seni atabowiliring bilən yioqilixka, öz kəbrənggə amanhatirjəmlik iqidə berixka nesip kilmən; sening kəzliring Mən bu jay üstigə qūxüridioqan barlik külpətlərnı kərməydu».

Ular yenip berip, bu həwərnı padixahka yətküzdi.

23

Yosiya padixah islahat kilidu

2Tar. 34:29-30; 35:1-27

¹ Padixah adəmlərnı əwətip, Yəhuda bilən Yerusalemning həmmə aqsakallirini öz kexioqa qakirtip kəldi. ■ ² Padixah Pərwərdigarning əyigə qıkti; barlik Yəhudadiki ər kixilər wə Yerusalemda turuwatqanlarning həmmisi, kahınlar bilən pəyoqəmbərlər, yəni barlik həlk, əng kiqikidin tartıp qongioiqə həmmisi uning bilən billə qıkti. Andin u Pərwərdigarning əyidə tepiloqan əhdə kitabining həmmə səzlrini ularoqa oqup bərdi. □

³ Padixah tüwrükning yenida turup Pərwərdigarning aldida: — Pərwərdigaroqa əgixip pütün kəlbim wə pütkül jenim bilən

■ **23:1** 2Tar. 34:29 □ **23:2** «**Həmmə səzlrini ularoqa oqup bərdi**» — ibraniy tilida: «həmmə səzlrini ularning kulaklirioqa oqup bərdi».

Uning əmrlirini, həküm-guwahlikliri wə bəlgilimilirini tutup, uxbu kitabta pütülgən əhdigə əməl kəlimən dəp əhdigə özini baqlidi. Xuning bilən həlkning həmmisimu əhdə aldida turup uningə özini baqlidi. □

⁴ Andin keyin padixah bax kahin Həlkiya bilən orun basar kahinlarə qə wə həm dərwəziwənlərgə: — Baalə qə, Axərah butiə qə wə asmanın barliq koxuniə qə atəp yasələ qə barliq əswab-üskünilərnə Pərwərdigarning əyidin qikiriwətinglə, dəp əmr kildi; u bularnə Yerusəlemning sirtida, Kidron etizlikida kəydürdi wə küllirini Bəyt-Əlgə elip bardı. ⁵ U Yəhuda padixahlirining

Yəhuda xəhərliridiki «yukiri jaylar»da həmdə Yerusəlemning ətrəpliridiki «yukiri jaylar»da huxbuy yanduruxqə tikligən but kahinlirini, xuningdək Baalə qə, kuyaxqə, ayoqə, yultuz türkümlirigə həmdə asmanın barliq koxuniə qə huxbuy yakquqilarnə ixtin həydiwətti. □ ⁶ U Pərwərdigarning əyidin

Axərah butni elip qikip Yerusəlemning sirtiqə elip berip, Kidron jiləqisiə qə apirip xu yərdə kəydürüp kukum-talkən kilip ezip, topisini addiy puqrələrnə kəbriliri üstigə qeqiwətti.

⁷ Andin u Pərwərdigarning əyigə jaylaxkən bəqqiwəzlərnə turaləqulirini qeqip əqulatti; bu əylərdə yənə ayallar Axərah butqə qedir tokuytti.

□ **23:3 «tüwrükning yenida»** — yəki «pəxtəq üstidə». «**kitabta pütülgən əhdigə...**» — ibrəniy tilida «kitabta pütülgən əhdə səzligə...». □ **23:5 «...ixtin həydiwətti»** — yəki «... həlak kildi».

8 U Yəhuda xəhərliridin barlıq kahinlarni qakirtip, əzigə yiqdi. Andin u Gəbadin tartip Bəər-Xebaşiqə kahinlar huxbuy yakidioqan «yukiri jaylar»ni buzup buloqiwətti; u «dərwezilardiki yukiri jaylar»ni qekip buzdi; bular «Xəhər baxliki Yəxuaning kuwiki»ning yenida, yəni xəhər kuwikiqə kirix yolining sol tərəpidə idi □ 9 (əmdi «yukiri jaylar»diki kahinlarning Yerusalemda Pərwərdigarning qurbangahiqə qikixi qəkləngənidi; ləkin ular dawamlıq əz kərindaxliri bilən birgə pitir nanlardin yeyixigə muyəssər idi).

10 Yosiya heqkim əz oqli yaki kizini Moləkkə atap ottin etküzmisun dəp, Hinnomning oqlining jiloşidiki Tofətnimu buzup buloqiwətti. □ 11 Pərwərdigarning əyigə kiridioqan yolning eşiğidə Yəhuda padixahliri kuyaxka təkdım kilip koyqan atlarni xu yərdin yətkəp, «kuyax hərwiliri»ni otta köydürdi (ular *ibadəthanining* həyliliriqə jaylaxqan, Natan-Mələk degən aqwatning əyining yenida

□ **23:8 «Gebadin Bəər-Xebaşiqə»** — «Geba» Yəhudaning ximaliy qetidə, «Bəər-Xeba» uning jənubiy qetidə idi. «**U ... barlıq kahinlarni qakirtip, ... andin u ... kahinlar huxbuy yakidioqan «yukiri jaylar»ni buzup buloqiwətti**» — Yosiya muxu yərləni buloqax bilən butpərəslərnin keyin u yərnə «buloqanoqan, haram» dəp qarap, kaytidin xundaq yolda ixlitixini mumkin əməs kiliş üçün idi. «**dərwəzilardiki yukiri jaylar**» — yaki «tawapqahları». □ **23:10 «əz oqli yaki kizini... ottin etküzüx»** — insaniy qurbanlıqlarni kərsitixi mumkin. «**Hinnomning oqlining jiloşisi**» — bu yər yənə «Hinnomning jiloşisi», yəni «Ge-Hinnom» dəp atilatti (ərəbqə «jəhənnəm»).

turatti). □ 12 Padixah yənə Yəhuda padixahliri Ahazning balihanisining əgzisidə saldurojan qurbangahlarıni wə Manassəh Pərwərdigarning öyining ikki həylisioja yasatқан qurbangahlarıni qekip kukum-talkan kiliwətti; u ularning topisini u yərdin elip, Kidron jiləisioja qeqiwətti. 13 Israilning padixahi Sulayman Yerusalemning məxriq tərripigə wə «Həlak teqi»ning jənubioja Zidoniylarning yirginqlik buti Axtarot, Moabiylarning yirginqlik buti Kemox wə Ammonlarning yirginqlik buti Milkomoja atap yasatқан «yukiri jaylar»nimu padixah buzup buləiwətti. □ 14 U but tüwrüklərnə parqilap, Axərah butlirini kesip yikitip, ular turojan yərlərnə adəm səngəkliri bilən toldurdi. □ ■

15 U yənə Israilni gunahқа putlaxturojan, Nibatning oqli Yəroboam Bəyt-Əldə saldurojan qurbangah bilən «yukiri jay»ni, ularni buzup qakti, andin keyin «yukiri jay»ni keydürüp kukum-talkan kiliwətti, Axərah

□ 23:11 «kuyaxқа təkdim kilip qoyojan atlar» — bu atlar tirik atlar yaki at həykili boluxi mumkin idi. «Natan-Mələk degən aqwatning öyi» — bəkim muqəddəs ibadəthanining birər həylisida boluxi mumkin idi. □ 23:13 «Həlak teqi» — muxu yərdə «Zəytun teqi»ni kərsitidu. Butpərəsliktin buləinip kətkini tüpəylidin uningəja xundaq həjwi, kinayilik isim koyulojan. □ 23:14 «U but tüwrüklərnə parqilap,... ular turojan yərlərnə adəm səngəkliri bilən toldurdi» — Yosiyaning muxu yərlərnə «adəmlərnə səngəkliri» bilən tolduruxi butpərəslərnə keyin u yərlərnə «buləanojan, haram» dəp qarap, qaytidin xundaq yolda ularni ixlitixini mumkin əməs kilix üqün idi. ■ 23:14 Mis. 23:24; 34:13; Qəl. 33:52; Qan. 7:5, 25; 12:3

butinimu köydürüwätti. ■ 16 Yosiya burulup qarap, taqdiki kəbrilərnı kərüp, adəm əwətip kəbrilərdiki səngəklərnı kolap qıqırıp, qurbangah üstidə köydürdi, xu yol bilən uni buləiwätti. Bu ixlar Pərwərdigarning kalamini yətküzüp, dəl ularnı aldin'ala bexarət kılıp jakarlıoqan Hudaning adimining səzining əməlgə axuruluxi idi. □ ■ 17 Andin Yosiya: Kəz aldındiki bu kəbrə texi kimning? — dəp soridi. Xəhərdikilər uningə: Bu Yəhudadin kəlgən, silining Bəyt-Əldiki qurbangahni buzoqan muxu ixlirini bexarət kıləqan Hudaning adimining kəbrisi ikən, dedi.

18 Yosiya: — Uni koyunglar, heqkim uning səngəklirini midirlatmisun, dəp buyrudi. Xuning bilən ular uning səngəkliri bilən Samariyədin kəlgən pəyqəmbərnıng səngəklirigə heqkimni təgküzmidı.

19 Andin Yosiya Israilning padixahliri Pərwərdigarning qəzipini kəzoqıoqan, Samariyəning xəhərliridə yasatқан «yukiri jaylar»diki barlıq əylərnı qaktı; u ularnı Bəyt-Əldə kıləqandək kılıp, yəqattı. ■ 20 U u yərlərdiki «yukiri jaylar»qa has boləqan həmmə kahınlarnı qurbangahning üstidə əltürüp, kurbanlıq kıldı, andin ularning üstigə adəm səngəklirini

■ 23:15 1Pad. 12:32, 33 □ 23:16 «Yosiya ... taqdiki kəbrilərnı kərüp, adəm əwətip kəbrilərdiki səngəklərnı kolap qıqırıp, qurbangah üstidə köydürdi» — yukirikı izahatni kərüng. «Pərwərdigarning kalamini yətküzüp, dəl ularnı aldin'ala bexarət kılıp jakarlıoqan Hudaning adimining səzi» — «1Pad.» 13:30-32ni kərüng. ■ 23:16 1Pad. 13:2 ■ 23:19 2Tar. 34:6

köydürdi; u ahirda Yerusalemoğa yenip bardı.

Yosiya padixah «ötüp ketix heyti»ni ötküzidu
2Tar. 35:1-19

²¹ Padixah barlıq həlqkə yarlıq qüxürüp:
 — Bu əhdə kitabıda pütülgəndək,
 Hudayinglar Pərwərdigarğa «ötüp ketix
 heyti»ni ötküzümlar, dəp buyrudi. ■

²² «Batur həkımlar» İsrailning üstidin
 həküm sürgən künlərdin tartıp, nə İsrail
 padixahlirining wakitlirida nə Yəhuda
 padixahlirining wakitlirida undak bir «ötüp
 ketix heyti» ötküzölüp bəkmioanıdi; ²³ Yosiya
 padixahning səltənitiuning on səkkizinçi yilida,
 Pərwərdigarğa atap bu «ötüp ketix heyti»
 Yerusalemda ötküzölüdi.

²⁴ Xuningdək Yosiya Yəhuda yurtida wə
 Yerusalemda pəyda bolğan jinkəxlər wə
 palqılarnı, tərəfim məbudliri, hərqandak butlar
 wə barlıq baxka lənətlik nərsilərnı zemindin
 yokatti. Uning xundak kilixining məqsiti,
 Hilkıya kahin Pərwərdigarning öyidin tapkan
 kitabta hatiriləngən Təwrattiki sözlərgə əməl
 kilixtin ibarət idi. □ ■

²⁵ Uningdək Musoğa qüxürölğən kanunoğa
 intilip pütün kəlbi, pütün jeni wə pütün küqi
 bilən Pərwərdigarğa kaytıp, özini beoixlioğan
 bir padixah uningdin ilgiri bolmioanıdi
 wə uningdin keyinmu uningoğa ohxax birsi

■ **23:21** Mis. 12:3; Qan. 16:2; 2Tar. 35:1 □ **23:24**
 «**tərəfim məbudliri**» — kiqik, elip yürgüdək «qolaylıq butlar»
 idi. ■ **23:24** Law. 19:31; 20:27; Qan. 18:11; Yəx. 8:19

bolup bakmidi. □ 26 Lekin Pərwərdigarning aqqiki Manassəhning Özini rənjitkən barlik rəzillikliri tüpəylidin Yəhudağa tutaxkandin keyin, Özining xiddətlik oʻzəzpidin yanmidi.

27 Pərwərdigar: — Israilni taxliqandək Yəhudanimu Öz kəzümdin neri qilimən wə Özüm tallioqan bu xəhər Yerusalemlni wə Mən: — «Mening namim xu yərdə bolidu» degən xu ibadəthanini tərki qilimən, dedi. □ ■

28 Yosiyaning baxka əməlliri həm qiloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

29 Uning künliridə Misirning padixahi Pirəwn-Nəko Asuriyəning padixahioğa hujum qilqili Əfrat dəryasioğa bardı. U qaoqda Yosiya padixah Pirəwn bilən soquxuxka qikti; lekin Pirəwn uni kərüp Məgiddoda uni oltürdi.

30 Hizmətkarliri uning əlükini jəng hərəwisioğa selip Məgiddodin Yerusalemoğa elip kelip, uni öz kəbrisidə dəpnə qildi. Yurt həlki Yosiyaning oqli Yəhoahazni məsih qilip, atisining ornida padixah qildi. ■

Yəhoahazning Yəhudaning üstidiki səltənitini 2Tar. 36:1-4

□ 23:25 «uningdək ... kanunoğa intilip pütün kəlbi, pütün jeni wə pütün küqi bilən Pərwərdigarğa kaytip, özini beoqixliqan bir padixah ... bolup bakmidi» — bu sözlər uning Pərwərdigarğa kaytip kattik towa qilixi wə həqqaniylikka bolqan intilixliri jəhəttə eytilidu. □ 23:27 «xu ibadəthanini...» — ibraniy tilida «xu öyni...». ■ 23:27 2Pad. 17:18, 20; 24:3 ■ 23:30 2Tar. 36:1

³¹ Yəhoahaz padixah boloqanda yigirmə üq yaxta bolup, üq ay Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Həmutal idi; u Libnahlik Yərəmiyaning kizi idi. ³² Yəhoahaz bowiliri barlik kıləanliridək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləanni kildi.

³³ Əmdi Pirəwn-Nəko uning Yerusalemda səltənət kılmaslıki üqün, uni Hamat yurtidiki Riblahda solap koydi wə *Yəhuda* zeminiəqə yüz talant kümüx bilən bir talant altun selik qüxürdi. □ ³⁴ Andin Pirəwn-Nəko Yosiyanning oqli Eliakimni atisining ornida padixah kilip, ismini Yəhoakiməqə əzgərtti. U Yəhoahazni əzi bilən Misirəqə elip kətti; Yəhoahaz Misirəqə kelip xu yərdə öldi. □ ■

³⁵ Yəhoakim kümüx bilən altunni Pirəwngə bərđi; lekin Pirəwnning xu buyrukini ijra kilip pulni tapxurux üqün yurtkə hər bir adəmning qamioqə qarap baj-alwan koyəqanidi; altun wə kümüxni u yurtning həlkidin, hər birigə saləqan əlqəm boyiqə Pirəwn-Nəkoqə berixkə yioqanidi. ■

³⁶ Yəhoakim padixah boloqanda yigirmə bəx yaxta bolup, on bir yil Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Zibidah idi; u Rumaqlik Pədayaning kizi idi. ³⁷ Yəhoakim

□ **23:33** «yüz talant kümüx» — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi. □ **23:34** «Eliakim» — bu isimning mənisi «Huda (əlohim) turəuzidu»; «Yəhoakim» degənnin mənisi «Pərwərdigar (Yəhwəh) turəuzidu». Pirəwnning undak kılıxtiki məksiti bəlkim birhil həjwi-y-kinayilik kilix yaki Hudaəqə boləqan kupurluk bolsa kerək. ■ **23:34** Mat. 1:11 ■ **23:35** 2Tar. 36:5-8

bowiliri barlik qilolanliridək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilatti.

24

Yəhoakim Yəhuda üstigə saltənət qilidu

¹ Uning künliridə Babilning padixahı Nebokadnəsar *Yəhudaşa* hujum kilixka qikti; Yəhoakim uningoşa üq yiləiqə bekindi boldi, andin uningdin tenip uning həkümranlikioşa qarxi qikti. ■ ² Xu waqıtlarda Pərwərdigar uningoşa hujum kilixka Kaldiylər bulangqılar xaykisi, Suriylər bulangqılar xaykisi, Moabiyar bulangqılar xaykisi, wə Ammoniyar bulangqılar xaykilirini kəzəidi; u ularni Yəhudani halak kilix üqün kəzəidi. Bu ixlar Pərwərdigar

Əz kulliri bolqan pəyoşəmbərlər arkilik agah qilqan səz-kalamining əməlgə axuruluxi idi.

■ ³ Dərwəkə Pərwərdigarning eytkinidək, Manassəhning gunahliri tūpəylidin Yəhudani Əz kəzliridin neri kilix üqün, bu ixlar ularning bexioşa qūxti. ⁴ Qünki *Manassəhning* nahək qan təküp, Yerusalemini nahək qanlar bilən toldurqini tūpəylidin, Pərwərdigar *Yəhudalarni*

əpu kilixka kəngli unimaytti.

⁵ Yəhoakimning baxka ixliri həm qilqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁶ Yəhoakim ata-bowilirining arisida uhildi; oqli Yəhoakin uning ornida padixah boldi.

⁷ Misirning padixahi bolsa öz yurtidın ikkinqi qıkmıdı. Qünki Babilning padixahi «Misir ekini»din tartıp Əfrat dəryasioııqə bolıqan Misir padixahıqə təwə zeminni tartıwaloqanıdı.□

Yəhoakin səltənət kılıdu

2Tar. 36:9-10

⁸ Yəhoakin padixah bolıqanda on səkkiz yaxta bolup, üq ay Yerusalemda səltənət kıldı. Uning anisining ismi Nəhuxta idi; u Yerusalemlıq Əlnatanning kızı idi. ⁹ Yəhoakin atisining barlıq kılqanliridək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kıldı.

¹⁰ Babilning padixahi Nebokadnəsarning sərdarliri Yerusalemqə jəng kılqılı qıqıp, xəhərni kəmal kıldı. □ ■ ¹¹ Uning sərdarliri xəhərni kəmal kılıp turqanda Nebokadnəsar özimu xəhərning sirtıqə qıqtı.

¹² Andin Yəhudaning padixahi Yəhoakin bilən anisi, barlıq hizmətkarliri, əmədlarliri wə aqwatlırı Babil padixahıning aldıqə qıqıp unıqə tən bərđi. Xundak kılıp Babilning padixahi öz səltənıtining səkkizinqi yilida uni əsir kılıp tuttı. □ ¹³ Nebokadnəsar Pərwərdigarning əyidiki barlıq həzinilər bilən padixahning ordisidiki həzinilərni elip kətti; Pərwərdigar aqaq bərginidək, u Israilning padixahi Sulayman Pərwərdigarning

□ **24:7** «**Misir ekini**» — Nil dəryasi əməs, bəlki Sinay qəlining xərək tərıpıdiki kiqik dəryadur. □ **24:10** «**sərdarliri**» — ıbraniy tilida «hizmətkarliri». ■ **24:10** Dan. 1:1 □ **24:12** «**aqwatlırı**» — yaki «ordidiki oqjıdarlırı».

ibadethanisi üqün yasatқан һөmmə altun қақа-
 əswablarni kesip səkti. ■ ¹⁴ Yerusalemning
 barliq ahalisini, jümlidin һөmmə əməldarlar,
 һөmmə batur palwanlar, jəmiy bolup on
 ming əsirni wə barliq һүнərwənlər wə
 төmürqilərnimu elip kətti; yurttiki һəlkətin
 əng namratlardin baxқа һəqkim қалmиди. ¹⁵ U
 Yəһoakinni Babiloqa elip kətti wə xuningdək
 padixahning anisini, padixahning ayallirini,
 uning aqwatlırı wə yurttiki mətiwərlərnı əsir
 kılıp Yerusalemдин Babiloqa elip bardı. ■ ¹⁶ U
 batur-palwanlarning һөmmisini (yəttə ming
 idi), һүнərwən wə төmürqilərnı (jəmiy bir ming
 idi) — bularning һөmmisi jənggiwar adəmlər
 bolup, Babilning padixahı ularni əsir kılıp,
 Babiloqa elip kətti. ■ ¹⁷ Andin Babilning padixahı Yəһoakinning
 taqisi Mattaniyani uning ornida padixah kılıp,
 uning ismini Zədəkiyaqə əzgərtti. ■

Zədəkiya Yəһuda üstidə səltənət kılıdu

2Tar. 36:11-21; Yər. 52:1-30

¹⁸ Zədəkiya padixah boloqanda yigirmə bir yaxta
 bolup, on bir yil Yerusalemда səltənət kıldı.
 Uning anisi Libnahlık Yərəmiyaning kızı bolup,
 ismi Hamutal idi. ¹⁹ Zədəkiya Yəһoakinning
 barliq kılqinidək, Pərwərdigarning nəziridə
 rəzil boloqanni kılatti. ²⁰ Pərwərdigarning
 Yerusalemqə һəm Yəһudaqə қаратқан oqəzipi
 түpəylidin, Pərwərdigar ularni Öz һuzuridin

■ **24:13** 2Tar. 20:17; Yəx. 39:6 ■ **24:15** 2Tar. 36:10; Əst. 2:6

■ **24:16** Yər. 52:28 ■ **24:17** Yər. 37:1; 52:1

həydiwətküqə boləjan arilikta, təwəndiki ixlar yüz bərdi: — awwal, Zədəkiya Babil padixahioğa isyan kətürdi.

25

Neboqədnəsar Yerusalem xəhriğə bəsüp kirip, uni ixoqal qilidu

¹ Andin xundak boldiki, uning səltəniti-ning tokkuzinçi yili, oninçi ayning oninçi künidə Babil padixahı Neboqədnəsar pütkül qoxunioğa yetəkqilik qilip Yerusaleməğa hujum qilixka kəldi; həmdə uni qorxiwelip bargah qurup, uning ətrapida qaxa-potəylərnı quruxti. □ ■

² Xuning bilən xəhər Zədəkiyaning on birinçi yilioiqə muhasiridə turdi. ³ Xu yili tətinqi ayning tokkuzinçi küni xəhərdə eqir kəhətqilik həmmını baskan wə zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi. □ ■ ⁴ Xəhər sepili bəsüldi; barlıq jənggiwar ləxkərlər qaqmaqçi bolup, tün keqidə bədər tikiwetixti. Ular padixahning baqqisioğa yeqin «ikki sepil» arilikidiki dərwezidin ketixti (kaldiyələr bolsa xəhərnıng həryenida turatti). Ular *Jordan*

□ **25:1** « *Neboqədnəsarnıng* səltəniti-ning tokkuzinçi yili, oninçi ayning oninçi küni» — miladiyədin ilgiri 588-yili, 15-Yanwar idi. ■ **25:1** 2Tar. 36:17 Yər. 32:2; 39:1; 52:4

□ **25:3** «*zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi*» — baxka birhil tərjimisi «ətrapidiki zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi». Bu tərjimə toqra bolsa, «ətrapidiki zemindikilər» xəhər ətrapidiki zemindin keqip panah izdöp xəhərgə kirgənlərnı kərsitidu. ■ **25:3** Yər. 52:6

jilohisidiki «Arabah tuzlengliki»ni boylap keqixti. ⁵ Lekin kaldiyarning qoxuni padixahni qoqlap Yeriho tuzlenglikida Zedakiyoqa yetixti; uning pütün qoxuni uningdin tarkilip ketkənidi. ⁶ Wə ular padixahni tutup, Riblah xəhirigə, Babil padixahning aldoqa apardi; ular xu yərdə uning üstigə həküm qikardi. ⁷ *Babil padixahi* Zedakiyaning oqullirini uning kəz aldida kətl kildi; andin Zedakiyaning kəzlrini oyuwətti; u uni mis kixənlər bilən baqlap, Babiloqa elip bardi.

Muqəddəs ibadathaning harab kilinixi

⁸ Wə bəxinqi ayniq yəttinqi künidə (bu Babil padixahi Nebokədnəsarning on tokkuzinqi yili idi) Babil padixahning hizmətkari, pasiban begi Nebozar-Adan Yerusalemoqa yetip kəldi. □ ⁹ U Pərwərdigarning əyini, padixahning ordisini wə xəhərdiki barliq əylərni kəydüriwətti; barliq bəhəywət imarətlərgə u ot qoyup kəydüriwətti. ¹⁰ Wə pasiban begi yetəkqilikidiki kaldiyarning pütkül qoxuni Yerusalemləning ətrapidiki pütkül sepilini örüwətti.

¹¹ Pasiban begi Nebozar-Adan xəhərdə qaloqan baxqa kixilərni, Babil padixahi tərəpkə keqip təslim boləqlanlarni wə qaloqan hünərwənlərni əsir kilip ularni elip kətti. □ ¹² Lekin pasiban begi zemindiki əng namratlarning bir qismini

□ **25:8 «bəxinqi ayniq yəttinqi künidə... Babil padixahi Nebokədnəsarning on tokkuzinqi yili...»** — miladiyədin ilgiri 586-yili, 14-Awqust idi. «Yər.» 52:12nimu kəring.

□ **25:11 «qaloqan hünərwənlər»** — yaki «top-top adəmlər».

üzümzarliklarni pərwix kilixka wə teriқqilik kilixka қaldurdi.

¹³ Kaldiylər Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaloqan ikki tüwrükni, das təgliklerini wə Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaloqan «dengiz»ni qeqip, barliқ mislerini Babiloqa elip kətti. □ ■ ¹⁴ Ular yənə *ibadəttə ixlitilidioqan* idixlar, gürjək-bəlgürjəklər, lahxiqirlar, piyalə-təhsilər həm mistin yasaloqan barliқ əswablarni elip kətti; ¹⁵ huxbuydanlar wə қақилarni bolsa, al-tundin yasaloqan bolsimu, kümüxtin yasaloqan bolsimu, ularning həmmisini pasiban begi elip kətti. □ ¹⁶ Wə Sulayman *padixah* Pərwərdigarning öyi üqün mistin yasatқан ikki tüwrük wə «dengiz»ni, xundaqla das təgliklerini elip kətti; bu mis saymanlarning eoqirliқini əlqəx mumkin əməs idi. ¹⁷ Birinqi tüwrükning egizliki on səkkiz gəz, uning üstidiki taji bolsa mis bolup, egizliki üq gəz idi; uning pütүн aylanmisi tor xəklidə həm anar nushisida bezəlgənidi, həmmisi mistin idi; ikkinqi tüwrükmu uningoqa ohxax bolup, umu

□ **25:13 «das təglikliri»** — bular bolsa «dengiz»din kiqik boloqan daslarni kətüridioqan təgliklərni kərsitidu. Bu ayətlərdə tiloqa elinoqan jabduқ-bisatlarni kəprək qüxinix üqün «1Pad.» 7:8-51-ayətni kərüng. ■ **25:13** 2Pad. 20:17; Yər. 20:5; 27:19

□ **25:15 «huxbuydanlar wə қақилarni bolsa, ... ularning həmmisini pasiban begi elip kətti»** — bu altun-kümüx wə mistin yasaloqan barliқ қақа-қuқilar wə barliқ əswablar Yəramiya pəyoqəmbərnin ilgiriki bir bexariti boyiqə, 54 yildin keyin Pars imperatori Қorəxnin pərmani bilən Yerusalemoqa қayturuldi («Yər.» 27:21-22ni kərüng).

anar nushisida bezəlgənidi. □ ■

18 Pasiban begi Nebuzar-Adan bolsa bax kaħin Seraya, orunbasar kaħin Zəfaniya wə ibadəthanidiki üq nəpər ixikbaqarnimu əsirgə aldi. 19 U xəhərdin ləxkərlərnı baxquridioqan bir aqwat əməldarnı, xəhərdin tapqan orda məslihetqiliridin bəxini, yərlik həlkni ləxkərlikkə tizimliqı, yəni qoxunning sərdarining katipini wə xəhərdin atmix nəpər yərlik kixini tutti. □ 20 Pasiban begi Nebuzar-Adan bularnı Babil padixahning aldiqə, Riblahqə elip bardi. 21 Babil padixahı Hamat zeminidiki Riblahda bu kixilərnı qiliqlap əltürüwətti.

Xu yol bilən Yəhuda öz zeminidin sürgün qilindi.

Yəhuda Babilqə sürgün qilinidu

22 Yəhuda zeminida qaloqan kixilərnı, yəni Babil padixahı Nebokədnəsar qalduroqan kixilərnı bolsa, u ularnı idarə qilix üqün, ularning üstigə Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyani təyinlidi. ■ 23 Dalada

qaloqan Yəhudaning ləxkər baxlikliri həm ləxkərliri Babil padixahning Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyani zemin üstigə həkümranlıq qilixqə bəlgiligənlikini anglap

□ 25:17 «gəz» *yaki* «jəynək» — jəynəktin qolning uqıoıqə bolqan arilıqtur, təhminən 40-45 santimetr. «egizlikı üq gəz idi» — «Yər.» 52:22də «bəx gəz» deyilidu. Səwəb, bəlkim üstidiki pərdazlirini öz iqigə alidu. ■ 25:17 1Pad. 7:15; 2Tar. 3:15; Yər. 52:21 □ 25:19 «bir aqwat əməldar» — yaki pəqət «bir əməldar». ■ 25:22 Yər. 40:5, 9

qaldi; xuning bilən *bu ləxkər baxliqliri adəmliri bilən* Mizpah xəhirigə, Gədaliyaning yenioqa kəldi; baxliqlar bolsa Nətaniyaning oqli Ixmail, Kareahning oqli Yohanan, Nətofatliq Tanhumətning oqli Seraya wə Maakat jəmətidin birsining oqli Jaazaniya idi. ■ ²⁴ Gədaliya ular wə adəmlirigə: «Kaldiylərgə bekinixtin qorkmanglar; zeminda olturaklixip Babil padixahioqa bekininglar, xundak qilsanglar silərgə yahxi bolidu» dəp kəsəm kildi. ²⁵ Əmdi yəttinçi ayda xundak boldiki, xahzadə Əlixamaning nəwrisi, Nətaniyaning oqli Ixmail on adəm elip kelip, Gədaliyani həm Mizpahda uning yenida turoqan Yəhudiylar wə Kaldiylərnı urup oltürdi. ²⁶ Xuning bilən barliq həlk, kiçik bolsun, qong bolsun, wə ləxkər baxliqliri ornidin turup Misiroqa kirdi; qünki ular Kaldiylərdin qorkatti.

Yəhoakingning sürgün bolux jəryani

Yər. 52:31-34

²⁷ Wə xundak boldiki, Yəhuda padixahı Yəhoakin sürgün boləqan ottuz yəttinçi yili on ikkinçi ayning yigirmə yəttinçi küni munu ix yüz bərđi; Əwil-Merodak Babiləqa padixah boləqan birinçi yili, Yəhuda padixahı Yəhoakingning qəddini kətürüp, uni zindandin qıqardi; □ ²⁸ U uningəqa mulayim səz kilip, uning ornini əzi bilən birgə Babilda turoqan

■ 25:23 Yər. 40:7 □ 25:27 «on ikkinçi ayning yigirmə yəttinçi küni» — «Yər.» 52:31də «on ikki ayning yigirmə bəxinçi küni» deyilidu. Azad bolux jəryanida nəqqə kün ətə kerək.

baxka padixahlarning ornidin yukiri kildi; ²⁹ Xuning bilən Yəhoakin zindandiki kiyimlirini seliwetip, ömrining qalqan hər bir künidə hərdaim padixah bilən billə həmdastihan boluxka muyəssər boldi. ³⁰ Uning nesiwisi bolsa, *Babil* padixahining uningqa beşixliqan daimlik iltipati idi; bu iltipat kündilik idi, yəni uningqa ömrining hər bir küni muyəssər qilinqan.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5